

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ВИБОРУ
УКРАЇНИ: ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ,
МОЖЛИВІ РИЗИКИ ТА НАСЛІДКИ**

Брошура

Донецьк
ІЕП НАН України
2013

УДК 339.18(477)
ББК 66.4(0)(4Укр)+67.412.1

Р 31

Брошюра состоит из аналитических материалов, которые готовились сотрудниками Института экономико-правовых исследований НАН Украины в рамках подготовки к рассмотрению органами государственной власти Украины возможных преимуществ и рисков для экономики страны в соответствии с выбором интеграционного вектора на последнем этапе подготовки к подписанию Соглашения об ассоциации между Украиной и ЕС и его государствами-членами.

Для представителей законодательных и исполнительных органов власти, научных сотрудников, преподавателей и студентов юридических и экономических высших учебных заведений и факультетов, широкого круга читателей, интересующихся данной проблемой.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Институту економіко-правових досліджень НАН України
(протокол від 30.09.2013 р. № 27)
та Інституту економіки промисловості НАН України
(протокол № 9 від 23.10.2013 р.)*

Реалізація інтеграційного вибору України: правові проблеми, Р 31 можливі ризики та наслідки: брошура / за ред. О.О. Ашуркова; НАН України, Інститут економіко-правових досліджень. – Донецьк: ІЕП НАН України, 2013. – 186 с.

ISBN 978-966-02-7075-6

Брошура складається з аналітичних матеріалів, які готувалися співробітниками Інституту економіко-правових досліджень НАН України в межах підготовки до розгляду органами державної влади України можливих переваг і ризиків для економіки країни відповідно до вибору інтеграційного вектора на останньому етапі підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами.

Для представників законодавчих і виконавчих органів влади, наукових співробітників, викладачів і студентів юридичних та економічних вищих навчальних закладів і факультетів, широкого кола читачів, які цікавляться даною проблемою.

УДК 339.18(477)
ББК 66.4(0)(4Укр)+67.412.1

ISBN 978-966-02-7075-6

© Інститут економіко-правових досліджень НАН України, 2013

ЗМІСТ

Передмова.....	4
1. Рівень інтеграції України з Митним союзом – ЄСП і ЄС з огляду на ступінь адаптації відповідного законодавства.....	7
2. Правовий вимір переваг і небезпек щодо інтеграції України з ЄС і МС (ЄСП).....	34
3. Потенційні проблеми у відносинах із МС/ЄСП у правовій площині у разі укладення Угоди про ЗВТ з ЄС.....	64
4. Щодо доцільності участі України в Угоді про ЗВТ СНД і приєднання до Угоди про торгівлю послугами в рамках СНД.....	69
5. Аналіз окремих положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами з огляду на правовий вимір небезпек її підписання.....	82
6. Пропозиції щодо формування торговельно-економічних відносин України з ЄС і МС.....	102
7. Сучасний стан і перспективи застосування обмежувальних заходів у торговельних відносинах з Україною з огляду на можливе підписання Угоди про асоціацію з ЄС.....	106
8. Можливі витрати на адаптацію законодавства України до законодавства ЄС відповідно до вимог Угоди про асоціацію.....	139
9. Вартість імплементації законодавства Угорщини, Словаччини, Чехії та Польщі до законодавства ЄС.....	159

ПЕРЕДМОВА

Зміст брошури, що пропонується увазі читача, складається з аналітичних матеріалів, які готувалися співробітниками Інституту економіко-правових досліджень НАН України у межах підготовки до розгляду органами державної влади України можливих переваг і ризиків для економіки країни відповідно до вибору інтеграційного вектора на останньому етапі підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами, парафування якої відбулося 30 березня 2012 р.

Слід підкреслити, що дискусія, яка розгорнулася навколо цього, точиться в умовах, коли усі акценти змістилися у бік розгляду питання – що буде з вітчизняною економікою після підписання Угоди про асоціацію та початку дії зони вільної торгівлі з ЄС? Тобто мова йде про безальтернативне підписання Угоди з ЄС поза врахуванням тих самих можливих ризиків і втрат для України. Заслугує на увагу і той факт, що свого часу процес «обговорення» переваг асоціювання з ЄС набрав обертів задовго до того, коли експертне середовище побачило проект самої Угоди про асоціацію, а ціла низка «фахівців» вже розповсюджувала «благую звістку про скоре настання царствія небесного». Тільки 8 травня поточного року вперше стає доступним загальний опис структури Угоди про асоціацію з ЄС, оприлюднений прес-службою МЗС України¹. Робоча версія Угоди була розміщена на сайті Комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції 20 червня 2013 р.², і лише 9 серпня 2013 р. проект її тексту оприлюднив Кабінет Міністрів України³. Більш того, який зиск займатися обговоренням цього документа на урядовому рівні, якщо переговори щодо Угоди про асоціацію і ЗВТ завершені ще наприкінці 2011 р., а сама Угода парафувана? Таким чином, можна казати, що більше ніж рік йшло обговорення документа, якого ніхто достеменно не бачив, і закін-

¹ Щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС // Голос України. – 2013. – 8 травня – С. 1, 11.

² http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/control/uk/publish/article?art_id=56220&cat_id=45826

³ http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=1344&cat_id=223223535

чилося воно в сенсі, який вектор інтеграції обирає Україна як раз у той час, коли всі офіційно побачили проект Угоди, свідомо чому є дати підготовки і зміст матеріалів, що пропонуються у брошурі.

Авторський колектив може висловити тільки жаль із приводу того, що чим далі Україна віддаляється від СНД, тим більше виникає проблем у торгівлі з країнами Митного союзу, а що особливо прикро з огляду на наш вибір – все більш безапеляційними стають вимоги до неї чиновників із ЄС. До славнозвісних завдань від єврокомісара з розширення та політиці сусідства пана Штефана Фюле зовсім нещодавно додався список єврокомісара з торгівлі Карела де Гухта. Відповідно до нього Україні за час, що залишився до Вільнюського саміту, практично за місяць необхідно виконати цілу низку дій, зокрема, вирішити питання щодо утилізаційного збору на автомобілі, який введено з 1 вересня 2013 р. Крім того, Україна має відмовитися від захисних мит на імпорту автомобілів, що були введені у квітні поточного року, а також від квот на імпорту вугілля та коксу, які вводилися в дію з 1 червня 2013 р. Нам необхідно відізвати заявки про перегляд торгових тарифів у межах СОТ, а також відмовитися від «місцевої складової» для проектів відновлюваної енергетики і здійснити деякі інші дії. Майже всі положення цього списку є для ЄС прямим просуванням інтересів не тільки свого виробника, а і всього іноземного бізнесу, який інвестується із європейських джерел.

Матеріали до розділів, які містяться у брошурі, готували: передмова – канд. юрид. наук О.О. Ашурков; розділ 1 – канд. юрид. наук О.О. Ашурков, канд. юрид. наук М.М. Дутов, наук. співроб. О.Ю. Ілларіонов; розділ 2 – канд. юрид. наук О.О. Ашурков, канд. юрид. наук М.М. Дутов, наук. співроб. О.Ю. Ілларіонов; розділ 3 – канд. юрид. наук О.О. Ашурков, наук. співроб. О.Ю. Ілларіонов; розділ 4 – наук. співроб. О.Ю. Ілларіонов; розділ 5 – д-р юрид. наук В.А. Устименко, д-р юрид. наук Р.А. Джабраїлов, канд. юрид. наук О.О. Ашурков, канд. юрид. наук М.М. Дутов, канд. юрид. наук І.В. Кременовська, наук. співроб. О.Ю. Ілларіонов; розділ 6 – канд. юрид. наук О.О. Ашурков; розділ 7 – наук. співроб. О.Ю. Ілларіонов, аспірант В.К. Груцинова; розділ 8 – д-р юрид. наук В.А. Устименко, канд. юрид. наук О.О. Ашурков, наук. співроб. О.Ю. Ілларіонов, аспірант В.К. Груцинова;

розділ 9 – д-р юрид. наук В.А. Устименко, канд. юрид. наук О.О. Ашурков, юрист Д.С. Васьковець, юрист О.С. Кучер, аспірант В.К. Груцинова, аспірант З.О. Охріменко.

Колектив авторів має надію, що наведені в аналітичних матеріалах факти і коментарі до них нададуть кожному, хто з ними ознайомиться, можливість самостійно оцінити – чи правильний вибір ми робимо і якими можуть бути наслідки такого вибору.

1. Рівень інтеграції України з Митним союзом – ЄЕП і ЄС з огляду на ступінь адаптації відповідного законодавства

Аналітичну записку направлено
до Відділення економіки НАН України 27.05.2013 р.

Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі – ЄС) – процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність *acquis communautaire* ЄС, що є найбільш вагомою складовою процесу інтеграції нашої країни до цього об'єднання, яка у свою чергу є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики і передбачена Угодою про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. (далі – УПС)⁴.

Процес адаптації українського законодавства з правом ЄС розпочався ще до набуття чинності УПС, торкнувшись регулювання конкуренції, трудових і соціальних відносин. Цей період вважається етапом добровільної гармонізації⁵. Його характерними рисами є відсутність конкретних зобов'язань сторін у цій сфері, а також односторонність діяльності України в гармонізації свого законодавства з правом ЄС.

Однак цей процес не був некерованим, Україна мала можливість використовувати відповідні акти органів ЄС і аналізувати практику інших країн, які також здійснювали таку роботу. Зокрема, Біла книга, ухвалена Комісією ЄС у 1995 р., визначала пріоритети гармонізації законодавства для країн Центральної та Східної Європи⁶. Для започаткування цього процесу слід було зробити переклад хоча б частини документів ЄС. Проте з огляду на те, що акти, визначені Білою книгою як пріоритетні, становили майже

⁴ Official Journal of the European Union, 1998. – L49 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/JOYear.do?year= 7998&serie=L&textfieW2= 49&Submit=Search&_submit~Search&ihmlang=en.

⁵ Evans A. Falk. Law and Integration. Sweden and the European Community. Umea, 1990. – P. 163.

⁶ White Paper: Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union.// COM (95) 163 final. – Brussels. 3 May 1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/white-papers/index_en.htm#block_13.

8 000 сторінок, перед Україною вперше постала, постійна у подальшому, істотна технічна перешкода.

Першим документом, який заклав правові засади адаптації українського законодавства з правом ЄС ще до набуття чинності УПС, стала Тимчасова угода між Україною та ЄС про торгівлю й торговельне співробітництво, підписана 01.06.1995 р. у Брюсселі⁷. Вона набула чинності 01.02.1996 р. і лише у травні 1998 р. замінила УПС.

Після набуття чинності УПС процес гармонізації українського законодавства з правом ЄС набув не тільки чітких правових засад, а й різноманітніших форм. Окрім приєднання до міжнародних угод, УПС визначила правові засади для здійснення адаптації шляхом ухвалення внутрішніх правил, приведених у відповідність до норм права ЄС (статті 50, 51, 60, 61, 63, 68, 71, 75, 76, 77). Сферами гармонізації українського законодавства з правом ЄС визначалися: захист прав на інтелектуальну власність, митна справа, право компаній, банківська справа, бухгалтерський облік компаній, податки, охорона праці, фінансові послуги, правила конкуренції, державні закупівлі, охорона здоров'я та життя людей, тварин і рослин, навколишнє середовище, захист прав споживачів, технічні правила і стандарти, ядерна енергія, транспорт, промисловість, сільське господарство, енергетика, відмивання грошей, соціальна сфера, діяльність малих і середніх підприємств, статистика тощо.

Однак в УПС практично не йдеться про терміни здійснення гармонізації. Єдиним винятком вважалася сфера захисту прав на інтелектуальну власність, в якій Україна протягом п'яти років мала виконати зобов'язання, взяті на себе відповідно до Угоди. Окрім того, ст. 51 передбачає, що Україна докладатиме зусиль з метою забезпечення поступової сумісності свого законодавства із законодавством Співтовариства, але не визначає, якого ступеню наближення слід досягти.

Як свідчить аналіз положень УПС та інших документів, що стосуються гармонізації, майже всі вони належать до категорії так

⁷ Official Journal of the European Union, 1995. – L 311/2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtm1.do?uri=OJ:L:1995:311:SOM:EN:HTML>.

званого м'якого права, тобто окреслюють переважно наміри, а не чіткі зобов'язання сторін.

На сьогодні адаптація законодавства України до законодавства ЄС відбувається у відповідності до положень Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі – Програма), затвердженої Законом України від 18.03.2004 р.⁸ зі змінами від 14.01.2009 р., якими передбачено пролонгацію першого етапу Програми до завершення дії УПС.

Програма охоплює основні аспекти процесу адаптації законодавства, зокрема: етапи імплементації та цілі першого етапу реалізації програми, послідовність процесу адаптації, інституційний механізм, а також повноваження Верховної Ради України (далі – ВРУ) та Кабінету Міністрів України (далі – КМУ). З метою її реалізації розробляються щорічні плани заходів. Станом на сьогодні було затверджено сім таких планів. Вони включають перелік заходів, здебільшого щодо розробки проектів законодавчих актів (із зазначенням відповідних актів ЄС і відповідальних органів виконавчої влади) та супроводження їх прийняття ВРУ.

У зв'язку із підготовкою до підписання нової угоди з ЄС і закінченням дії УПС одним із найважливіших питань на сьогодні є і залишається визначення стану та перспектив процесу адаптації законодавства.

Перелік положень актів українського законодавства, приведених у відповідність до права ЄС, міститься в підготовленому Міністерством юстиції України огляді «Гармонізація законодавства України з *acquis communautaire*», що охопив 16 сфер законодавства, згадуваних у ст. 51 УПС. У документі зроблено спробу дати оцінку ступеню гармонізації законодавства в кожній із перелічених сфер, а наприкінці всіх розділів уміщено рекомендації з подальшої роботи для поглиблення цього процесу. Як правило, вони мають загальний характер, не містять конкретних адресатів чи визначених пріоритетів. Огляд не дає відповіді й на головне питання, що стосується досягнутого рівня гармонізації законодавства, тобто

⁸ Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України № 1629-IV від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 29. – Ст. 367.

реального ступеня узгодженості законодавства України з правом ЄС⁹.

По суті, робота наявного в Україні організаційно-правового механізму гармонізації законодавства не є досконалою і не відповідає динаміці розвитку відносин України з ЄС¹⁰. Йдеться насамперед про визначення меж адаптації законодавства нашої держави з правом ЄС. Зокрема, у Програмі зроблено спробу охопити «спільний доробок» ЄС загалом. На практиці це означає, що Загальнодержавна програма спрямована на забезпечення такої гармонізації законодавства України із законодавством ЄС, яка здійснюється країнами, котрі готуються набути повноправного членства в об'єднанні. Створюється враження, що гармонізація провадиться заради неї самої, а не задля проголошеної перспективи – поступового наближення законодавства України до законодавства ЄС як етапу на шляху створення зони вільної торгівлі з ЄС. У зв'язку з цим постають запитання: чи спроможна Україна самотійно, без допомоги з боку ЄС, здійснювати таку гармонізацію та, чи потрібна на сьогодні гармонізація, орієнтована на весь *acquis* ЄС? Відповіді на ці запитання не є позитивними¹¹. Тож нині відносини України з ЄС мають орієнтуватися насамперед на економічний *acquis*, який передусім стосується визначення пріоритетів в економічній сфері, створення належної інституційної інфраструктури, врахування характеру адаптації й особливостей застосування способів здійснення цього процесу. Такий підхід буде оптимальним із точки зору досягнення необхідного балансу між витратами на гармонізацію й очікуваним результатом.

Між тим, підсумки адаптації згідно до Програми оцінені достатньо позитивно у Доповіді про стан виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі – Доповідь) Координаційної ради з

⁹ Муравйов В. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / В. Муравйов, Н. Мушак // Віче. – № 8. – 2013. – С. 12–18.

¹⁰ Сушко О. Угода про асоціацію Україна – ЄС: дороговказ реформ / О. Сушко, О. Зелінська, О. Хорольський. – К., 2012. – С. 38–41.

¹¹ Муравйов В. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / В. Муравйов, Н. Мушак // Віче. – № 8. – 2013. – С. 12–18.

адаптації законодавства України до законодавства ЄС при КМУ¹². Виходячи з інформації, наведеної в цій Доповіді, у рамках виконання Програми вдалося досить успішно реалізувати ряд заходів з адаптації законодавства України до законодавства ЄС і забезпечити загальний напрям розвитку законодавства України на основі європейських стандартів відповідно до першого етапу виконання Програми та зобов'язань України, що впливають з УПС.

Так, у розділі III Доповіді загальний стан адаптованості законодавства України до *acquis communautaire* у пріоритетних сферах, у тому числі розвиток законодавства та перспективи адаптації на подальший період, оцінюється таким чином.

Стосовно митної справи позитивним кроком у сфері адаптації законодавства України до законодавства ЄС стало прийняття 13.03.2012 р. Митного кодексу України у новій редакції. Набрання чинності кодексом 01.06.2012 р. і прийняття з метою реалізації його положень 46 постанов КМУ та видання 44 наказів Міністерства фінансів України є значним кроком до повної відповідності законодавства України *acquis* ЄС. Задля досягнення такого результату в цій сфері головним пріоритетом залишається приєднання до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 25.03.2003 р. і Конвенції про спільну транзитну процедуру від 20.05.1987 р.

В частині діяльності компаній основні акти законодавства (Господарський кодекс України, Закони України «Про господарські товариства» та «Про акціонерні товариства») в цілому відповідають *acquis communautaire*. Внесенням на розгляд ВРУ проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо удосконалення діяльності акціонерних товариств), розробленого з урахуванням Другої директиви Ради ЄС від 13.12.1976 р. № 77/91/ЄЕС про узгодження гарантій, яких вимагають держави-члени від товариств, може завершити процес на даному етапі.

Основні законодавчі акти сегмента банківського права (Закони України «Про Національний банк України», «Про банки і

¹² Доповідь про стан виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/document/246089185/Dopovid-2012.doc>.

банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб») відповідають *acquis communautaire*. Високого ступеня відповідності досягнуто в частині визначення банку та банківської діяльності, здійснення банківських операцій, ліцензування банківської діяльності, переходу права власності та придбання істотної участі у банку, пруденційного регулювання. З метою подальшої адаптації законодавства, яке регулює правовідносини у сфері банківської діяльності до *acquis communautaire*, необхідно прийняти нормативно-правовий акт щодо визначення особливостей корпоративного управління в банках, метою якого є урахування Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС від 2 0.03.2000 р. № 2000/12 щодо започаткування діяльності кредитних установ та її ведення.

У сфері бухгалтерського обліку Законом України від 12.05.2011 р. «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» створено правові засади для складення фінансової звітності безпосередньо за міжнародними стандартами фінансової звітності публічними акціонерними товариствами, банками, страховиками, а також підприємствами, які проводять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається КМУ. Інші підприємства самостійно визначають доцільність застосування міжнародних стандартів. Зазначена норма забезпечує гармонізацію національного законодавства з Регламентом Європейського Парламенту та Ради ЄС від 19.07.2002 р. № 1606/2002/ЄС про застосування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

На сьогодні положення основних нормативно-правових актів, які регулюють правовідносини у сфері інтелектуальної власності (Цивільний кодекс України та Закони України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на зазначення походження товарів» та «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем») переважно відповідають *acquis communautaire*. Проте деякі положення законодавчих актів потребують удосконалення і більш чіткого визначення з урахуванням вимог законодавства ЄС.

Рівень адаптації законодавства України до законодавства ЄС у сфері фінансових послуг, у т.ч. послуг в системі накопичувального пенсійного забезпечення (основні нормативно-правові акти – Закони України «Про страхування», «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні», «Про банки і банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про недержавне пенсійне забезпечення», «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», «Про цінні папери та фондовий ринок» та «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб») в цілому можна оцінити як високий. З метою подальшої адаптації законодавства України в цій сфері необхідно врахуванням норми Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20.03.2000 р. № 2000/12 щодо започаткування діяльності кредитних установ та її ведення.

Основні засади обмеження й попередження монополізму, недопущення недобросовісної конкуренції в господарській діяльності та здійснення державного контролю за додержанням норм законодавства про захист економічної конкуренції закріплено положеннями Господарського кодексу України, законами України «Про Антимонопольний комітет України», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про природні монополії», «Про захист економічної конкуренції», Концепцією Загальнодержавної програми розвитку конкуренції на 2013 – 2023 рр. (схвалено Розпорядженням КМУ від 19.09.2012 р. № 690), іншими нормативно-правовими актами, вимоги яких спрямовані на покращення умов конкуренції на товарних ринках, що в цілому відповідає цілям політики ЄС щодо забезпечення добросовісної конкуренції на внутрішньому ринку.

Загальні засади здійснення державних закупівель в Україні визначені Законом України від 01.06.2010 р. «Про здійснення державних закупівель», більшість положень якого з урахуванням змін, що були внесені, в цілому не суперечать *acquis communautaire*. Крім того, 24.05.2012 р. прийнято Закон України «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності», розроблений з метою приведення національного законодавства

Україні з питань державних закупівель у відповідність з окремими положеннями Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС від 31.03.2004 р. № 2004/17/ЄС. Однак деякі норми Закону «Про здійснення державних закупівель» містять окремі виключення щодо товарів, робіт і послуг, закупівля яких здійснюється не за загальними правилами, що порушує принципи закупівлі товарів, робіт і послуг, які закріплені у директивах ЄС.

У сфері стандартизації та технічних регламентів на сьогодні в Україні діють Закони України «Про підтвердження відповідності», «Про акредитацію органів з оцінки відповідності», «Про стандартизацію», «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності». Зважаючи на те, що зазначені акти розроблені, в основному, з метою приведення законодавства України у відповідність з європейськими вимогами, можна говорити про те, що вони в цілому відповідають вимогам ЄС. Між тим, головним пріоритетом на сьогодні залишається скасування застарілих нормативних документів (ГОСТів, ОСТів, РСТУ та технічних умов), які не мають аналогів в ЄС, і продовження роботи з розроблення та прийняття технічних регламентів з урахуванням положень *acquis communautaire* та національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими стандартами.

Щодо стану справ в енергетиці, включаючи ядерну. Україна приєдналась до Договору Європейської енергетичної хартії, який є основою регулювання відносин у сфері обігу енергопродуктів та надання послуг транзиту енергоносіїв в ЄС, а в 2010 р. – ратифікувала Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (Закон України від 15.12.2010 р.), що підкреслює спільність розуміння засад і принципів регулювання енергетики. Водночас реальний стан реалізації цих принципів у законодавстві України не в усіх секторах енергетичної галузі є достатньо повним, ефективним і таким, що відповідає вимогам, закріпленим в актах *acquis communautaire*. На даний час задля створення лібералізованого ринку газу одним із головних пріоритетів виконання зобов'язань в рамках членства України в Енергетичному Співтоваристві є реалізація заходів на виконання Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу» від 08.07.2010 р.

З метою подальшої адаптації законодавства України до *acquis communautaire* у цій сфері необхідно прийняти проект законодавчого акта, розробленого з урахуванням Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС від 26.06.2003 р. № 2003/54/ЄС про загальні правила функціонування внутрішнього ринку електроенергії.

Рівень адаптованості законодавства до законодавства ЄС у сфері використання відновлюваних джерел енергії та ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів достатньо високий.

Головним пріоритетом залишається реалізація розпорядження КМУ від 03.08.2011 р. № 733 «Про затвердження плану заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства», а також заходів з виконання Державної цільової економічної програми енергоефективності на 2010–2015 рр., затвердженої постановою КМУ від 01.03.2010 р. № 243, які спрямовані на створення умов для наближення енергоемності валового внутрішнього продукту України до рівня розвинутих країн і стандартів ЄС.

Далеко не всі проблеми вирішено у таких сегментах, як податки, охорона праці, охорона здоров'я та життя людей, тварин і рослин, охорона довкілля, захист прав споживачів, сфера транспорту.

Між тим, можна стверджувати, що законодавство України та *acquis communautaire* ЄС, особливо в економічній сфері, є достатньо узгодженими, що сприятиме менш болісному і затратному поглибленню та розвитку співробітництва з ЄС у змінюваному форматі адаптації. Точкою відліку співробітництва у новому форматі має стати набуття чинності новою Угодою про асоціацію між Україною та ЄС (далі – УА), парафування якої відбулося 30.03.2012 р.

На даний час доступним є загальний опис структури УА, офіційно оприлюднений прес-службою МЗС України¹³. Але, враховуючи однакову структуру Угод про асоціацію між ЄС і третіми країнами (Польща, Естонія та ін.), а також ґрунтуючись на аналізі структури УА між Україною та ЄС, вже зараз можна зробити окремі висновки щодо вимог ЄС відносно адаптації (гармонізації)

¹³ Щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС // *Голос України*. – 2013. – 8 травня – С. 1, 11.

законодавства України та ЄС, обов'язковість якої закріплюється у нормах УА.

По-перше, положення УА, на відміну від положень УПС, закріплюють не наміри сторін, а передбачають юридично обов'язкові зобов'язання України у сфері адаптації законодавства, невиконання яких може призвести до вжиття проти України відповідних економічних санкцій.

По-друге, реалізація положень УА щодо гармонізації законодавства потребує ухвалення відповідних нормативно-правових актів України та ЄС, створення необхідних інституційних механізмів та здійснення певних дій і на міжнародному рівні взаємовідносин сторін, і у правових системах України та ЄС.

По-третє, не всі вимоги ЄС щодо гармонізації законодавства України та ЄС будуть корисним для нашої держави внаслідок сукупності факторів, таких як складність або надмірна вартість такої гармонізації, суперечливість фундаментальним засадам правової системи України, і навіть шкідливість нових норм для економіки України або для українських суб'єктів господарювання. Так, згідно розрахунків спеціалістів, Україна, у разі входження до Зони вільної торгівлі з ЄС (що є складовою частиною УА), може втрачати до 1,5% від базового рівня об'єму ВВП¹⁴.

По-четверте, текст УА 30.03.2012 р. було парафоровано, тобто процес обговорення положень Угоди є завершеним, оскільки в юридичному плані парафування унеможливило внесення змістовних (а лише термінологічних, лінгвістичних) змін до вже погодженого тексту.

Враховуючи вищенаведене, слід констатувати, що загальні умови адаптації законодавства України та ЄС вже зафіксовано в майбутніх нормах УА, які формально не можуть бути змінені. Однак у процесі реалізації норм УА, враховуючи значний масив роботи, пов'язаної з гармонізацією законодавства, можуть з'явитися варіанти пом'якшення негативного впливу (у разі його існування) такої гармонізації для України. Для цього повинні використовувати

¹⁴ *Ивантер В.В.* Экспертная оценка возможных макроэкономических эффектов экономического сотрудничества Украины со странами Единого экономического пространства / В.В. Ивантер, В.М. Геец // *Економіка і прогнозування.* – 2011. – № 4. – С. 26.

тися усі засоби, що не заборонені законодавством ЄС, види яких може бути визначено після ознайомлення з офіційним текстом УА.

Тобто, незважаючи на сформований у проєкті УА перелік сфер адаптації законодавства, українським державним органам необхідно проводити зважену політику, спрямовану на здійснення цієї адаптації у такий спосіб, що спрямований на захист інтересів нашої держави, суб'єктів господарювання та суспільства у цілому. Для цього, як йшлося вище, пропонується відносини України з ЄС орієнтувати насамперед на адаптацію законодавства в сегментах економічного *acquis*, який передусім стосується визначення пріоритетів в економічній сфері, створення належної інституційної інфраструктури, врахування характеру адаптації та особливостей застосування способів здійснення цього процесу. Такий підхід буде оптимальним із точки зору досягнення необхідного балансу між витратами на гармонізацію та очікуваним результатом.

Укладання й Угоди про асоціацію, й Угоди про зону вільної торгівлі не слід розглядати в якості саме євроінтеграції, це насправді є лише інструментом співпраці, яку ЄС вибудовує з великою кількістю близьких і далеких країн. Якщо слідувати «інтеграційної» логіці, то Мексика, Ізраїль і країни Північної Африки суттєво випереджають Україну на шляху в Європу, адже вони уклали Угоди про асоціацію з ЄС ще у 2000 р. Наразі чинними є угоди про асоціацію або їхні аналоги між ЄС і 25 країнами. Ще 14 угод про асоціацію, зокрема і з Україною, перебувають на різних стадіях переговорного процесу. Причина такого широкого використання ЄС цього інструмента проста – для нього це безпрограшний варіант. Фактично, укладаючи таку угоду, сторони беруть на себе зобов'язання грати за єдиними європейськими правилами. Наприклад, формат Угоди про зону вільної торгівлі визначає лише масштаб експансії європейських норм. Залежно від кон'юнктури це може бути вигідно або невигідно політичним силам і бізнес-групам в Україні. Втім це завжди вигідно ЄС, де компанії отримують доступ до нових ринків на європейських умовах.

Окрім того, слід звернути увагу на деяких концептуальних аспектах УА.

По-перше, глобальна економічна криза, швидше за все, змінить регуляторні умови у світі і у країнах ЄС зокрема. Це стосується, в першу чергу, фінансового посередництва, однак і в інших

галузях правила також можуть бути переглянуті. Таким чином, надмірна прив'язка/адаптація до нинішнього стану не може бути корисною. По-друге, оскільки Україна має здійснити істотні реформи у процесі реалізації зобов'язань УА, в інтересах України забезпечити зацікавленість ЄС у наданні фінансової та технічної підтримки у проведенні цих реформ у країні.

Політика європейської інтеграції, яка з більшими або меншими зусиллями проводиться в Україні понад 15 років, призвела до того, що необхідність та затрати можливої інтеграції на теренах СНД, стан і напрями розвитку її законодавства практично залишилися поза увагою. Інтеграційні об'єднання на пострадянському просторі поки що є основними торговельними партнерами України не дивлячись на намагання збільшити об'єми торгівлі з ЄС та виходу на інші перспективні ринки Азії, Африки та Південної Америки. Можна вважати обґрунтованою точку зору про те, що ринки країн СНД є найбільш сприятливими для нашої країни¹⁵, однак Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»¹⁶ стосовно Митного союзу та Єдиного економічного простору (далі – МС – СЕП) не виділено якихось пріоритетів, а лише зазначено, що однією із засад зовнішньої політики є забезпечення з метою повноцінного економічного розвитку, підвищення добробуту народу інтеграції економіки України у світову економічну систему (ст. 11). Натомість тією ж статтею чітко визначено інтеграційний вектор: інтеграція України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі. Тому дослідженню основних документів МС на предмет встановлення правових можливостей інших форматів співпраці ніж членство уваги практично не приділялося, що спонукає до докладного аналізу законодавства МС, сформованого в останні роки.

Найбільш актуальними для розгляду є правові документи МС – СЕП. Угоди, що покладені в основу створюваного Євразійського економічного союзу (далі – ЄврАзЕС), спостерігачем в якому з 2002 р. є і Україна, нема сенсу розглядати, адже це перс-

¹⁵ Національний суверенітет України в умовах глобалізації : національна доповідь. – К.: Парламентське вид-во, 2011. – 112 с. – С. 65.

¹⁶ Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 р. № 2411-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 527.

пектива декількох років. Відповідно до домовленостей щодо реорганізації ЄврАзЕС у грудні 2012 р. остання втратила більшість економічних функцій, однак поки що за цією організацією збережено проекти в гуманітарній галузі, транспорті, енергетиці та 15 міждержавних програм. До 2015 р. ЄврАзЕС має припинити свою діяльність.

У російській науковій літературі відмічається, що для ефективного розвитку інтеграційної взаємодії в рамках міжнародного формування необхідно, по-перше, обмежити можливість членства в інших регіональних інтеграційних об'єднаннях (навіть із аналогічними цілями та завданнями), і, по-друге, розробити узгоджений підхід учасників Співтовариства (ЄврАзЕС – *авт.*) до членства в міжнародних організаціях різної компетенції (у СОТ, регіональних організаціях безпеки, військово-політичних блоках, інших інтеграційних об'єднань з імперативною системою міждержавного управління)¹⁷. Сформульоване доктринальне положення поки що не знайшло свого цілісного відображення в будь-яких нормативних документах, однак аналіз розбудови перед усім торговельних взаємовідносин МС з іншими країнами та інтеграційними утвореннями (з тим же ЄС) показує, що напрями такої політики вже формуються й у найближчому майбутньому варто спрогнозувати її відповідне оформлення.

Перші кроки до того з боку МС зроблено у форматі впровадження Концепції створення Інтегрованої інформаційної системи зовнішньої та взаємної торгівлі Митного союзу, створення якої, за задумкою авторів, «буде сприяти реалізації політики зовнішньої торгівлі Митного союзу»¹⁸. Інтегрована система використовується Комісією Митного союзу, у тому числі і для оцінки втрат і здобутків від залучення до процесу інтеграції нових учасників.

¹⁷ *Кириленко В.П.* Развитие институционального механизма Евразийского экономического сообщества: международно-правовой аспект / В.П. Кириленко, Ю.В. Мишальченко // Правоведение. – 20 03. – № 5. – С. 179–197. – С. 181.

¹⁸ Концепция создания Интегрированной информационной системы внешней и взаимной торговли Таможенного союза, разработанная на основе Решения Комиссии Таможенного союза «О разработке комплекса мероприятий по созданию интегрированной информационной системы внешней и взаимной торговли» от 25 июня 2009 г. № 61 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vch.ru/ts/P_470_2.pdf.

Для держав-членів ЄврАзЕС існує ще одна міжнародно-правова проблема, яка перешкоджає правовій інтеграції. Конституціями та національним законодавством держав-членів (і спостерігачів – *авт.*) прямо не передбачені в національних правових системах правовий статус міжнародно-правових актів ЄврАзЕС, їх юридична сила та місце в ієрархії актів національного законодавства¹⁹. Ця проблема є надактуальною для України, базові угоди ЄСП зразка 2004 р. проходили експертну оцінку на предмет відповідності Конституції України в Конституційному Суді України²⁰. Це той напрям, за яким у перспективі членами ЄврАзЕС мають бути здійснені кардинальні зміни у правових системах для надання легітимності рішенням наддержавних органів МС та ЄСП, а також з метою надання пріоритету актам МС та ЄСП перед національним законодавством країн-учасниць.

Проблемою для України у разі співпраці з МС (і ЄСП зразка 2011 р.) може бути узгодження сторонами нормативних документів. Більш як за два десятиліття незалежності та дезінтеграції законодавство країн стало занадто відмінним. Експертам необхідно буде виконати величезний обсяг роботи щодо вироблення єдиних підходів до гармонізації законодавства. Обсяг можливих робіт експертних груп можна порівняти із тим шляхом, який пройшла Україна за більш ніж 15 років реалізації політики адаптації вітчизняного законодавства до вимог ЄС.

Першим документом, який задекларував наміри щодо створення митного союзу, було Рішення Міждержавної ради ЄврАзЕС (на рівні голів урядів) щодо формування Митного союзу від

¹⁹ *Мишальченко Ю.В.* Роль Евразийского экономического сообщества в европейских интеграционных процессах / Ю.В. Мишальченко // Национальная государственность и европейские интеграционные процессы: в 2 т. Т. 2. Проблемы унификации законодательства в Содружестве Независимых Государств и Европейском союзе: сб. науч. тр.– Минск: Изд. центр БГУ, 2008. – С. 359.

²⁰ *Ілларионов О.Ю.* Правове забезпечення економічних інтересів України у взаємовідносинах із державами СНД / О.Ю. Ілларионов. У кн.: Економічний суверенітет держави та напрями його правового забезпечення : монографія / за ред. О.О. Ашуркова ; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. – Донецьк : Юго-Восток, 2012. – 406 с. – С. 167.

09.06.2009 р.²¹ Власне, ЄврАзЕС було створено з метою ефективного просування процесу формування МС та ЄЕП (ст. 2 Договору про заснування Євразійського економічного співтовариства від 10.10.2000 р. із відповідними змінами).

Ще раніше було прийнято важливе рішення, яке в подальшому вплинуло на формування єдиного митного законодавства. Відповідно до Рішення Міждержавної ради ЄврАзЕС від 25.01.2008 р. № 2²² було прийнято ряд Угод, зокрема про: єдине митно-тарифне регулювання; вивізні мита по відношенню до третіх країн; єдині правила визначення країни походження товарів; єдині заходи нетарифного регулювання по відношенню до третіх країн; проведення узгодженої політики в галузі технічного регулювання, санітарних і фітосанітарних заходів; застосування спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів по відношенню до третіх країн; визначення митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон митного союзу; ведення митної статистики зовнішньої та взаємної торгівлі товарами митного союзу; принципи стягнення непрямих податків при здійсненні експорту та/або імпорту товарів, виконанні робіт, наданні послуг у митному союзі.

Положення цих 9 базових угод стали основою для єдиного Митного кодексу МС. 27.11.2009 р. було опубліковано Перелік міжнародних договорів, які складають договірно-правову базу МС на момент оприлюднення (з міжнародних договорів, які діють в рамках ЄврАзЕС (частина 1) – 13 документів; міжнародних договорів, які направлені на завершення формування договірно-правової бази МС (частина 2) – 38 документів).

Крім того, було розроблено проект Угоди держав-членів МС про усунення технічних бар'єрів у взаємній торгівлі з державами-

²¹ О формировании таможенного союза в рамках Евразийского экономического сообщества: Решение Межгосударственного совета ЕвразЭС (на уровне глав правительств) № 421, принятое на 23-ем заседании 9 июня 2009 г., г. Москва [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.evrazes.com/mezh_gossovets/measure/12.

²² О формировании правовой базы таможенного союза в рамках Евразийского экономического сообщества: Решение Межгосударственного совета ЕвразЭС (на уровне глав правительств) от 25 января 2008 г., № 2, г. Москва [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.evrazes.com/docs/view/78>.

учасницями СНД, які не є членами МС, в якому основною метою було визначено розширення взаємної торгівлі між цими суб'єктами за принципами СОТ та на підставі угод в рамках ЄврАзЕС²³.

Таким чином виглядає структура базових угод МС. Інституціональне його оформлення завершилося укладанням Договору про Комісію митного союзу від 06.10.2007 р.²⁴. На підставі норм укладеного того ж дня Договору про створення Єдиної митної території та формування МС держави-члени зобов'язались здійснити уніфікацію зовнішньоторговельного, митного, фінансового, банківського та ін. законодавства. При цьому вихід із одного договору в рамках МС автоматично має наслідком вихід із всіх інших. Відповідно до цього положення формула «3+1» відносин України з МС з правової точки зору виглядає досить сумнівною.

19.12.2009 р. на неформальному саміті в м. Алмати Президенти Білорусі, Казахстану та РФ затвердили План дій на 2010–2011 рр. щодо формування єдиного економічного простору. Додатком до Плану дій був Календарний план на відповідний період, а діяльність з цього питання розплановано на 2 етапи, перший з яких мав завершитися (і фактично завершився набуттям чинності Митним кодексом МС) до 01.07.2011 р. (включає 14 угод). Ще одним базовим документом, який окреслює подальші дії щодо підготовки документів на розвиток базових угод ЄЄП, є План заходів щодо реалізації угод, які формують ЄЄП (затверджений Міждержавною радою ЄврАзЕС на рівні голів урядів 15.03.2011 р.)²⁵. План передбачає прийняття 13 міжнародних угод і 42 інших документів (протоколів, планів, заходів та ін.) у строк до кінця 2015 р. Більш того, урядам сторін необхідно здійснити більш як 70 обов'язкових заходів відповідно до 17 базових угод, що формують ЄЄП (див. рішен-

²³ Соглашение государств-членов Таможенного союза об устранении технических барьеров во взаимной торговле с государствами-участниками Содружества Независимых Государств, не являющимися государствами-членами Таможенного союза. Проект от 29 декабря 2011 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.evrazes.com/docs/view/569>.

²⁴ Договор о Комиссии таможенного союза от 6 октября 2007 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.evrazes.com/docs/view/74>.

²⁵ О Плате действий по формированию Единого экономического пространства Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации: Решение Межгоссовета ЕвразЭС от 19 декабря 2009 г. №35 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.evrazes.com/docs/view/220>.

ня Міждержавної ради ЄврАзЕС від 19.10.2011 р. № 100²⁶), які згідно із зазначеним рішенням від 19.10.2011 р. № 100 вступили в дію.

Сформовані та розпочали роботу Вищий та виконавчий, а також допоміжні й консультативні органи МС, що приймають рішення різного рівня, які є безпосередньою складовою його законодавства. Всього відбулося 3 засідання оновленого Вищого органу Митного союзу – Вищої Євразійської економічної ради на рівні голів держав, де було прийнято 21 рішення з різноманітних питань діяльності МС.

Євразійською економічною комісією (далі – ЄЕК), яка створена як єдиний постійно діючий регулюючий орган МС (а також ЄСП) і має статус наднаціонального органу управління, також прийнято 7 Меморандумів.

ЄЕК в рамках своєї компетенції приймає наступні акти: рішення Ради ЄЕК, рішення Колегії ЄЕК, рекомендації Ради ЄЕК, рекомендації Колегії ЄЕК, накази Голови Колегії ЄЕК. Тільки у 2012 р. відбулося 13 засідань Ради ЄЕК, на яких було прийнято 125 рішень та 1 рекомендація; 38 засідань Колегії ЄЕК, на яких було прийнято 308 рішень та 6 рекомендацій; видано 40 наказів Голови Колегії ЄЕК. У 2013 р. – 1 засідання Ради ЄЕК, на якому було прийнято 1 рішення; 4 засідання Колегії ЄЕК, на яких було прийнято 15 рішень та 2 рекомендації (станом на 6 лютого ц.р.). До 25 січня 2012 р. включно відбулося 34 засідання Комісії Митного союзу, на яких було прийнято 911 рішень, оформлених в окремі документи.

Нещодавно на сторінках наукових видань розгорнулась дискусія щодо впливу договірно-правової бази МС та ЄСП (зразка 2011 р.) на бюджетне право. Так, бюджетне право і власний бюджет розглядаються як невід’ємні прояви суверенітету держави²⁷.

²⁶ О вступлении в силу международных договоров, формирующих Единое экономическое пространство Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации: Решение от 19 октября 2011 г. № 100 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.evrases.com/docs/view/583>.

²⁷ Винницький Д.В. Влияние международной договорно-правовой базы таможенного союза и ЕЭП на применение норм российского бюджетного права / Д.В. Винницкий // Евразийский юридический журнал. – 2012. – № 8 (51). – С. 27–30.

Такими ж рівнозначними проявами суверенітету є здатність формувати зовнішньоторговельну та митну політику без передання відповідних функцій наддержавним органам (виходячи зі змісту Конституції України від 1996 р.). Якщо договірна база ЄП зразка 2004 р. в цьому аспекті відповідала (не порушувала) вимоги Конституції України, то договірно-правова база МС та ЄП зразка 2011 р. та її імплементація в законодавство України однозначно вимагатиме внесення змін до Конституції. І це без урахування того, що Україна прагне укладання угоди про асоціацію з ЄС, сам факт чого свідчить про досягнення певного ступеню в адаптації законодавства України до норм ЄС. Натомість законодавство МС (і членів МС) та ЄС у сфері зовнішньої торгівлі (і в багатьох інших галузях, включаючи «чутливі» для економіки України галузі: енергетику, сільське господарство) не є тотожним.

У межах МС практично сформоване законодавство у найбільш важливих секторах. Проведена робота з уніфікації зовнішньоторговельного законодавства мала наслідком прийняття єдиних правил митно-тарифного регулювання в РФ, Казахстані і Білорусі. Основними документами в цій галузі, як вже йшлося, є Митний кодекс МС (МК МС) і Єдиний митний тариф МС (ЄМТ МС). ЄМТ МС – звід ставок ввізних мит, які застосовуються до товарів, що ввозяться на єдину митну територію МС із третіх країн, систематизованих відповідно до єдиної Товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності МС. ЄМТ затверджений Рішенням Ради Євразійської економічної комісії від 16.07.2012 р. № 54 (із відповідними змінами)²⁸. На розвиток положень ЄМТ МС прийнято ще 8 нормативно-правових актів.

Доречи, Рішенням Міждержавної Ради ЄврАзЕС від 27.11.2009 р. № 18 (в ред. від 16.05.2012 р.) затверджено Перелік країн, що розвиваються – користувачів системи тарифних префе-

²⁸ Единый таможенный тариф Таможенного союза Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации, утвержден Решением Совета Евразийской экономической комиссии от 16 июля 2012 г. № 54 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tsouz.ru/db/ettr/ettwto/Pages/default.aspx>.

ренцій МС²⁹, який складається із 103 країн, і в який не включено Україну.

Нетарифне регулювання представлено 12 нормативно-правовими актами, серед яких: Угода про єдині заходи нетарифного регулювання по відношенню до третіх країн; Угода про правила ліцензування у сфері зовнішньої торгівлі товарами; Угода про порядок введення і застосування заходів, які зачіпають зовнішню торгівлю товарами, на єдиній митній території по відношенню до третіх країн та ін.

Нагляд та контроль за безпекою товарів (продукції) у праві МС представлений технічним регулюванням, санітарними та ветеринарними заходами, заходами з карантину рослин. Технічне регулювання уявляє собою цілу низку Угод: про єдині принципи і правила технічного регулювання; про обіг продукції, яка підлягає обов'язковій оцінці (підтвердженню) відповідності, на митній території МС; Єдиним знаком обігу продукції на ринку держав – членів МС та ін. Санітарні та ветеринарні заходи, заходи з карантину рослин також представлені не одним десятком нормативно-правових документів, так само як і сектор митного адміністрування, сфери статистики, інформаційних технологій, системи тарифних преференцій, антидемпінгових і компенсаційних заходів та деякі ін. Щодо спеціальних захисних і антидемпінгових заходів, які діють у даний час на єдиній митній території МС, можна констатувати, що із 9 таких заходів – 5 безпосередньо діють відносно товарів походженням із України.

Поки що не увійшло в стадію своєї деталізації правове забезпечення податкової політики МС та ЄЄП. Із поглибленням рівня інтеграції та створенням Євразійського економічного союзу (наступного за ЄЄП рівня інтеграції) це буде одним з найважливіших розділів права такого Союзу і одним із найчисельніших за кількістю нормативно-правових актів, тому цей сегмент законодавства у разі співпраці вимагає додаткової уваги та роботи на випередження. Однак може так статися, що податкове законодавство

²⁹ Перечень развивающихся стран – пользователей системы тарифных преференций Таможенного союза, утвержден Решением Межгосударственного Совета Евразийского экономического сообщества (высшего органа таможенного союза) от 27 ноября 2009 г. № 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tsouz.ru/db/ettr/Pages/RazvivStrani.aspx>.

підє за напрямом кодифікації шляхом прийняття Податкового кодексу економічного союзу, що також слід передбачати. Головним документом у цій сфері на даний час є Угода про принципи стягнення непрямих податків при експорті та / або імпорті товарів, виконанні робіт, наданні послуг в МС від 25.01.2008 р., яка складається з Преамбули і 10 статей. Додаткові засади спільної податкової політики містяться також у Протоколі про внесення змін до згаданої Угоди, Протоколі про обмін інформацією в електронному вигляді між податковими органами держав-членів МС про сплачені суми непрямих податків, Протоколі про порядок стягнення непрямих податків при виконанні робіт, наданні послуг в МС від 11.12.2009 р. та деяких ін. Також існує 21 рішення Міждержавної ради та Комісії Митного союзу з питань реалізації податкової політики МС. Таким чином, можна стверджувати, що на даний час існує повноцінна міждержавна організація – Митний союз Республіки Білорусь, Республіки Казахстан і Російської Федерації і сформовано відповідне законодавство.

Крім того, на склад нормативно-правового забезпечення діяльності МС впливають також документи, які оформлюють його взаємовідносини з іншими міждержавними організаціями. Відповідно до традиційних підходів до права міжнародних організацій міждержавна організація – утворення, яке складається із суверенних держав. У зв'язку з цим виникає питання: чи можуть міжнародні організації бути членами інших міжнародних організацій? Сьогодні ми маємо приклад подібного феномену – членство ЄС у СОТ, що викликає великі дискусії серед юристів-міжнародників³⁰. З огляду на це у статутних документах МС задекларовано лише скоординований рух країн щодо вступу країн-членів МС до СОТ. Автори та ідеологи МС не ризикнули створити наступний прецедент щодо надання статусу МС (складі трьох країн) окремого члена СОТ. У науковій літературі аналізувалися питання Робочої групи стосовно ратифікованих Україною документів СЕП зразка 2003 р. Аналогічними були запитання відповідної Робочої групи до нормативно-правової бази та закріплених в ній зобов'язань

³⁰ Федорова М.П. К вопросу о статусе Европейского Сообщества во Всемирной торговой организации / М. П. Федорова // Правоведение. – 2002. – № 4 (243). – С. 166–172.

щодо МС при вступі РФ до СОТ³¹. Саме відсутність запитань членів СОТ до РФ стосовно створення і діяльності МС дозволило уникнути прискіпливого розгляду цього питання членами Робочої групи. Україна, як ми знаємо, цим шансом впливу на МС не скористалася. Наступною нагодою підняти це питання буде на завершальному етапі вступу Казахстану до СОТ, а потім і Білорусі. До цього моменту варто сконцентруватися на формуванні переліку питань у вигляді Концепції формування торговельних взаємовідносин України з МС, матеріали якої можна буде використати для відстоювання власних інтересів. Ще одним запитанням стосовно відповідності правилам СОТ є задеклароване і поступово реалізоване створення Єдиного економічного простору зразка 2011 р. За правилами СОТ ініціювати перегляд умов вступу до СОТ окремих членів ЄЄП (зокрема, РФ) можуть лише дійсні члени СОТ, а це наступна нагода для України вплинути на взаємні торговельні відносини з МС та більш глибоким за рівнем інтеграції утворенням – ЄЄП.

22.08.2012 р. РФ офіційно стала членом СОТ. У ході процесу підготовки окремі члени СОТ вказували певне занепокоєння щодо досить швидкого створення МС. Зміст цих заяв полягав у тому, що МС створено у досить стислі строки та за умов недостатнього висвітлення процедур, що цьому передували, основні документи МС не пройшли ретельного дослідження стосовно відповідності нормам СОТ. Звідси були припущення, що після створення МС всі країни-члени МС (у т.ч. РФ) мали б розпочинати вступ до СОТ з початку. Однак ініціатором цього процесу, як йшлося вище, мали виступати дійсні члени СОТ, які цим правом не скористались і, навіть, ЄС, в якого найбільше нарікань щодо створення МС, і США погодилися на численні поступки задля безперешкодного вступу РФ до СОТ окремо від інших країн МС. Слід відзначити, що і Україна не скористалась правом вступу до переговорного процесу стосовно прийняття РФ у СОТ.

³¹ Ілларіонов О.Ю. Правове забезпечення економічних інтересів України у взаємовідносинах із державами СНД (Розділ 5) / О.Ю. Ілларіонов. У кн.: Економічний суверенітет держави та напрями його правового забезпечення : монографія / за ред. О.О. Ашуркова ; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. – Донецьк : Юго-Восток, 2012. – 406 с. – С. 190–194.

Припускати можливість створення ЗТВ між МС та ЄС мож- на виходячи із того, що двосторонні відносини РФ і ЄС, починаю- чи з 1997 р., будувалися на Угоді про партнерство і співпрацю між Росією і ЄС, відповідно до якої РФ на 10 років було надано режим найбільшого сприяння, який за своїми умовами практично рівноз- начний зоні вільної торгівлі (середній рівень митного оподатку- вання російських товарів в ЄС зараз не перевищує 1 – 1,5% ; при цьому до 80% товарів підпадають під дію системи преференцій і ввозяться взагалі безмитно). Не дивлячись на те, що ЄС є найбіль- шим торговельним партнером РФ і обидві сторони зацікавлені в інтенсифікації господарських зв'язків, вірогідніше за все, перего- вори про створення ЗТВ між ЄС і РФ розпочнуться після завер- шення всіх процедур створення МС та ЄЄП в рамках Євразійсько- го економічного союзу (приблизно у 2015 р.) із залученням широ- кого кола учасників з боку країн-членів ЄС, основних торговель- них партнерів ЄС і партнерів у рамках укладених угод про асоціа- цію (у т.ч. і України у разі укладення такої угоди) і країн-членів МС.

14.01.2011 р. в м. Женева розпочались переговори країн МС та ЄАСТ (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія та Швейцарія) щодо укладання угоди про зону вільної торгівлі. Останній раунд перего- ворів відбувся у квітні 2012 р.

МС також веде переговори відносно можливого створення ЗТВ з Новою Зеландією, В'єтнамом, Сирією. Крім того, з 2000 р. між РФ та Сербією діє ЗТВ, існує відповідна угода між Сербією та Білоруссю від 31.03.2009 р. З 2010 р. розпочато змістовну роботу щодо уніфікації зовнішньоторговельних режимів країн МС. З цією метою аналогічну угоду із Сербією 07.10.2010 р. уклав і Казахстан. Зараз тривають процедури додаткових консультацій, уточнень та розробки документів щодо внесення змін у двосторонні докумен- ти, ратифікаційні процедури. Натомість 01.03.2012 р. Сербія отри- мала офіційний статус кандидата на вступ до ЄС і підсумок цього процесу дасть змогу Україні оцінити свої шанси у відповідній си- туації.

На склад нормативно-правового забезпечення діяльності МС впливатимуть також документи, які приймаються чи будуть прий- матися у ході його взаємовідносин з іншими державами. Перш за все, МС веде діалог різного рівня з країнами колишнього СРСР, такими як Азербайджан, Молдова, Таджикистан, Узбекистан.

Найбільш наближеною країною до повноцінного членства у МС є Киргизія, яка 11.04.2011 р. задекларувала намір приєднання до МС. Вже 19.10.2011 р. на Міждержавній раді ЄврАзЕС було створено відповідну робочу групу. Планується, що до 01.12.2013 р. робоча група завершить аналіз законодавства, зовнішньоторговельних зобов'язань і стану митної інфраструктури Киргизстану, а також оцінить економічний ефект від його приєднання до МС. За результатами цього аналізу Комісія сформує і направить уряду Киргизії «дорожню карту» з переліком заходів, необхідних для вступу країни до МС. Киргизія є першим членом СОТ серед країн СНД (з 1998 р.), однак вона не шукає якихось інших формул співпраці, а розраховує на повноцінне членство у МС.

Окрема позиція Вірменії стосовно участі в МС була сформульована Прем'єр-Міністром країни у квітні 2012 р., відповідно до якої приєднання Вірменії до МС «в економічному сенсі ... недоцільно» і вона шукає «форми співробітництва без Митного союзу». Вірменія з 2003 р. є членом СОТ. Однак 08.08.2012 р. на зустрічі президентів Вірменії та РФ було задекларовано намір створити змішану комісію у форматі «Митний союз + Вірменія» задля пошуку взаємовигідного співробітництва (що може бути аналогом формату «3+1» для України).

Норми правових документів МС, що розглянуті вище, і які регулюють його діяльність, слід вважати більшою частиною адаптованими до норм і правил СОТ. Окремо в Договорі про функціонування МС в рамках багатосторонньої торговельної системи від 19.05.2011 р. встановлено, що норми СОТ у разі розбіжностей із нормами МС будуть превалювати над останніми. Цією нормою можна скористатися у взаємовідносинах України і МС. Права й обов'язки всіх членів МС після їх вступу до СОТ стануть невід'ємною частиною правової системи СОТ.

Відповідно до Рішення Ради ЄЕК «Про адаптацію економік держав-членів Митного союзу і Єдиного економічного простору до умов Всесвітньої торговельної організації» від 17.12.2012 р. № 119³² державам-членам МС і ЄЄП було запропоновано до

³² Решение Совета ЕЭК «Об адаптации экономик государств – членов Таможенного союза и Единого экономического пространства к условиям Всемирной торговой организации» от 17 декабря 2012 г. № 119 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tsouz.ru/eek/RSEEK/RSEEK/13z/Pages/R_119.aspx.

01.02.2013 р. надати ЄЕК пропозиції щодо формування плану заходів щодо адаптації економік країн-членів до вимог СОТ. У Рішенні окремо звернуто увагу на необхідність актуалізації Гармонізованої системи опису і кодування товарів 2007 р. з метою надання в ЄЕК робочої версії проекту консолідованих тарифних зобов'язань в рамках вступу Казахстану до СОТ. Це Рішення прийнято на основі стратегічного напрямку щодо вступу країн-членів МС до СОТ. ЄЕК намагається здійснювати методичну й аналітичну підтримку цим прагненням країн-членів МС.

Між Україною та Євразійською економічною комісією стосовно питань зовнішньої торгівлі укладено два меморандуми: Меморандум про співробітництво з питань торгівлі між Євразійською економічною комісією та КМ України³³ і Меморандум про співробітництво у питаннях технічного регулювання між Євразійською економічною комісією та КМ України³⁴ (10.09.2012 р.). Перший Меморандум про торгівлю направлений на подальше розширення торгівлі між Україною та державами-членами МС і ЄЄП, аналіз проблем у взаємній торгівлі та пошук взаємоприйнятних напрямів їх вирішення. Цим Меморандумом створено Координаційну групу «Діалог з торговельних питань» під керівництвом міністрів, відповідальних за торгівлю (від України – Міністр економічного розвитку і торгівлі України), а також тематичні підгрупи / експертні групи. Результати роботи груп повинні відобразитися у протоколах зустрічей. Другий Меморандум спрямований на пошуки можливих варіантів зниження технічних бар'єрів з метою розширення взаємної торгівлі між Україною та МС, а також з ЄЄП. У меморандумі наголошено на необхідності спрямування такої роботи за правилами і принципами СОТ. Меморандумом створено Координаційну групу з питань технічного регулювання. Жодних публічних засідань вказаних двох Координаційних груп поки що не відбулося. Тільки оприлюднення протоколів відповідних засідань

³³ Меморандум о сотрудничестве по вопросам торговли между Евразийской экономической комиссией и Кабинетом Министров Украины от 10 сентября 2012 г. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tsouz.ru/Docs/MEM/Documents/MemEECUK.pdf>.

³⁴ Меморандум о сотрудничестве по вопросам технического регулирования между Евразийской экономической комиссией и Кабинетом Министров Украины от 10 сентября 2012 г. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tsouz.ru/Docs/MEM/Documents/Mem_EEC_UK_tehn.pdf.

може окреслити коло проблемних питань, необхідних до вирішення задля активізації зовнішньоторговельних стосунків і можливих варіантів інтеграції України із МС і ЄСП.

Слід сказати, що МС, не зважаючи на позицію України, для себе чітко визначився стосовно того, що Україна потрібна МС (див., наприклад, Комплексная оценка макроэкономического эффекта различных форм глубокого экономического сотрудничества Украины со странами Таможенного союза и Единого экономического пространства в рамках ЕврАзЕС, подготовлена Центром интеграционных исследований в 2012 г.³⁵). Комплексні оцінки переваг і втрат від інтеграції України з МС і ЄСП здійснювалися НАН України та Національним інститутом стратегічних досліджень при Президентіві України.

Слід вважати, що жодної іншої моделі, окрім повноцінного вступу до МС за встановленою міжнародними угодами процедурою, не існує. Єдино можливим варіантом співпраці з МС є укладання двосторонньої угоди між Україною та МС про створення зони вільної торгівлі з орієнтиром на відповідні процеси, що відбуватимуться між РФ і ЄС. «Держави, що бажають приєднатися до Митного союзу, повинні підписувати усі прийняті в ньому документи, а не якусь їх частину», – про це заявив прем'єр-міністр РФ Д. Медведєв із уточненням, що МС і ЄСП «це відкриті проекти, передусім для держав ЄврАзЕС і СНД» (заява від 16.01.2013 р.)³⁶.

Висновки

1. Рівнем інтеграції України з МС – ЄСП і ЄС, який відповідає інтересам нашої держави та не шкодить розвитку економіки під час інтеграції з країнами-учасниками обох інтеграційних об'єднань і який дозволяє зберегти у цілісному вигляді правову

³⁵ Комплексная оценка макроэкономического эффекта различных форм глубокого экономического сотрудничества Украины со странами Таможенного союза и Единого экономического пространства в рамках ЕврАзЕС (аналитическое резюме). – Санкт-Петербург, 2012. – 44 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eabr.org/general/upload/reports/Ukraine_doklad_rus.pdf.

³⁶ Медведєв: частково вступити до Митного союзу неможливо [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2013/01/16/356570/>.

систему України і її незалежність, *є зона вільної торгівлі з обома інтеграційними утвореннями.*

2. Право ЄС та право МС – ЄЄП є повноцінно сформованими правовими системами, у розбудові яких Україна не приймала будь-якої участі (окрім формату ЄЄП-2004, який трансформувався у ЄЄП-2011 вже без участі України).

3. Вищими та виконавчими органами МС – ЄЄП сформовано повноцінне зовнішньоторговельне законодавство, а також розпочато формування засад щодо розвитку інших галузей законодавства (податкового, господарського, цивільного, бюджетного), що дозволяє зробити висновок про повну інституційну сформованість МС як міжнародної організації з наддержавними повноваженнями (у розумінні Конституції України).

4. На етапі реалізації умов УА відносини України з ЄС у сфері адаптації законодавства мають орієнтуватися насамперед на економічний *acquis*, який передусім стосується визначення пріоритетів в економічній сфері, створення належної інституційної інфраструктури, врахування характеру адаптації та особливостей застосування способів здійснення цього процесу. Такий підхід буде оптимальним із точки зору досягнення необхідного балансу між витратами на гармонізацію й очікуваним результатом.

5. Україні не слід ігнорувати діалог ЄС – РФ в напрямку можливого формування договірної бази зони вільної торгівлі, на створення якої Україна може вплинути через відповідні інституції ЄС у разі підписання Угоди про асоціацію і при наявності бажання ЄС залучити Україну до цього процесу. Відповідні механізми впливу на процес вступу РФ до СОТ Україною залишилися невикористаними.

6. Країни-учасниці МС – ЄЄП стоять на порозі створення Євразійського економічного союзу – інтеграційного утворення більш глибокого ступеня. Відповідні роботи будуть виконані до 2015 р. і Україна ризикує не встигнути адаптуватися до відповідних процесів в середині нового інтеграційного утворення, що матиме наслідком продовження робіт без помітного результату.

7. Країни МС – ЄЄП намагаються повніше відновити традиційні торговельні зв'язки колишнього СРСР (В'єтнам, Сирія), а також залучити до зони вільної торгівлі перспективні для нарощування експорту країни та інтеграційні утворення (Нова Зеландія,

ЄАСТ). Зона вільної торгівлі з ЄАСТ має важливе значення щодо подальшої розбудови відносин з ЄС. Традиційно країни МС намагаються залучити в орбіту зовнішньоторговельних інтересів країни простору СНД (Україна, Киргизія, Таджикистан). Лише у випадку створення зон вільної торгівлі країни МС намагаються знайти індивідуальний підхід до поглиблення зовнішньоторговельних зв'язків. «Індивідуальний підхід» (статус спостерігача, формула «3+1» та ін.) при інтеграції з МС – ЄЄП не передбачений відповідною договірною базою, тож має більше політичний, ніж економіко-правовий зміст. Малоімовірно видається можливість надання Україні особливого статусу у відносинах із країнами МС через зміну договірної бази щодо створення МС – ЄЄП.

8. Проекти нормативно-правових актів МС – ЄЄП у більшості випадків з кінця 2012 р. виносяться на публічне обговорення. У публічному (вільному) доступі знаходяться інформація про роботу Департаментів ЄЕК, окремо майже в кожній сфері діяльності ЄЕК існують положення про проведення експертизи правових актів МС, надається вичерпна статистична, довідкова й аналітична інформація. Відповідного ставлення до проектів двосторонніх документів України та ЄС не спостерігається. І досі відсутній офіційно опублікований текст проекту Угоди про асоціацію, переведений на українську мову.

9. Україна «де-юре» має зону вільної торгівлі з країнами-членами МС у рамках угоди про створення зони вільної торгівлі СНД. На розвитку положень відповідної угоди в рамках СНД на сьогодні доцільно сконцентрувати особливу увагу.

2. Правовий вимір переваг і небезпек щодо інтеграції України з ЄС і МС (ЄП)

Аналітичні матеріали направлено до Відділення економіки НАН України 24.07.2013 р.

I. Інтеграція до ЄС (ЗВТ з ЄС)

I. ЗВТ з ЄС		
1. ЗА	2. ПРОТИ	
1.	<p>Інкorporація <i>acquis</i> ЄС в економічній сфері в законодавство України надасть можливість наблизити регуляторне середовище України до ЄС, що сприятиме інтеграції України до європейського економічного і правового простору, зокрема, і до внутрішнього ринку ЄС.</p>	<p>Низка вимог Угоди про асоціацію обмежує економічний суверенітет України.</p>
2.	<p>Виконання Україною зобов'язань, що закріплені у проекті Угоди про асоціацію, створить фактичні підвалини реалізації прагнень України щодо майбутнього членства в ЄС.</p>	<p>Деякі положення Угоди про асоціацію не відповідають Конституції України.</p>
3.	<p>Положення Угоди про асоціацію щодо ЗВТ ґрунтуються на правах і обов'язках, які впливають із членства Сторін у СОТ, що спрощує можливість їх реалізації.</p>	<p>Поєднання в Угоді про асоціацію одночасно напрямів політичної та економічної інтеграції створює ризики від різношвидкісного руху по них.</p>
4.	<p>Виконання зобов'язань щодо усунення технічних бар'єрів у торгівлі створює можливості для завершення системної гармонізації сфери технічного регулювання.</p>	<p>Вимоги Угоди про асоціацію щодо зближення правового регулювання економіки фактично є умовами поглинання правом ЄС правових інститутів правової системи України.</p>

5.	Угода про асоціацію надає Україні статус країни що розвивається, що припускає преференції щодо застосування захисних заходів.	З підписанням Угоди про асоціацію у сторін Угоди до часу ратифікації цього документа виникає обов'язок утримуватись від дій, які б позбавили договір його об'єкта й мети. У даному конкретному випадку ця вимога торкається України і не зачіпає інтересів держав-членів ЄС.
6.	Імплементация Угоди про асоціацію відкриває доступ до європейського економічного правосуддя.	Залучення значних ресурсів, у т.ч. фінансових, для забезпечення адаптації та імплементации нових актів законодавства.

1.1. Інтеграція до ЗВТ з ЄС – «ЗА»

1.1.1. Інкорпорація acquis ЄС в економічній сфері в законодавство України надасть можливість наблизити регуляторне середовище України до ЄС, що сприятиме інтеграції України до європейського економічного і правового простору, зокрема, і до внутрішнього ринку ЄС.

За умови досягнення відповідності українського законодавства законодавству (acquis) Європейського союзу (далі – ЄС) можна буде вести мову про можливість розширення ринків збуту української продукції та торгівлі послугами за рахунок держав-членів ЄС. Це також дозволить привести умови ведення бізнесу в Україні до стандартів ЄС, що у свою чергу сприятиме залученню іноземних інвестицій в економіку України.

Проте Угода про асоціацію між Україною та ЄС (далі – УА)³⁷ також несе в собі найбільші ризики у зв'язку із масштабними змінами українського законодавства за багатьма напрямками і секторами економіки, що передбачаються в Угоді. Тільки прорахована довгострокова економічна політика та реальний прогрес у

³⁷ Угода про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами (текст) / Комітет з питань європейської інтеграції Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comeuroint.rada.gov.ua/comevoint/control/uk/publish/article?art_id=56220&cat_id=45826.

перетвореннях, що плануються, дозволять Україні скористатися перевагами створення зони вільної торгівлі (далі – ЗВТ) і мінімізувати основні ризики.

Зокрема, інкорпорація *acquis* ЄС згідно до положень УА для українських суб'єктів господарювання має створити:

- нові можливості для експорту низки товарних позицій в ЄС завдяки зниженню тарифних та, що найважливіше, нетарифних бар'єрів для виходу на ринок ЄС, який на сьогодні є одним із двох найбільших торговельних партнерів України. Так, ст. 29-33 Угоди передбачують зменшення або скасування ввізного мита, регулюють питання застосування вивізного мита, експортних субсидій і заходів еквівалентних дій, зборів та інших платежів, також сторони Угоди згідно зі ст. 34 надають національний режим товарам іншої сторони;

- умови поліпшення доступу на ринки третіх країн завдяки гармонізації українських технічних регламентів і стандартів із відповідними нормативними актами ЄС (згідно до норм Глав 3 та 4 Розділу IV УА), що означатиме перехід на міжнародні стандарти, а також завдяки входженню у згаданий вище регуляторний простір, сумісний із правилами, узгодженими в рамках угод між ЄС і третіми країнами;

- кращий внутрішній бізнес-клімат, оскільки пристосування до норм і правил ЄС має створити прозорі правила, які знайомі для іноземних інвесторів, що зробить умови на внутрішньому ринку більш привабливими для них і стимулюватиме притік іноземних інвестицій у країну і знизить вартість капіталу;

- умови для зростання витрат на дотримання «соціальних» стандартів, зокрема – вимог безпеки праці, екологічних стандартів, надання певного рівня соціального забезпечення тощо (Глава 21 Розділу V УА «Співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей»).

Інкорпорація права ЄС за цими та іншими напрямками, що передбачається Угодою, у разі її успішної реалізації створить цілісну систему правового регулювання економіки та більш сприятливі умови роботи на ринку ЄС.

1.1.2. Виконання Україною зобов'язань, що закріплені у проекті Угоди про асоціацію, створить фактичні підвалини реалізації прагнень України щодо майбутнього членства в ЄС.

Планується укладання Україною з ЄС Угоди про асоціацію європейського типу. Саме таким шляхом пройшли більшість східноєвропейських країн – нині членів ЄС. На відміну від Чилі, Тунісу, Марокко та інших країн, які також свого часу уклали Угоди про асоціацію, Україна як європейська держава відповідно до установчих договорів ЄС має право на набуття членства у разі, якщо сторони будуть до цього готові. Відповідні положення про підтримку європейського вибору нашої держави закріплені у проекті Угоди.

Згідно політики ЄС зараз можна виділити два типи угод про асоціацію: асоціація європейських країн розглядається переважно в контексті їх приготування до вступу в ЄС і асоціація з неєвропейськими країнами, що розглядається, в основному, у контексті політики ЄС, спрямованої на розвиток цих країн. Таким чином, Угода про асоціацію є особливою угодою в системі договорів Європейського Союзу, що укладається відповідно до ст. 217 Договору про функціонування ЄС і яка, у випадку її укладення з європейською країною у розумінні ст. 49 Договору про функціонування Європейського Союзу, може трактуватися як така, що готує відповідну країну до вступу, але водночас такого однозначного зобов'язання не містить.

1.1.3. Положення Угоди про асоціацію щодо ЗВТ ґрунтуються на правах і обов'язках, які випливають із членства Сторін у СОТ, що спрощує можливість їх реалізації.

Досягнення економічної інтеграції у вигляді ЗВТ ґрунтується на правах і зобов'язаннях, що випливають із членства Сторін у Світовій організації торгівлі (далі – СОТ). Відповідно до Угоди (ст. 39) створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС не перешкоджає збереженню або встановленню митних союзів, зон вільної торгівлі або домовленостям про прикордонну торгівлю з іншими країнами. Положення щодо членства України в інших інтеграційних об'єднаннях є значно політизованим і у більшості випадків підґрунтям у позиції, що висловлюються, є скоріше політичні погляди ніж знання положень Генеральної угоди про тарифи та

торгівлю (далі – ГАТТ). Стаття 25 Угоди про асоціацію чітко визначає, що сторони поступово будуть створювати зону вільної торгівлі відповідно до положень цієї Угоди і ст. XXIV ГАТТ–1994 р. Основними вимогами ст. XXIV ГАТТ до інтеграційних об'єднань є дві наступні. Перша – метою митного союзу чи зони вільної торгівлі повинне бути сприяння торгівлі між їх складовими територіями, а не підвищення бар'єрів у торгівлі інших сторін з такими територіями. Друга – мита та інші засоби регулювання торгівлі, що діють у кожній зі складових територій і застосовуються при утворенні такої зони вільної торгівлі, які не включені до такої зони або не є сторонами такої угоди, не повинні бути вищими чи більш обмежувальними, ніж відповідні мита та інші засоби регулювання торгівлі, які діяли на цих же складових територіях до утворення зони вільної торгівлі.

Такі зобов'язання взяті на себе Сторонами Угоди при їх вступі до СОТ і тому побудова УА на цих вимогах не є новою для них, що тільки спрощує можливість реалізації її положень.

1.1.4. Виконання зобов'язань щодо усунення технічних бар'єрів у торгівлі створює можливості для завершення системної гармонізації сфери технічного регулювання.

За змістом глав 3 (технічні бар'єри в торгівлі) та 4 (санітарні та фітосанітарні заходи) розділу IV Угоди про асоціацію сторони фактично закріпили рестарт діяльності щодо гармонізації національних технічних регламентів, стандартів, санітарних і фітосанітарних норм і заходів до відповідних європейських. ЄС, як сторони Угоди, надається право визначати ступінь проведеної гармонізації. З цього приводу слід зазначити, що роботи з гармонізації в наведених сферах розпочалися з 2001 р. і на сьогоднішній день мають певні результати. Так, у сфері технічного регулювання в Україні ухвалено 42 технічних регламенти, які було розроблено на основі європейських директив нового підходу, з них впроваджено 29. Проте Додаток III до Угоди встановлює список із 27 документів для адаптації із зазначенням термінів для його здійснення, і практично всі ці документи є вже гармонізованими. У сфері санітарних і фітосанітарних заходів встановлюються детальні процедури верифікації та сертифікації, імпортних перевірок, умов імпорту та

захисних заходів при торгівлі товарами, які мають стосунок до здоров'я тварин і рослин, харчової безпеки та добробуту тварин.

Таким чином, реалізація запланованих заходів дає можливість завершити системну гармонізацію законодавства у сфері технічного регулювання, яка є стрижневою для усіх галузей економіки.

1.1.5. Угода про асоціацію надає Україні статус країни що розвивається, що припускає преференції щодо застосування захисних заходів.

Певною поступкою ЄС у сфері застосування захисних заходів є надання Україні для цілей ст. 9 Угоди про захисні заходи СОТ статусу країни, що розвивається, за умови виконання вимог, що наведені у цій статті. Стаття 9 Угоди про захисні заходи СОТ встановлює наступні особливі умови для країн, що розвиваються. Захисні заходи не повинні застосовуватися проти товарів, які походять із країни-члена СОТ, що розвивається, до тих пір, поки частка його імпорту даного товару у країні-члена СОТ, що імпортує такий товар, не перевищуватиме 3 відсотки і за умови, що країни-члени СОТ, що розвиваються, з часткою імпорту, меншою 3 відсотків кожна, разом матимуть не більше 9 відсотків від загального імпорту даного товару. Країна-член СОТ, що розвивається, має право продовжити термін застосування захисного заходу на термін, що не більше ніж на два роки перевищує максимальний термін – вісім років.

1.1.6. Імплементация Угоди про асоціацію відкриває доступ до європейського економічного правосуддя.

Після імплементации Угоди про асоціацію Україна як держава, українські суб'єкти господарювання та фізичні особи згідно зі ст. 471 УА отримають можливість прямо звертатися до судових інстанцій ЄС з метою захисту власних інтересів, використовуючи для цього багатий судовий інструментарій і судову практику ЄС. Також суди України отримають можливість застосовувати норми права ЄС, що дозволить більш ефективно відстоювати власні інтереси держави та українських суб'єктів господарювання на міжнародній арені.

1.2. Інтеграція до ЗВТ з ЄС – «ПРОТИ»

1.2.1. Низка вимог Угоди про асоціацію обмежує економічний суверенітет України.

Відповідно до цілей, які задекларовані ст. 1 Угоди та вимог цілої низки її статей (зокрема ст.ст. 114, 124, 138, 147, 148, 353, 358, 363, 368, 378, 387, 390, 394, 397, 405, 417, 424, 428, 459, 474 та ін.) і практично усіх Додатків до неї, Україна зобов'язалась здійснювати адаптацію свого законодавства як до чинного, так і майбутнього права ЄС (ст. 463). Таким чином, йдеться про впровадження регламентів і директив ЄС, а також інших актів *acquis* ЄС, у т.ч. повідомлень та роз'яснень Європейської Комісії, міжнародних договорів, адміністративних практик, національних стратегій та ін. Тобто де-факто, Україна має виконувати настанови наддержавних органів ЄС, де-юре навіть не маючи можливості участі в їх роботі, що суперечить змісту ст.ст. 75, 106, 113 Конституції України, якими не передбачається передання встановлених ними повноважень органів законодавчої й виконавчої влади або їх частини іншим органам.

Частини 3 та 4 ст. 486 УА відносно тимчасового застосування окремих частин Угоди до її ратифікації або схвалення обумовлюють, що такі частини Угоди визначатимуться ЄС у відповідності до своїх внутрішніх процедур і діючого законодавства. Тимчасове застосування можливе тільки після повідомлення Союзу про завершення виконання процедур, необхідних для цього, із зазначенням частин Угоди, які будуть застосовуватися тимчасово, а також після здачі Україною на зберігання документа про ратифікацію УА у відповідності зі своїми процедурами та діючим законодавством.

Відповідно до ст. 322 УА, якщо виникає питання щодо тлумачення положень закону ЄС у зв'язку із виконанням положень Угоди стосовно нормативно-правової апроксимації, органи вирішення спорів між сторонами Угоди не можуть вирішувати цього питання, а звертаються до Суду Європейського Союзу, рішення якого є остаточним і обов'язковим.

Ст. 350 УА підкреслює неупередженість щодо компетенції ЄС і держав-членів у сфері оподаткування, а далі – ст. 351 вимагає посилення і зміцнення співробітництва, яке спрямовується на удо-

сконалення і розвиток податкової системи та податкових органів України.

1.2.2. Деякі положення Угоди про асоціацію не відповідають Конституції України.

Серед пріоритетів співпраці у кримінальних справах ч. 3 ст. 24 УА називає участь у Римському статуті Міжнародного кримінального суду. Між тим реалізація цієї умови потребує внесення змін до Конституції України (ст.ст. 5, 25, 63, 64, 75 та ін.). Конституційний Суд України своїм Рішенням по справі № 1-35/2001 щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду № 3-в/2001 від 11.07.2001 р. визнав його таким, що не відповідає Конституції України в частині, яка стосується положень абзацу десятого преамбули і ст. 1 Статуту, за якими «Міжнародний кримінальний суд... доповнює національні органи кримінальної юстиції»³⁸. Крім того, згідно вимог Конституції України (ч. 2 ст. 9) укладення міжнародних договорів, які суперечать її положенням, можливо лише після внесення до неї відповідних змін. Таким чином, ч. 3 ст. 24 проекту УА або має бути вилученою, або до підписання УА мають бути внесені відповідні зміни до Конституції України.

Під таким же кутом зору має бути розглянутий зміст глави 1 «Інституційна структура» Розділу VII проекту Угоди. Так, згідно з ч. 2 ст. 460 УА «на рівні міністрів регулярний політичний діалог і діалог з питань політики відбувається в рамках Ради асоціації», яка відповідно до ст. 461 УА «здійснює контроль і моніторинг застосування і виконання цієї Угоди та періодично переглядає функціонування цієї Угоди у світлі її цілей». Рада асоціації складається з членів Уряду України, з одного боку, і членів Ради Європейського Союзу та членів Європейської Комісії, з іншого боку (ч. 1 ст. 462 УА). Рада асоціації має повноваження ухвалювати рішення в рамках сфери дії Угоди у випадках, передбачених нею. Рішення Ради асоціації є обов'язковими для Сторін (ч. 1 ст. 463 УА). Для надан-

³⁸ Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут) від 11.07.2001 р. № 3-в/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 28. – Ст. 1267.

ня допомоги Раді асоціації у виконанні нею своїх обов'язків має бути заснованим Комітет асоціації, який складатиметься з представників обох Сторін, головним чином на рівні вищих посадових осіб (ст. 464 УА). Рада асоціації може делегувати Комітету асоціації будь-яке із своїх повноважень, у тому числі повноваження ухвалювати обов'язкові для виконання рішення (ст. 465 УА).

Відповідно до ч. 2 ст. 462 УА Рада асоціації встановлює власний регламент, а у своєму регламенті «Рада асоціації визначає обов'язки і порядок функціонування Комітету асоціації.» (ч. 1 ст. 465 УА). Таким чином, доти поки не є прийнятим регламент Ради асоціації, не можна визначити загальну компетенцію як Ради асоціації, так і Комітету асоціації. Між тим, маючи на увазі, що згідно з ч. 3 ст. 463 УА, Рада асоціації може вносити поправки до Додатків Угоди, враховуючи розвиток права ЄС (зокрема – співробітництво у сфері енергетики (Додаток XXVII), оподаткування (Додаток XXVII), транспорт і зв'язок (Додатки XXXI та XXXII), законодавство про заснування та діяльність компаній, корпоративне управління, бухгалтерський облік і аудит (Додатки XXIII, XXIV, XXV), громадське здоров'я (Додаток XL), освіта та навчання (Додаток XLI) і низка інших), можна не без підстав припускати, що такий об'єм компетенції Ради асоціації та Комітету асоціації буде суперечити ст.ст. 85 та 92 Конституції України. Згідно зі ст. 92 Конституції України питання законодавчих засад і гарантій підприємництва, організації й експлуатації транспорту і зв'язку, системи оподаткування, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти та ін. визначаються виключно законами України, тобто відповідно до ст. 85 Конституції України є компетенцією Верховної Ради України.

1.2.3. Поєднання в Угоді про асоціацію одночасно напрямів політичної та економічної інтеграції створює ризики від різношвидкісного руху по них.

Поєднання в Угоді про асоціацію політичної та економічної інтеграції несе певні ризики. У зв'язку з низькою конкурентоспроможністю продукції національних товаровиробників і низьким рівнем економічного розвитку досить тривалий час інтеграційні процеси між сторонами скоріше будуть розвиватися в політичній асоціації. Проте доступ українських товарів до внутрішнього ринку ЄС буде досить умовним. Фактично з набуттям чинності Угоди

про асоціацію зона вільної торгівлі буде працювати в односторонньому напрямку – ринок України стане відкритим завдяки скасуванню і зниженню митних зборів і платежів.

Визначальною ж умовою для доступу українських товарів до внутрішнього ринку ЄС є не стільки скасування і зниження митних зборів і платежів, скільки гармонізація законодавства у сферах технічного регулювання, санітарних і фітосанітарних заходів і утримання тварин, досягнення відповідності з технічними регламентами ЄС, системами стандартизації, метрології, акредитації, робіт з оцінки відповідності, ринкового нагляду.

Мета і зміст політичної асоціації чітко визначні у ст. 4 Угоди, відповідно до якої політичний діалог сприятиме поступовій конвергенції із зовнішніх питань і питань безпеки для все більш глибокого залучення України до Європейської зони безпеки. Невід'ємною складовою політичної інтеграції є певне делегування державою частини свого зовнішнього суверенітету над національним інституціям, що фактично означає перехід від самостійної зовнішньої політики держави до політики узгодження позиції держави з ЄС. Особливості політичної асоціації вимагають від української сторони чіткого розуміння, що без відповідної економічної основи Україна не зможе виступати як рівноправна сторона угоди. Саме тому моделі політичної та економічної асоціації, які передбачені в Угоді про асоціацію, сформовані без прямої взаємозалежності. Як справедливо зазначено у преамбулі Угоди, сторони враховують, що ця Угода не визначає наперед і залишає відкритим майбутній розвиток відносин Україна – ЄС.

Між тим такий різношвидкісний рух за цими двома напрямками радше приведе Україну до політичної асоціації з ЄС, яка ґрунтується на логіці інтеграції, що передбачає прагнення держав спільно здійснювати свої суверенні повноваження на відміну від закладеного в Конституції України ніж створить у строки, що плануються, поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі.

1.2.4. Вимоги Угоди про асоціацію щодо зближення правового регулювання економіки фактично є умовами поглинання правом ЄС правових інститутів правової системи України.

Розділ V Угоди про асоціацію «Економічне та секторальне співробітництво» містить положення щодо цілей, завдань, напрямів і форм співпраці між Україною та ЄС у 28 галузях господарю-

вання. Майже кожна із цих глав містить визначений перелік, відповідні етапи та терміни імplementації актів законодавства ЄС, які Україна зобов'язалась імplementувати в національне законодавство. Ідеться переважно про основні та найважливіші акти ЄС у відповідних сферах. Загалом вищезазначена частина Угоди містить зобов'язання щодо імplementації та практичного впровадження понад 300 регламентів і директив ЄС, а також інших актів *acquis* ЄС. Строки імplementації актів законодавства ЄС складають 2 – 3 – 5 – 7 років з моменту набуття чинності Угодою, при цьому близько двох третин цих документів має бути імplementовано протягом 2 – 5 років.

Розділ IV «Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею», окрім 15 глав містить понад два десятки протоколів, додатків, доповнень і декларацій, що більш детально визначають параметри лібералізації двосторонньої торгівлі, наприклад, питання адаптації (наближення) законодавства у сферах нетарифного регулювання, санітарних і фітосанітарних заходів, торгівлі послугами, електронної комерції, державних закупівель, правил конкуренції тощо.

Важливою відмінністю розділу «Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею» від аналогічних положень в інших Угодах ЄС такого типу є те, що значна частина розділів містить зобов'язання України щодо поступового наближення та/або адаптації українського законодавства до законодавства ЄС, з яким пов'язується відкриття повного доступу до внутрішнього ринку ЄС, насамперед у таких сферах, як санітарні та фітосанітарні заходи, торгівля послугами, електронна комерція, технічні бар'єри в торгівлі тощо.

Загалом положення цієї частини Угоди містять зобов'язання щодо імplementації та практичного впровадження близько 150 регламентів і директив ЄС, а також інших актів *acquis* ЄС і міжнародних договорів та ін. І це – не враховуючи загальних положень щодо ефективного застосування вже ратифікованих Україною міжнародних угод або матеріальних норм, які Україна буде зобов'язана інкорпорувати й ефективно застосовувати у внутрішньому правопорядку.

Зобов'язання України щодо імplementації такого об'єму законодавчого матеріалу у такі стислі строки не відповідає терміну «зближення», а є поглинання правом ЄС правових інститутів правової системи України.

1.2.5. З підписанням Угоди про асоціацію у сторін Угоди до часу ратифікації цього документа виникає обов'язок утримуватись від дій, які б позбавили договір його об'єкта й мети. У даному конкретному випадку ця вимога торкається України і не зачінає інтересів держав-членів ЄС.

Згідно зі ст. 18 Віденської конвенції «Про право міжнародних договорів» – сторона міжнародного договору зобов'язана утримуватись від дій, які лишили б договір його об'єкта й мети, у разі, якщо: підписала договір або вчинила обмін документами, що складають договір, під умовою ратифікації, прийняття або підтвердження до тих пір, поки вона не викаже ясно свого наміру не бути учасником цього договору. А ст. 25 доповнює: «1. Договір або частина договору застосовуються тимчасово до вступу договору в силу, якщо: а) це передбачається самим договором; б) держави, що є учасниками переговорів, домовились про це будь-яким іншим чином»³⁹.

Оскільки більша частина вимог Угоди про асоціацію є нормами права ЄС, то вони не є обтяжливими для учасників цієї Угоди зі сторони Європейського Союзу. Між тим до набрання чинності Угодою Україна згідно з ч. 2 ст. 39 УА буде вимушена утримуватися від участі в угодах, що встановлюють митні союзи, зони вільної торгівлі або домовленостей про прикордонну торгівлю та, у разі необхідності інших основних питань, що стосуються її відповідної торговельної політики з третіми країнами, у зв'язку з необхідністю проведення консультацій між сторонами з цих питань в рамках Комітету з питань торгівлі. Такий Комітет буде сформований після набрання чинності Угодою про асоціацію. Для цього необхідно завершити процедуру ратифікації документа. В Україні це здійснюється шляхом прийняття Верховною Радою закону про ратифікацію угоди. В ЄС ратифікація здійснюється на двох рівнях – союзному та національному. Від імені самого ЄС рішення про ратифікацію ухвалюється одногосно Радою ЄС (складається з представників урядів усіх держав-членів ЄС) за умови отримання попередньої згоди Європейського Парламенту. Крім того, Угода

³⁹ Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mid.ru/nsd-pr.nsf/0/B6644B07AA18813DC3257460003C00DF>.

повинна бути ратифікована кожною з держав-членів ЄС відповідно до вимог її конституційного права.

Процедура ратифікації може тривати декілька років. Так, наприклад, Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС і його державами-членами була підписана в 1994 р., але набрала чинності лише в 1998 р. за умови, що учасників процедури ратифікації зі сторони ЄС було у два рази менше. До того ж, тимчасове застосування будь-якої частини Угоди до її ратифікації ЄС стане можливим тільки після визначення таких частин Угоди Євросоюзом і здійснення ратифікації Угоди ВР України.

1.2.6. Залучення значних ресурсів, у т.ч. фінансових, для забезпечення адаптації та імплементації нових актів законодавства.

Процес адаптації національного права до права ЄС є досить складним та багатоступеневим процесом, що включає: планування і програмування робіт з адаптації; організацію та координацію роботи центральних органів виконавчої влади у сфері адаптації; контроль правотворчого процесу з метою адаптації національного права до права ЄС; моніторинг адаптації; кадрове, інформаційне та фінансове забезпечення.

Однією із найголовніших умов здійснення адаптації є фінансування. Як свідчить досвід інших країн, що проходили процес адаптації законодавства ЄС, фінансування цього процесу здійснювалося за рахунок як державного бюджету, так і допомоги ЄС. Витрати спрямовувались на розробку законопроектів, створення адміністративного та судового механізмів застосування *acquis communautaire*, навчання персоналу, здійснення перекладів, технічне та інформаційне забезпечення процесу гармонізації.

На жаль, в Україні відсутні офіційні дані щодо обсягів фінансування адаптації законодавства, хоча цей процес триває майже двадцять років. Однак значний обсяг робіт припускає їх достатньо високу вартість, основна частина якої лягатиме на державний бюджет України та бюджети суб'єктів господарювання, які будуть зобов'язані у своїй діяльності додержуватися стандартів ЄС.

Досвід колишніх претендентів на членство у Європейському Союзі щодо гармонізації законодавства, наприклад Польщі, свідчить, що адаптація для роботи за європейськими стандартами з

метою реалізації продукції на внутрішньому ринку країн-членів ЄС коштувала одному м'ясопереробному підприємству майже 40 млн дол. США. На ці цілі використовувалися власні кошти підприємств, державна допомога з надання пільгових кредитів за ставкою 2 відсотки та кошти програми SAPARD на структурну перебудову (SAPARD – один з трьох фінансових інструментів Європейського Союзу на допомогу країнам-кандидатам з Центральної та Східної Європи в підготовці до вступу в ЄС). Сумарні витрати на адаптацію до стандартів ЄС тільки м'ясної промисловості Польщі дорівнювали майже 2 млрд євро⁴⁰.

Як свого часу показали дослідження, розміри витрат європейських підприємств на виконання законодавчих і регуляторних вимог ЄС і національних законодавчих і регуляторних систем складала близько 540 млрд євро щорічно (3–4 % ВВП). Окрім цього, існують також суттєві витрати на різних рівнях адміністративного управління⁴¹. У наших умовах, коли масив законодавства, що адаптується, є таким об'ємним, а терміни такого процесу достатньо стислими, ця частка витрат може бути і значно вище.

II. Інтеграція до МС (ЄП)

II. МС (ЄП)		
	1. ЗА	2. ПРОТИ
1.	Значно менший об'єм робіт щодо гармонізації законодавства України з договірно-правовою базою МС (ЄП) порівняно з адаптацією до вимог ЄС спрощує роботу з адаптації правових систем.	Наявність виконавчого органу (Євразійської економічної комісії) з наддержавними повноваженнями суперечить положенням Конституції України.

⁴⁰ Один рік України у СОТ / Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://wto.in.ua/files/content/pdf/oneyear_membership_ukr.pdf.

⁴¹ Деякі засади і принципи державного управління у країнах Європейського Союзу, що забезпечують відкритість й соціально-економічну ефективність влади / Аналітичний центр «Академія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.org.ua/?p=972>.

2.	Відповідність договірно-правової бази МС (ЄЕП) більшою частиною вимогам СОТ створює однакове сприйняття базових положень у регулюванні зовнішньої торгівлі.	Ратифікація та імплементація Україною «Третього енергетичного пакета ЄС» унеможливує співпрацю України з країнами-членами МС і ЄЕП щодо створення спільного енергетичного ринку.
3.	Можливість скасування обмежувальних заходів у взаємній торгівлі між Україною та МС (ЄЕП) створює підґрунтя для розвитку взаємної торгівлі без винятків.	Неузгодженість ключових питань технічного регулювання України і МС (перед усім в АПК) може спричинити обмеження щодо допуску вітчизняних товарів на ринок МС (ЄЕП).
4.	Порядок прийняття рішень консенсусом та забезпечення рівного представництва держав-членів у складі Євразійської економічної комісії та Вищих органів МС і ЄЕП сприятиме забезпеченню інтересів України.	Невизначеність питання про перегляд формули розподілу мит між країнами-членами МС (ЄЕП) у разі інтеграції України.
5.	Можливість користування статусом члена СНД створює для України підґрунтя щодо поглиблення співпраці з країнами-членами МС (ЄЕП).	

II.1. Інтеграція до МС (ЄЕП) – «ЗА»

II.1.1. Значно менший об'єм робіт щодо гармонізації законодавства України з договірно-правовою базою МС-ЄЕП порівняно з адаптацією до вимог ЄС спрощує роботу з адаптації правових систем.

09.12.2010 р. глави держав в Декларації про формування Єдиного економічного простору Республіки Білорусь, Республіки Казахстан і Російської Федерації заявили про подальший розвиток Митного союзу (далі – МС) і Єдиного економічного простору (да-

лі – ЄЄП) до створення Євразійського економічного союзу (далі – ЄЕС). 18.11.2011 р. була прийнята Декларація про євразійську економічну інтеграцію, в якій передбачено, у тому числі, що Сторони прагнуть завершити роботу з кодифікації міжнародних договорів станом на 01.01.2015 р. і на цій основі створити Євразійський економічний союз. Кодифікація міжнародних договорів, що складають договірно-правову базу МС і ЄЄП, проводиться відповідно до рішення Міждержавної ради Євразійське економічне співтовариство (далі – ЄврАзЕС) (на той час Вищого органу МС) на рівні глав урядів від 15.03.2011 р. № 73 «Про підходи до кодифікації законодавства Митного союзу і Єдиного економічного простору, включаючи пропозиції щодо реалізації Декларації про формування Єдиного економічного простору Республіки Білорусь, Республіки Казахстан і Російської Федерації від 09.12.2010 р.».

Для координації та контролю вказаної роботи створена робоча група з представників державних органів держав-членів МС. У рамках зазначеної робочої групи сформовані експертні підгрупи за окремими напрямками. Робота з обговорення тексту проекту Договору в рамках підгруп ведеться з 08.10.2012 р.

19.12.2012 р. Вища Євразійська економічна рада прийняла Рішення № 21 «Про реалізацію основних напрямів інтеграції», в якому передбачено, що уряди Республіки Білорусь, Республіки Казахстан та Російської Федерації і Євразійська економічна комісія (далі – ЄЕК) повинні до 01.05.2013 р. розглянути подальші напрями розвитку інтеграції та завершити підготовку проекту Договору до 01.05.2014 р.

Тобто останнім часом спостерігається активізація роботи щодо кодифікації міжнародних договорів, які складають договірно-правову базу МС і ЄЄП (див. Рішення Колегії ЄЕК від 18.09.2012 р. № 162 та від 16.07.2013 р. № 154). Концептуальні засади такої кодифікації поки не готові, однак можна припустити, що кількість актів договірно-правової бази зменшиться, вона буде приведена до актуального стану відповідно до останніх подій щодо вступу РФ до СОТ і непростих взаємовідносин з ЄС, оформлення правового статусу спостерігача і правових основ укладання угод про створення зон вільної торгівлі між країнами-членами МС-ЄЄП і країнами, які завершують відповідні переговори (наприклад, В'єтнам), а також останніх переговорів із торговельних

питань із Китаєм. Україна знаходиться осторонь цього процесу, на відміну від формування договірно-правової бази ЄЕП зразка 2003 р., яка буде поглинена новими кодифікаційними актами ЄЕС.

Вищими й виконавчими органами МС сформовано повноцінне зовнішньоторговельне законодавство, а також розпочато формування й інших галузей (податкове, господарське, цивільне законодавство) законодавства, що дозволяє зробити висновок про повну інституційну сформованість МС як міжнародної організації з наддержавними повноваженнями (у розумінні Конституції України). Загальна кількість міжнародних договорів, які складають договірно-правову базу МС станом на 22.07.2013 р., складає 94 одиниці й постійно збільшується.

Інтеграція до МС і ЄЕП все ж потребуватиме певних змін у діючому законодавстві України, які мають торкатися основних напрямів євразійської інтеграції, викладених у відповідних програмних документах ЄврАзЕС, МС і ЄЕП. З огляду на останні тенденції розвитку права МС і ЄЕП, змін потребуватиме перед усім митне право шляхом приведення у відповідність норм Митного кодексу України до норм Митного кодексу Митного союзу (далі – МК МС) (або, навіть, скасування першого й надання юридичної сили на території України останньому), податкове, бюджетне та господарське законодавство (у частині промислової політики, регулювання діяльності суб'єктів господарювання, технічного регулювання). Все це потребуватиме створення, прийняття та фінансування Загальнодержавної програми із визначенням переліку актів чинного законодавства України та актів договірно-правової бази МС і ЄЕП.

Незважаючи на окремі моменти розходження правових доктрин України та країн-членів МС і ЄЕП, маючи на увазі реалізацію Україною заходів щодо адаптації законодавства до вимог ЄС, кодифікаційні процеси у праві МС (ЄЕП) на базі документів СОТ дають підстави зробити висновок про достатню близькість на даний момент права МС (ЄЕП) до правової системи України. Адаптація законодавства України до вимог МС (ЄЕП) не потребуватиме надзусиль і надвеликих витрат.

II.1.2. Відповідність договірно-правової бази МС-ЄП більшою частиною вимогам СОТ створює однакове сприйняття базових положень у регулюванні зовнішньої торгівлі.

Відповідно до Рішення Ради ЄЕК «Про адаптацію економік держав-членів Митного союзу і Єдиного економічного простору до умов Всесвітньої торговельної організації» від 17.12.2012 р. № 119⁴² державам-членам МС і ЄП було запропоновано до 01.02.2013 р. надати ЄЕК пропозиції щодо формування плану заходів щодо адаптації економік країн-членів до вимог СОТ. У Рішенні окремо звернуто увагу на необхідність актуалізації Гармонізованої системи опису і кодування товарів 2007 р. з метою надання в ЄЕК робочої версії проекту консолідованих тарифних зобов'язань в рамках вступу Казахстану до СОТ. Це Рішення, як можна бачити, прийнято на основі програмних документів про створення і подальший розвиток МС, а саме стратегічного напрямку щодо вступу країн-членів МС до СОТ. Із розглянутих документів вбачається, що конкретні заходи відбуваються лише в Казахстані, Білорусь обмежується вивченням базових питань адаптації законодавства до вимог СОТ. ЄЕК намагається здійснювати методичну й аналітичну підтримку прагненням країн-членів щодо їх вступу до СОТ.

Протоколом про вступ України до Світової організації торгівлі⁴³ та Звітом Робочої групи з розгляду заявки України про вступ до Світової організації торгівлі (див. документ WT/ACC/UKR/152 від 25.01.2008 р.) підтверджується відповідність законодавства України умовам вступу та основним вимогам СОТ. За час членства України суттєвих претензій щодо виявлення будь-яких невідповідностей на адресу України від виконавчого органу СОТ або інших членів СОТ не надходило.

У даному випадку спільним знаменником щодо адаптації законодавства України із договірно-правовою базою МС і ЄП є

⁴² Решение Совета ЕЭК «Об адаптации экономик государств – членов Таможенного союза и Единого экономического пространства к условиям Всемирной торговой организации» от 17.12.2012 г. № 119 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tsouz.ru/eek/RSEEK/RSEEK/13z/Pages/R_119.aspx.

⁴³ Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі: Закон України від 10.04.2008 р. № 250-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 23. – Ст. 213.

право СОТ, яке дає змогу однаково сприймати базові положення в регулюванні взаємної торгівлі країн-членів МС і ЄСП.

II.1.3. Можливість скасування обмежувальних заходів у взаємній торгівлі між Україною та МС (ЄСП) створює підґрунтя для розвитку взаємної торгівлі без винятків.

Найважливішим елементом регулювання зовнішньої торгівлі МС є застосування інструментів захисту внутрішнього ринку від несприятливого впливу іноземної конкуренції. До таких інструментів відносяться спеціальні захисні, антидемпінгові й компенсаційні заходи, що використовуються в міжнародній торговельній практиці для ефективної нейтралізації шкоди промисловості від демпінгового, субсидованого або зростаючого імпорту товарів з іноземних держав.

Базовим нормативними документами є Угода про застосування спеціальних захисних антидемпінгових і компенсаційних заходів по відношенню до третіх країн від 25.01.2008 р. (набула чинності 01.07.2010 р. відповідно до Рішення Міждержавної Ради ЄврАзЕС від 21.05.2010 р. № 37).

Угода про порядок застосування спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів протягом перехідного періоду (прийнята Рішенням Міждержавної Ради ЄврАзЕС від 19.11.2010 р. № 59) набрала чинності 20.01.2012 р. Вона визначає процедури і терміни перегляду спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів, що діють в державах-членах МС, з метою їх розповсюдження на митній території МС, а також порядок завершення розслідувань, не завершених державами-членами МС до 19.11.2010 р. – дати підписання даної угоди.

Регламент прийняття рішень і підготовки проектів рішень ЄЕК з питань спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів затверджений Рішенням Колегії ЄЕК від 07.03.2012 р. № 1 визначає порядок прийняття рішень і здійснення інших дій, пов'язаних з початком і проведенням розслідувань, а також порядок підготовки проектів рішень Колегії ЄЕК, прийнятих за результатами таких розслідувань. Це Рішення, окрім всього іншого, встановлює, що органом, відповідальним за проведення розслідувань, що передують введенню спеціальних захисних, ан-

тидемпінгових і компенсаційних заходів на єдиній митній території МС, є Департамент захисту внутрішнього ринку ЄЕК.

Станом на 23.07.2013 р. кількість захисних заходів, які діють на території МС, становить 14 одиниць, з яких України стосуються половина.

Спеціальних захисних і антидемпінгових заходів, які діють в державах-членах МС стосовно обмежень взаємної торгівлі, залишилося всього 2, які введені Казахстаном стосовно вати та виробів з неї, а також стосовно окремих кондитерських виробів. Спеціальні мита встановлені Постановами Уряду Казахстану від 14.09.2011 р. №1054 та від 14.09.2011 р. №1055.

Крім того, щодо України відбувається низка розслідувань стосовно зернозбиральних комбайнів і модулів, посуду з фарфору, тканин із хімічних волокон і ниток, графітованих електродів, а також повторні розслідування стосовно окремих видів сталевих труб і карамелі, половина з яких практично завершена. По завершених розслідуваннях підготовлені проекти рішень ЄЕК, які незабаром будуть розглянуті на чергових засіданнях Комісії.

У даний час Департаментом розвитку інтеграції проводиться аналітична робота з виявлення бар'єрів (у тому числі технічних, економічних, адміністративних, законодавчих), що перешкоджають ефективному розвитку та функціонуванню МС і ЄЄП.

Незначна кількість спеціальних заходів щодо України з боку МС спрощує роботу щодо їх скасування або перегляду і є підґрунтям для розвитку взаємної торгівлі без винятків у рамках як зони вільної торгівлі СНД, так і МС і ЄЄП. Відповідно до документів договірно-правової бази МС (ЄЄП) при вступі до угод нової сторони (наприклад, України) всі без винятків взаємні обмежувальні заходи країн-членів МС (ЄЄП) підлягають скасуванню.

II.1.4. Порядок прийняття рішень консенсусом і забезпечення рівного представництва держав-членів у складі Євразійської економічної комісії та Вищих органів МС і ЄЄП сприятиме забезпеченню інтересів України.

Найважливіша особливість ЄЕК полягає в тому, що всі прийняті нею рішення ґрунтуються на колегіальній основі. Колегія ЄЕК складається з 9 членів (по 3 Члена Колегії (Міністра) Комісії

від кожної країни-члена МС (ЄЕП)), один з яких є Головою Колегії Комісії.

ЄЕК складається з двох «поверхів» управління: Ради («верхній поверх») та Колегії («нижній поверх»). Рада представлена трьома заступниками голів урядів країн-членів МС (ЄЕП) і правомочна засідати і приймати свої рішення тільки за наявності всіх трьох членів (ст. 10 Договору про ЄЕК). У відповідності до ст. 12 Договору про ЄЕК рішення Ради приймаються консенсусом. При цьому, якщо консенсусу не досягнуто, питання передається для вирішення Вищої Євразійської економічної ради. Відповідно до ст. 10 Договору про ЄЕК будь-який член Ради може ініціювати засідання Ради або запропонувати його порядок, а також, відповідно до ст. 13 Договору про ЄЕК, – скасування або зміну рішення Колегії протягом 10 днів з моменту його прийняття. Таким чином, кожен член Ради реалізує в цьому органі національні інтереси своєї держави відповідно до інструкцій «свого» державного керівництва. Тому можна бачити, що дієздатність даного органу повністю визначається тим, чи досягнута згода між лідерами держав-членів МС (ЄЕП) щодо конкретного питання.

Відповідно до ст. 8 Договору про ЄЕК Рада Комісії здійснює загальне регулювання інтеграційних процесів у МС і ЄЕП, а також загальне керівництво діяльністю Комісії, та приймає рішення консенсусом щодо вдосконалення нормативно-правової бази МС і ЄЕП. Рада також вносить на схвалення Вищої Євразійської економічної ради проекти міжнародних договорів, пропозиції щодо основних напрямів розвитку інтеграції і дає відповідні доручення Колегії (ст. 9 Договору про ЄЕК). Колегія Комісії виконує міжнародні договори, рішення Вищої Євразійської економічної ради, а також рішення Ради Комісії, і приймає з цією метою необхідні власні рішення (ст. 18 Договору про ЄЕК). При цьому рішення Вищої Євразійської економічної ради, що складається з голів трьох держав (голів урядів), і рішення Ради Комісії, що складається з трьох заступників глав урядів, приймаються консенсусом (ст.ст. 8 і 12 Договору про ЄЕК).

Рішення Колегії Комісії, що складається з дев'яти членів по три особи від кожної держави, приймаються або консенсусом, або кваліфікованою більшістю в 2/3 від загальної кількості членів Колегії (ст.ст. 15 і 21 Договору про ЄЕК). Крім того, Колегія Комісії

через свої представництва в державах-членах або в інший спосіб здійснює моніторинг виконання державами-членами їхніх зобов'язань, що випливають з міжнародних договорів, а також рішень Комісії (у минулому – рішень Комісії МС як попередниці ЄЕК). Якщо яка-небудь держава порушує або неналежним чином виконує свої зобов'язання, то Колегія Комісії рішенням, прийнятим двома третинами голосів, направляє Стороні повідомлення про необхідність обов'язкового виконання відповідного міжнародного договору та (або) рішення Комісії і встановлює розумний термін, протягом якого Сторона зобов'язана усунути таке порушення (ст. 20 Договору про ЄЕК). У разі, якщо у встановлений термін Сторона не виконує рішення, то Колегія Комісії передає дане питання на розгляд Ради Комісії. Цілком очевидно, що навряд чи Рада, яка приймає рішення консенсусом, прийме рішення, що має негативні наслідки для будь-якої Сторони, яка не виконує свої зобов'язання, оскільки напевно член Ради від цієї держави у ранзі заступника глави уряду заблокує відповідне рішення. У цьому вбачається основна перевага встановленого порядку прийняття рішень ЄЕК консенсусом.

Перелік питань, рішення за якими приймаються консенсусом і кваліфікованою більшістю, визначається Регламентом ЄЕК. Подібні норми в силу їх важливості повинні бути прописані в Договорі або в Додатку до Договору, оскільки мова йде про компетенцію Колегії у прийнятті певних рішень, а Регламент ЄЕК, якщо системно тлумачити Договір про ЄЕК, – це документ внутрішнього характеру. Так, ст. 59 Регламенту ЄЕК встановлює, що Колегія приймає рішення кваліфікованою більшістю в 2/3 голосів від загальної кількості присутніх членів Колегії з питань, віднесених Договором до компетенції Колегії, а також з питань, не віднесених Договором до компетенції Ради». У Додатку до Договору в розгорнутому вигляді наведені функції і компетенція Ради, яка приймає свої рішення тільки консенсусом. Але про те, які рішення Колегія приймає консенсусом, ні в Регламенті, ні в Додатку до Договору немає жодної згадки. Не визначено також співвідношення норм Договору та Регламенту: з тексту прямо не випливає, чи є Регламент документом внутрішнього характеру або це невід'ємна частина Договору про ЄЕК.

Дане застереження є важливим щодо розуміння всіх можливих недоліків встановленої процедури прийняття рішень ЄЕК. У цілому, практика прийняття рішень показує, що переважна більшість рішень, які зачіпають інтереси як країн-членів МС і ЄЄП, так і третіх країн, приймаються консенсусом. З подальшим розвитком договірно-правової бази МС і ЄЄП дані положення будуть конкретизовані та здійснено розмежування питань, що приймаються консенсусом і кваліфікованою більшістю у 2/3 голосів. До цього, відповідно до ст. 13 Договору про ЄЕК, рішення Колегії, які можуть суперечити національним інтересам будь-якої Сторони або обмежувати її суверенітет, можуть бути заблоковані Радою.

II.1.5. Можливість користування статусом члена СНД створює для України підґрунтя щодо поглиблення співпраці з країнами-членами МС-ЄЄП.

З метою розвитку взаємодії ЄЕК з інтеграційними об'єднаннями на пострадянському просторі підготовлений і до кінця поточного року планується до підписання Меморандум про взаємодію між ЄЕК і Виконавчим комітетом СНД (проект схвалений Рішенням Колегії ЄЕК від 30.08.2012 р. № 155).

Перелік міжнародних договорів, які складають договірно-правову базу МС, містить також Угоду держав-членів МС про усунення технічних перешкод у взаємній торгівлі з державами-учасниками Співдружності Незалежних Держав (далі – СНД), які не є державами-членами МС від 17.12.2012 р. Зазначена Угода розроблена на засадах, викладених в Угоді по технічним бар'єрам в торгівлі та Угоді про застосування санітарних і фітосанітарних заходів СОТ, прийнятих за підсумками Уругвайського раунду багатосторонніх переговорів 15.04.1994 р., а також відповідно до низки інших угод МС. Відповідно до цієї Угоди основними перепонами є вимоги національних технічних регламентів. Цю Угоду можна визначити як реальний механізм для розблокування питання відповідності/невідповідності технічних регламентів України (які стрімкими темпами наближаються до відповідників ЄС) і допуску українських товарів на ринок МС. В Угоді закріплено особливий статус країн-учасниць СНД як важливих торговельних партнерів із близькими правовими системами.

Окрім цього, переваг надає і ратифікована Угода про зону вільної торгівлі СНД від 18.10.2011 р., відповідно до ст. 2 якої договірні сторони не застосовують митні збори та інші платежі, еквівалентні митним, щодо експорту товару, призначеного для митної території іншої Сторони, та/або імпорту товару, що походить з митної території іншої Сторони, за винятком випадків, передбачених у додатку 1 до цього Договору, що є його невід'ємною частиною.

Розвиток положень Угоди про зону вільної торгівлі СНД від 18.10.2011 р. у логічному зв'язку з механізмами співпраці, передбаченими в Угоді держав-членів МС про усунення технічних перешкод у взаємній торгівлі з державами-учасниками СНД, які не є державами-членами МС від 17.12.2012 р., надає Україні переваг у розбудові відносин з країнами-членами МС і СЕП.

II.2. Інтеграція до МС (СЄП) - «ПРОТИ»

II.2.1. Наявність виконавчого органу (Євразійської економічної комісії) з наддержавними повноваженнями суперечить положенням Конституції України.

Для кожної країни межа інтеграції не встановлена відповідними положенням конституцій. Не встановлена така межа і Конституцією України, однак в ній наявні певні застереження, які мають стати тими застереженнями-запобіжниками, які дозволять не допустити невідповідності Конституції України укладених угод щодо інтеграції в МС та СЄП зразка 2011 р. Нагадаємо, що 20.04.2004 р. Україною було ратифіковано Угоду про формування Єдиного економічного простору від 19.09.2003 р. із застереженням, що Україна братиме участь у формуванні та функціонуванні СЄП в межах, що відповідають Конституції України.

Відповідно до ст. 75, ч. 2 ст. 106, ст. 113 Конституції України встановлюються межі повноважень органів законодавчої та виконавчої влади і не передбачається передання цих повноважень чи їх частини іншим органам. Більш того, встановлено й окремі заборони. Наприклад, ст. 99 Конституції України наголошує, що грошовою одиницею України є гривня. Тим самим формулюється заборона щодо створення валютного союзу з введенням єдиної валюти.

Відповідно до ч. 2 ст. 9 Конституції України укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України. Це є також перешкодою для укладання угод, прийнятих з метою формування МС і ЄП зразка 2011 р.

Правовий статус ЄЕК встановлено Договором про ЄЕК від 18.11.2011 р. та Регламентом роботи ЄЕК. Основне призначення ЄЕК, яка почала своє функціонування з 02.02.2012 р., – забезпечення умов функціонування й розвитку МС і ЄП, розробка пропозицій щодо подальшого розвитку інтеграції та її договірно-правового забезпечення. ЄЕК має статус наднаціонального органу управління та у своїй діяльності керується інтересами євразійського співтовариства (МС і ЄЕК) в цілому, не мотивуючи свої рішення інтересом будь-якого з національних урядів.

Рішення Комісії мають обов'язковий характер і підлягають безпосередньому застосуванню на територіях держав-членів (п. 1 ст. 5 Договору про ЄЕК). Виходячи з аналізу Договору, такими можуть бути тільки рішення Ради, що стосуються вдосконалення нормативно-правової бази, і рішення Колегії на виконання міжнародних договорів і рішень вищих органів, а також її рішення стосовно невиконання окремими державами-членами міжнародних договорів, рішень Вищої Євразійської економічної Ради і Ради ЄЕК, які Колегія ЄЕК приймає за підсумками моніторингу. Однак обов'язковість і пряма дія цих рішень досить умовні, оскільки будь-яке рішення Колегії Комісії може бути скасовано або змінено Радою протягом 10 днів з моменту його прийняття за ініціативою будь-якої Сторони або будь-якого члена Ради Комісії, не згідного з таким рішенням. Навіть якщо Рада і залишить рішення Колегії в силі, то Сторона, не згідна з таким рішенням Ради, може домогтися його скасування або зміни через Вищу Євразійську економічну раду.

Відповідні повноваження ЄЕК передано вищими органами виконавчої влади країн-членів МС та ЄП і її рішення підлягають безпосередньому застосуванню на територіях Сторін, тобто мають пряму дію. Однак при цьому Договором про ЄЕК не вирішено питання про співвідношення за юридичною силою рішень Комісії та норм національного права держав-членів. Дані положення договірно-правової бази щодо формування МС та ЄП не відповідають

згаданим нормам Конституції України. При цьому договірно-правова база не містить жодних заборон щодо ратифікації цих документів із застереженнями.

II.2.2. Ратифікація та імплементація Україною «Третього енергетичного пакета ЄС» унеможливило співпрацю України з країнами-членами МС і ЄЕП щодо створення спільного енергетичного ринку.

Третій енергетичний пакет – законодавча ініціатива Європейської комісії, що містить пропозиції з подолання труднощів, що виникли на європейському енергетичному ринку у процесі його лібералізації.

Третій енергетичний пакет ЄС був негативно сприйнятий РФ, яка неодноразово заявляла про можливість значного підвищення цін на газ для країн Європи у разі його імплементації. Однак останні судові рішення арбітражів низки європейських країн свідчать про протилежне: «Третій пакет» – дієвий інструмент захисту країн-імпортерів енергетичних ресурсів від тиску країни-експортера й засвідчує принцип переваги норм актів, які складають «Третій пакет» перед умовами укладених контрактів. За найбільш несприятливої ситуації газотранспортні системи країн-учасниць Енергетичного співтовариства ЄС, які вже опинилися під контролем Газпрому, можуть бути примусово відчужені відповідно до норм національного законодавства кожної окремої держави (див. приклад Прибалтійських країн).

Основною метою Енергетичного співтовариства є створення на території держав-членів конкурентоспроможного відкритого єдиного ринку енергоносіїв, функціонування якого з технічного боку забезпечувалося б єдиною взаємозалежною енерготранспортною мережею, а з правової – системою енергетичного права ЄС. З 01.02.2011 р. Україна є повноправним членом Енергетичного Співтовариства.

Третій енергетичний пакет передбачає, зокрема, подальший розподіл продавців енергоресурсів і компаній, що займаються їхнім транспортуванням. Базовими документами «Третього енергетичного пакету» є Директиви Європейського парламенту та Ради ЄС: № 2009/72/ЄС від 13.07.2009 р. щодо загальних правил внутрішнього ринку електроенергії, № 2009/73/ЄС від 13.07.2009 р.,

яка регулює загальні правила внутрішнього ринку природного газу, а також Регламент 714/2009 Європейського парламенту та Ради ЄС від 13.07.2009 р. про умови доступу до електроенергетичних мереж і Регламент 715/2009 Європейського парламенту та Ради ЄС від 13.07.2009 р. про умови доступу до газових мереж.

Робота щодо імплементації норм Третього енергетичного пакету до вітчизняного законодавства знаходиться на фінальній стадії міжвідомчого узгодження проектів законів.

Положення Третього енергетичного пакету значними чином звужує можливості взаємовигідного співробітництва між Україною та МС (ЄП), а також в рамках СНД щодо розбудови спільного енергетичного ринку відповідно до декларативних документів ЄП, прийнятих у 2011 – 2013 рр.

II.2.3. Неузгодженість ключових питань технічного регулювання України і МС (перед усім в АПК) може спричинити обмеження щодо допуску вітчизняних товарів на ринок МС (ЄП).

МС декларує, що системи регулювання у сфері стандартизації, а також порядок сертифікації засновані на міжнародних стандартах і нормах. Спільні органи МС встановлюватимуть основні умови стандартизації й сертифікації продукції, які мають забезпечувати безпеку товарів, їх сумісність, взаємозамінність і якість тощо. Список товарів, робіт і послуг, що підлягають обов'язковій сертифікації, а також порядок сертифікації затверджується відповідними органами МС.

05.07.2011 р. набрав чинності Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції»⁴⁴, який передбачає створення системи ринкового нагляду. За нової системи значно зменшується втручання держави на етапі виробничого процесу, водночас на виробника покладається більша відповідальність із забезпечення відповідності виробленої продукції встановленим стандартам і технічним регламентам. Перевірка відповідності продукції встановленим вимогам здійснюється на етапі її виведення на ринок. Ключовим елементом реформи системи технічного ре-

⁴⁴ Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції: Закон України від 02.12.2010 р. № 2735-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 21. – Ст. 144.

гулювання в Україні є перехід від обов'язкової сертифікації продукції до оцінки її відповідності згідно з міжнародною та європейською практикою на основі впровадження технічних регламентів на певні види продукції, розроблених на базі європейських директив.

Натомість ЄЕК взято курс на реалізацію протилежної політики щодо продукції АПК: перехід до обов'язкової сертифікації продукції, впровадження власних (неідентичних світовим технічних регламентів), що створює підґрунтя для обмеження допуску продукції вітчизняного АПК на ринок країн МС і ЄЄП.

Між ЄЕК та Кабінетом Міністрів України 10.09.2012 р. підписано Меморандум про співробітництво з питань технічного регулювання, в якому сторони домовилися співпрацювати в цілях зближення підходів з питань встановлення та застосування обов'язкових вимог і пов'язаних з ними питань оцінки відповідності, акредитації та забезпечення єдності вимірювань, а також стандартизації, у тому числі в частині розробки міждержавних стандартів з метою підтвердження відповідності обов'язковим вимогам. Спільна комісія з цього питання так і не запрацювала, а декларовані підходи щодо розробки технічних регламентів на базі принципів найбільш прогресивних відповідних систем світу так і залишилися не реалізованими. Система технічного регулювання МС (ЄЄП) щодалі набуває специфічних рис (однак в рамках СОТ), при цьому сприймаючи, наприклад, технічні регламенти ЄС лише для тих груп товарів, які позиціонуються на експорт до країн ЄС. Отже за такого підходу Україна змушена буде витратити зусилля для продовження роботи з адаптації системи технічного регулювання на базі принципів ЄС для допуску товарів на відповідний ринок, а для допуску товарів на ринок ЄЄП виробникам потрібно буде проходити процедури, встановлені документами МС (ЄЄП) у сфері технічного регулювання. Останні приклади щодо неодноразових перевірок органами МС українських виробників є тому прикладом.

II.2.4. Невизначеність питання про перегляд формули розподілу мит між країнами-членами МС (ЄЄП) у разі інтеграції України.

З 01.01.2010 р. введено в дію Єдиний митний тариф МС (далі – ЄМТ МС), а також механізм застосування тарифних квот і си-

стеми пільг і преференцій. Ставки митних зборів є єдиними для всіх країн МС; в даний час вони уніфіковані більш ніж по 10 тисячам товарних позицій.

Рішення про внесення змін до єдиної Товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності МС (далі – ТН ЗЕД МС) приймаються ЄЕК на підставі пропозицій митних органів країн-членів МС. У результаті складних переговорів між країнами-учасницями МС з приводу розподілу митних платежів було прийнято рішення про механізм зарахування та розподілу ввізних митних зборів (інших зборів, податків і зборів, що мають еквівалентну дію) наступним чином: Білорусія – 4,7%; Казахстан – 7,33%; Російська Федерація – 87,97% (ст. 5 Угоди про встановлення та застосуванні в Митному союзі порядку зарахування та розподілу ввізних митних зборів (інших зборів, податків і зборів, що мають еквівалентну дію) від 20.05.2010 р.).

У договірних документах МС і ЄСП не визначено поки що механізму перегляду наведених вище пропорцій розподілу мит, що створює додаткові ризики неадекватності частки України в разі інтеграції до МС і ЄСП.

У межах МС практично сформоване законодавство в найбільш важливих секторах. Проведена робота з уніфікації зовнішньоторговельного законодавства мала наслідком прийняття єдиних правил митно-тарифного регулювання в РФ, Казахстані і Білорусі. Основними документами в цій галузі, як вже йшлося, є МК МС і ЄМТ МС. ЄМТ МС – звід ставок ввізних мит, які застосовуються до товарів, що ввозяться на єдину митну територію МС із третіх країн, систематизованих відповідно до єдиної ТН ЗЕД МС. ЄМТ затверджений Рішенням Ради ЄЕК від 16.07.2012 р. № 54 (із відповідними змінами)⁴⁵. На розвиток положень ЄМТ МС прийнято ще 8 нормативно-правових актів. Доречи, Рішенням Міждержавної Ради ЄврАзЕС від 27.11.2009 р. № 18 (в ред. від 16.05.2012 р.) затверджено Перелік країн що розвиваються – користувачів системи

⁴⁵ Единый таможенный тариф Таможенного союза Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации, утвержден Решением Совета Евразийской экономической комиссии от 16.07.2012 г. № 54 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tsouz.ru/db/etttr/ettwto/Pages/default.aspx>.

тарифних преференцій МС⁴⁶, який складається із 103 країн, і в який не включено Україну.

На рівні експертних консультацій питання щодо можливостей попереднього перегляду пропорцій розподілу мит між країнами-членами МС та ЄСП не обговорювалося. Це питання не обговорювалося навіть із Киргизією, яка близька до вступу в МС, що створює невизначеність і ризики неадекватного встановлення пропорції розподілу мит відносно економічного потенціалу України.

⁴⁶ Перечень развивающихся стран – пользователей системы тарифных преференций Таможенного союза, утвержден Решением Межгосударственного Совета Евразийского экономического сообщества (высшего органа таможенного союза) от 27.11.2009 г. № 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tsouz.ru/db/ettr/Pages/RazvivStrani.aspx>.

3. Потенційні проблеми у відносинах із МС/ЄЕП у правовій площині у разі укладення Угоди про ЗВТ з ЄС

*Аналітичні матеріали направлено
до Відділення економіки НАН України 09.08.2013 р.*

Стосовно потенційних проблем у відносинах із МС/ЄЕП у правовій площині та обґрунтованості тези російської сторони щодо існування, у випадку укладання Україною Угоди про асоціацію з ЄС, загрози безперешкодного реекспорту європейських товарів до країн МС/ЄЕП, можна зазначити наступне.

Щодо реекспорту в рамках СНД чинними міжнародно-правовими документами є Угода про реекспорт товарів і порядок видачі дозволу на реекспорт від 15.04.1994 р.⁴⁷ та Договір про зону вільної торгівлі СНД від 18.10.2011 р.⁴⁸ (далі – Договір про ЗВТ), а також Угода про Правила визначення країни походження товарів у СНД від 20.11.2009 р.⁴⁹.

Положення Договору про ЗВТ, згідно до його Преамбули, базуються на загально визначених нормах міжнародного права та орієнтовані на норми угод СОТ, у тому числі ГАТТ–1994.

Відповідно до ст. 2 Угоди про реекспорт товарів і порядок видачі дозволу на реекспорт від 15.04.1994 р. під реекспортом розуміється *вивіз товарів походженням з митної території однієї зі Сторін іншою Стороною за межі митної території останньої з метою вивозу у країну, що не є Стороною даної Угоди.*

Відповідно до ст. 1 Договору про ЗВТ реекспорт – *вивезення товару, який походить з митної території однієї зі Сторін, з митної території іншої Сторони у треті країни.*

⁴⁷ Про подання на ратифікацію Верховної Ради України Угоди між урядами держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав про реекспорт товарів і порядок видачі дозволу на реекспорт: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.1995 р. № 649.

⁴⁸ Договір про зону вільної торгівлі СНД від 18.10.2011 р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 72. – Ст. 2933.

⁴⁹ Про ратифікацію Угоди про Правила визначення країни походження товарів у Співдружності Незалежних Держав: Закон України 06.07.2011 р. № 3592-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 12–13. – Ст. 79.

Відповідно до ст. 296 Митного кодексу Митного союзу (далі – МК МС)⁵⁰ реекспорт – *митна процедура, при якій товари, раніше ввезені на митну територію Митного союзу, або продукти переробки товарів, поміщених під митну процедуру переробки на митній території, ввозяться з цієї території без сплати та (або) з поверненням сплачених сум ввізного мита, податків і без застосування заходів нетарифного регулювання.*

Митний кодекс ЄС (Регламент Ради Європейського співтовариства 2913/92 від 12.10.1992 р.)⁵¹ для режиму реекспорту встановлює такі ж формальності, як і для митної процедури експорту, включаючи правила щодо експортної декларації. Тобто відповідно до положень Митного кодексу ЄС основна відмінність між режимом реекспорту і процедурою експорту полягає у митному статусі оформлюваних товарів. Реекспорт раніше ввезених на територію Співтовариства товарів може бути здійснений після їх проходження через митні процедури. Подібно митному режиму вільної зони і вільного складу, режим реекспорту в ЄС не має самостійного економічного значення.

Таким чином, мова не може йтися про будь-які наслідки у зв'язку з реекспортом в розумінні *вивезення товару, який походить з митної території однієї зі Сторін, з митної території іншої Сторони Договору ЗВТ у треті країни*, тому що такого вивезення товару в умовах, що розглядаються, не відбувається.

Йдеться про інше – про можливе заміщення товарами, походженням із ЄС, аналогічних українських товарів на ринку України, що може призвести до значного зростання обсягів експорту таких товарів, походженням з України до МС. Цьому є підтвердження від офіційних осіб МС. Так, Член колегії (Міністр) з основних напрямів інтеграції і макроекономіки Євразійської економічної комісії Т.Валова акцентувала увагу на тому, що у разі створення Зони вільної торгівлі України з ЄС на ринки України буде надходити «...різна продукція з ЄС, витісняючи українську продукцію на ри-

⁵⁰ Таможенный кодекс Таможенного союза (с дополнением): Приложение к Договору о Таможенном кодексе таможенного союза от 27.11.2009 г., (в ред. Протокола от 16.04.2010 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eurasiancommission.org/ru/docs/Pages/default.aspx>.

⁵¹ Регламент Ради (ЄЕС) № 2913/92 від 12.10.1992 р., що встановлює Митний Кодекс Співтовариства // ОВ L 302, 19.10.92 С. 1.

нки МС. Мова йде не про реекспорт європейської продукції, хоча це також можливо, *а про заміщення товару*⁵². У такому разі МС зможе застосувати заходи, які передбачаються нормами Договору про ЗВТ і ст. XIX ГАТТ.

Крім того, в даному випадку слід звернути увагу на приписи ст. 18 Договору про ЗВТ. Відповідно до частини 1 вказаної статті цей Договір не перешкоджає Сторонам брати участь в угодах про митний союз, вільну торгівлю та/або прикордонну торгівлю відповідно до правил СОТ, і, зокрема, ст. XXIV ГАТТ–1994.

Положення Договору застосовуються у відносинах між учасниками Митного союзу і Єдиного економічного простору в тій частині, в якій вони не суперечать (ч. 2 ст. 18):

1) міжнародним договорам, що укладені ними в рамках Митного союзу і Єдиного економічного простору, а також ухваленим на їх підставі рішенням органів Митного союзу;

2) двостороннім договорам, що укладені між учасниками Митного союзу і Єдиного економічного простору.

Участь Сторін у міжнародних договорах, зазначених у п. 1 і 2 цієї статті, не обмежує їх права і не звільняє від зобов'язань за цим Договором перед іншими Сторонами, що не є учасниками таких договорів. У разі, якщо участь однієї зі Сторін в угоді, передбаченій п.1 цієї статті, суттєво негативно впливає на взаємну торгівлю учасників цього Договору, за пропозицією будь-якої зацікавленої Сторони, Сторони проводять консультації з метою вироблення і прийняття заходів, направлених на відновлення взаємної торгівлі (ч. 4 ст. 18 Договору про ЗВТ).

До того ж, Додаток 6 до Договору про ЗВТ, який має назву «Застосування пункту 1 ст. 18 Договору про зону вільної торгівлі державами-учасницями митного союзу», вказує на те, що у випадку якщо участь однієї зі Сторін в угоді, передбаченій пунктом 1 ст. 18, веде до зростання імпорту з такої Сторони в таких обсягах, які завдають шкоди або загрожують завдати шкоди промисловості Митного союзу, *держави-учасниці Митного союзу без шкоди для застосування ст. 8 і 9 цього Договору після проведення відповідних консультацій Сторонами залишають за собою право ввести мита*

⁵² Створення ЗВТ України і ЄС може мати різні наслідки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2013/06/19/380996/>.

стосовно імпорту відповідних товарів з такої першої Сторони в розмірі ставки режиму найбільшого сприяння. При цьому дане застереження сформульоване таким чином, що незалежно від результатів проходження обов'язкової процедури консультацій Сторони – держави-учасниці Митного союзу матимуть право ввести відповідні мита щодо товарів такого імпорту.

Статті 8 і 9 Договору про ЗВТ встановлюють порядок застосування спеціальних захисних заходів і застосування антидемпінгових і компенсаційних заходів у взаємній торгівлі. Тобто у випадку, якщо будуть введені мита, ніщо не заважатиме проводити процедури і застосовувати заходи, передбачені цими статтями.

Стосовно експорту з території України до МС товарів походженням із ЄС, то вони мають проходити необхідні процедури щодо експорту таких товарів з України та імпортне оформлення і процедури, які передбачені в таких випадках у МС.

Між тим мова може йтися про те, що Україна при наявності зони вільної торгівлі із ЄС (а також і з іншими країнами на підставі укладених відповідних угод) матиме нульові або менші за аналогі Митного союзу ставки мит, що за окремими товарними групами створить можливість ухилення від сплати таких мит в повному обсязі. Різниця у встановлених митах може бути підставою для обчислення спричиненої шкоди або можливої шкоди промисловості Митного союзу (у розумінні Додатку 6 до Договору про ЗВТ). Головною проблемою для держав-учасниць МС у такому разі буде контроль за правилами походження товарів. Однак МС практично у такий само ситуації, що виникла у відносинах між ним та Киргизією, з цією проблемою швидко упорався. Киргизія має спрощений митний режим з Китаєм. Офіційно декларувався товарообіг у 500 млн дол. США, тоді як за оцінками статистичного комітету ООН об'єм китайського експорту до Киргизії становив 7 млрд дол. США, тобто китайські товари під видом киргизьких завозились на територію МС. На кордоні Казахстану та Киргизії був встановлений більш жорсткий митний режим щодо контролю правил походження товарів. Після аналізу ситуації Киргизія, бажаючи зберегти роль логістичного центру, прийняла рішення про приєднання до МС.

Відповідно до положень ст. 18 та 19 Договору про ЗВТ при укладанні Україною Угоди про асоціацію з ЄС, у разі, якщо інші

Сторони Договору вважатимуть, що це суттєво негативно вплине на взаємну торгівлю, за пропозицією будь-якої зацікавленої Сторони мають бути проведені попередні консультації відповідно до тих частин Угоди про асоціацію, які зачіпають права та обов'язки сторін цього Договору. Однак необхідною умовою початку відповідних консультацій є наявність аналізу та переліку конкретних норм Угоди про асоціацію, які у разі укладання порушуватимуть інтереси Сторін Договору про ЗВТ. У разі, коли одна зі Сторін вважатиме, що інша Сторона не виконує своїх зобов'язань і, у разі недосягнення згоди між ними, згідно до положень ст. 19 Договору про ЗВТ, спори можуть, *на вибір першої* Сторони, бути передані на вирішення Економічного Суду СНД або комісії експертів відповідно до процедури вирішення спорів, що передбачаються Договором про ЗВТ, або вирішуються в порядку, передбаченому відповідними Угодами СОТ, якщо Сторони є членами СОТ.

Висновки

Існування загрози, у разі укладання Україною Угоди про асоціацію з ЄС, щодо застосування з боку МС захисних заходів у випадку значного зростання обсягів імпорту товарів з України й у деяких інших випадках (спроба ухилення від сплати мит в повному обсязі), має під собою конкретні правові підстави (ст.ст. 8, 18, Додаток 6 до Договору про зону вільної торгівлі в рамках СНД від 18.10.2011 р., ст. XIX ГАТТ–1994). Застереження Додатку 6 до Договору про зону вільної торгівлі в рамках СНД сформульоване таким чином, що, не залежно від результатів проходження обов'язкової процедури консультацій, Сторони – держави-учасниці Митного союзу матимуть право ввести відповідні мита, або, відповідно до ст. XIX ГАТТ–1994, цілком або частково призупинити виконання зобов'язання чи скасувати або змінити поступки.

4. Щодо доцільності участі України в Угоді про ЗВТ СНД і приєднання до Угоди про торгівлю послугами в рамках СНД

*Аналітичні матеріали направлено
до Відділення економіки НАН України 30.08.2013 р.*

Аналіз положень Договору про зону вільної торгівлі в рамках СНД від 18.10.2011 р.

Договір про зону вільної торгівлі ратифікований Законом України від 30.07.2012 р. № 5193-VI без застережень⁵³ і фактично набув чинності для України 20.09.2012 р.

У преамбулі до Договору зазначено, що при його укладанні Сторонами визнаються загальноприйняті норми міжнародного права і здійснюється орієнтування на норми угод СОТ, зокрема ГАТТ–1994, у тому числі ст. XXIV ГАТТ–1994. Зазначена ст. ГАТТ–1994 присвячена саме правовому положенню, окрім іншого, митних союзів і зон вільної торгівлі.

Стаття 1 визначає поняття, що використовуються в Договорі від 18.10.2011 р. Привертає увагу те, що з 8 визначень 3 присвячені реекспорту. Це підкреслює, що питання реекспорту є проблемним з огляду на участь України та інших держав-учасниць СНД в різних інтеграційних утвореннях та/або зонах вільної торгівлі та бажання створити такі зони з ЄС. Дана стаття також вміщує в собі намагання країн Митного союзу захиститись від неконтрольованого безмитного реекспорту товарів не тільки походженням з ЄС, а із Туреччини та з інших країн, з якими ЄС має зону вільної торгівлі або знаходиться в митному союзі (наприклад, ЄАСТ).

Договір не містить визначення зони вільної торгівлі. Натомість для цілей ГАТТ–1994 під зоною вільної торгівлі розуміється група двох або більше митних територій, в яких скасовані мита, а також інші обмежувальні правила регулювання торгівлі (крім заходів, які у разі потреби дозволяються ст. XI, XII, XIII, XIV, XV і XX) практично для всієї торгівлі між територіальними складовими такої зони по відношенню до товарів, які походять з цих територій (пункт (b) параграфу 8 ст. XXIV ГАТТ–1994). Також слід відзна-

⁵³ Про ратифікацію Договору про зону вільної торгівлі: Закон України від 30.07.2012 р. № 5193-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 32. – Ст. 408.

чити, що, виходячи з положень параграфу 5 цієї ж статті, в ній йдеться про інтеграційне угруповання, зокрема про зону вільної торгівлі, яке створюється на території договірних сторін.

Частина 2 ст. 1 Договору визначає, що при використанні в цьому Договорі посилань на положення ГАТТ–1994 або інші міжнародні договори, укладені в рамках СОТ, терміни «договірна сторона/договірні сторони» або «член/члени», що містяться в них, означають відповідно Сторона/Сторони, як вони визначені у преамбулі цього Договору.

Стаття 2 Договору встановлює правові підстави для обмеження застосування мит та інших платежів, еквівалентних миту, стосовно експорту товару, призначеного для митної території іншої Сторони, та/або імпорту товару, що походить з митної території іншої Сторони. При цьому ст. 2 містить прив'язку до Додатку 1 до Договору, в якому встановлені винятки і заборони підвищення рівня ставок мит у взаємній торгівлі стосовно товарів, які є винятками з режиму вільної торгівлі між Сторонами.

Натомість відповідно до ч. 7 ст. 2 Договору встановлені випадки, коли Сторонам дозволяється справляти стосовно імпорту певні платежі, а саме: обов'язкових платежів і мит в порядку ст. 8 і 9 Договору.

Частина 11 ст. 2 містить додаткові обмеження щодо реекспорту товарів у випадку застосування однією зі Сторін нульових або знижених ставок експортних мит при експорті на митні території інших Сторін порівняно із ставками мит, які застосовуються щодо експорту товарів, призначених для митних територій третіх країн. Такі товари підпадають під визначення несанкціонованого реекспорту – реекспорту товару, стосовно якого Сторона, що є країною походження цього товару, встановлює або зберігає мито щодо експорту до третіх країн, здійснений без належно оформленого письмового дозволу уповноваженого органу країни походження товарів. При цьому, якщо відповідна заборона реекспорту не встановлена, то Сторона, що застосовує нульові або знижені ставки експортних мит, має право збільшити їх до рівня, що застосовується при експорті на митні території третіх країн.

Частина 12 ст. 2 містить механізми домовленостей щодо інших способів способи врегулювання відносин, передбачених п. 11 цієї статті, що не передбачають уведення заборони на реекспорт.

Тобто у разі встановлення однією зі Сторін угоди фактів наявності несанкціонованого реекспорту, такі сторони додатково можуть погодити переліки товарів, режим реекспорту і ставки мит щодо яких не збільшуються.

Важливе значення для зниження та/або поетапного скасування експортних мит, що зазначені в Додатку 1 до Договору, має ч. 15 ст. 2 Договору, відповідно до якої перший раунд таких переговорів мав відбутися не пізніше ніж через 6 місяців після набрання чинності цим Договором (20.09.2012 р.). Але Національним планом заходів з реалізації другого етапу (2012 – 2015 рр.) Стратегії економічного розвитку Співдружності Незалежних Держав на період до 2020 р.⁵⁴ (або будь-яким іншим документом) жодного відповідного заходу не передбачено, що позбавляє Україну встановлених можливостей поетапної лібералізації торгівлі в середині СНД, чого домагається й що є основною метою участі України в подібних угодах.

Відповідно до ч. 2 ст. 3 Договору заборони й обмеження, що підлягають скасуванню і які діють на момент набрання чинності цим Договором, скасовуються згідно з графіком, передбаченим Додатком 2 до цього Договору, що є його невід'ємною частиною. Заборони і кількісні обмеження, що підлягають відміні відповідно до пункту 1 ст. 3 стосуються лише Киргизії, а саме квотування і заборони імпорту/експорту, яке розповсюджується на імпорт алкогольної продукції з країн, що не є членами СОТ, тобто не зачіпає жодним чином інтересів України.

Ст. 4 Договору містить положення, що для визначення країни походження товарів, які походять зі Сторін і знаходяться в торговельному обороті між ними, Сторони керуються Правилами визначення країни походження товарів, що є невід'ємною частиною Угоди про Правила визначення країни походження товарів у Співдружності Незалежних Держав від 20.11.2009 р. (ратифіковані

⁵⁴ Про затвердження Національного плану заходів з реалізації другого етапу (2012 – 2015 роки) Стратегії економічного розвитку Співдружності Незалежних Держав на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.05.2013 р. № 294-р // Урядовий кур'єр. – 2013. – № 94.

Україною)⁵⁵. Однак ч. 2 вказаної статті Договору містить важливе застереження, відповідно до якого Порядок визначення країни походження товарів, що походять і ввозяться на митні території Сторін із третіх країн, і вивозяться з митних територій Сторін у треті країни, регламентується національним законодавством Сторін і міжнародними договорами, учасниками яких вони є. Норма ч. 2 є правовою основою як для застосування відповідних правил щодо походження товару Митного союзу, так і України (розділ II «Країна походження товару» Митного кодексу України⁵⁶), гармонізованих з відповідними правилами СОТ, й таких, що не суперечать вимогам ЄС.

Важливим для України було і залишається питання доступу до трубопровідних мереж країн СНД, зокрема РФ. Відповідно до ч. 3 ст. 7 Договору положення цієї статті не поширюються на трубопровідний транспорт. Однак заінтересовані Сторони мали розпочати переговори з розробки угоди щодо транзиту трубопровідним транспортом і завершити такі переговори протягом 6 місяців після набрання чинності цим Договором. Очевидно, що такі переговори у встановлені строки не були розпочаті, до того ж вони не були внесені у програмні документи Кабінету Міністрів України. Можливості врегулювання питання транзиту трубопровідним транспортом у рамках Договору слід вважати втраченими, однак зважаючи на основний принцип Договору – досягнення згоди з будь-якого питання шляхом взаємних консультацій і переговорів, Україна може повернутися до цього питання вже не в обов'язковому для інших Сторін Договору порядку, а на підставі взаємної згоди зацікавлених Сторін.

Відповідно до ч. 1 ст. 18 Договору цей Договір не перешкоджає Сторонам брати участь в угодах про митний союз, вільну торгівлю та/або прикордонну торгівлю відповідно до правил СОТ, і, зокрема, ст. XXIV ГАТТ–1994. Тобто Договір не створює перешкод для участі України і в інших угодах про вільну торгівлю, зокрема як з ЄС, так і з країнами, з якими ЄС має відповідні стосунки.

⁵⁵ Про ратифікацію Угоди про Правила визначення країни походження товарів у Співдружності Незалежних Держав: Закон України від 06.07.2011 р. № 3592-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 12–13. – Ст. 79.

⁵⁶ Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 32. – Ст. 1175.

Ст. 19 Договору від 18.10.2011 р. присвячена вирішенню спірних питань. Сторони вживатимуть усіх необхідних заходів для виконання своїх зобов'язань за Договором (ч. 1 ст. 19). Частина 2 ст. 19 говорить, що у разі, коли одна зі Сторін вважає, що інша Сторона не виконує своїх зобов'язань за цим Договором і таке невиконання зобов'язань завдає або загрожує завдати шкоди економічним інтересам першої Сторони, обидві Сторони проводять консультації з метою взаємоприйняттого вирішення розбіжностей, що виникли. А у разі недосягнення згоди спір може, на вибір першої Сторони, бути переданий на вирішення Економічного Суду СНД, якщо обидві Сторони є учасниками Угоди про його статус, або комісії експертів відповідно до процедури вирішення спорів, передбаченої додатком 4 до цього Договору, що є його невід'ємною частиною.

Як відомо, Україна не підписала Угоду про статус Економічного Суду Співдружності Незалежних Держав від 06.07.1992 р. Угода вступила в силу для Узбекистану, РФ, Білорусі, Вірменії (вийшла з угоди 24.11.2005 р.), Киргизії, Казахстану, Таджикистану і Молдови.

Дане положення можна розглядати як м'яке зобов'язання для України приступити до ратифікації документів стосовно Економічного Суду СНД, який зараз перебуває на стадії реформування. Не виключено, що у разі неспроможності Суду приступити до ефективної роботи в рамках Договору та інших документів СНД, його повноваження можуть бути передані Економічному Суду ЄврАзЕС, який з початку 2013 р. приступив до активної діяльності з розгляду спорів. Вже є прецедент програних спорів між українськими виробниками і Євразійською економічною комісією (див. справу ПАТ «НКМЗ»⁵⁷). Учасниками Договору про заснування ЄврАзЕС є Білорусь, Казахстан, Киргизія, РФ, Таджикистан та Узбекистан, тобто всі країни, які є також учасниками Угоди про Економічний Суд СНД 1992 р., що є правовою підставою для заміни Економічного Суду СНД Судом ЄврАзЕС.

⁵⁷ Дело № 1-7/2-2013 по заявлению публичного акционерного общества «Новокраматорский машиностроительный завод» об оспаривании Решения КТС от 09.12.2011 г. № 904 от 24.06.2013 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eurasiancommission.org/ru/docs/Pages/default.aspx>.

Статут Суду затверджений 05.07.2010 р., Регламент Суду – Рішенням Суду Євразійського економічного співтовариства від 22.05.2012 р. № 12⁵⁸. 22.05.2012 р., тим же Рішенням також було затверджено Регламент Суду ЄврАзЕС щодо розгляду звернень суб'єктів господарювання, відповідно до положень якого коло позивачів є необмеженим і суб'єктам господарювання, зареєстрованим на території Митного союзу або Єдиного економічного простору не надається жодних переваг перед суб'єктами, зареєстрованими у третіх країнах. Це є другою правовою підставою для заміни Економічного Суду СНД Судом ЄврАзЕС.

Відправлення судочинства Судом ЄврАзЕС також можливе і щодо спорів суб'єктів господарювання країн СНД з органами МС з урахуванням частки у зовнішній торгівлі СНД цих країн. Враховуючи ці дві підстави, доходимо висновку про поступове зниження ролі Економічного Суду СНД і можливості його заміни Судом ЄврАзЕС.

Спір між Сторонами, що є членами СОТ, щодо питань, які в цьому Договорі регулюються шляхом посилання на положення Угод СОТ, вирішуються в порядку, передбаченому відповідними Угодами СОТ. Положення цього пункту не перешкоджають Сторонам, що є членами СОТ, врегулювати спори відповідно до пункту 2 ст. 19 Договору (ч. 3 ст. 19 Договору від 18.10.2011 р.).

Частина 1 Додатку 1 до Договору стосується імпорتنих мит. У додатку встановлений їх перелік і перелік країн, що застосовують такі заходи, і дати їх скасування. Строки скасування встановлені щодо 7 груп товарів, а до інших 6 груп зазначено, що термін буде визначений по взаємній домовленості (в порядку ст. 2). Відповідно до цього необхідним є корегування програмних документів Кабінету Міністрів України відносно планування роботи щодо початку переговорів про скасування тих мит, до яких встановлений консультативний порядок скасування.

Додаток 4 до Договору визначає Правила вирішення спорів, тобто певними чином деталізує положення ст. 19 Договору.

⁵⁸ Регламент Суда Евразийского экономического сообщества по рассмотрению обращений хозяйствующих субъектов (утвержден решением Суда Евразийского экономического сообщества от 22.05.2012 г. № 12 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eurasiancommission.org/ru/docs/Pages/default.aspx>.

Указом Президента України від 12.06.2013 р. № 330/2013⁵⁹ з метою забезпечення виконання п. 7 Додатка 4 «Правила вирішення спорів» до Договору про зону вільної торгівлі, ратифікованого Законом України від 30.07.2012 р. № 5193-VI, та відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 106 Конституції України, визначено порядок добору кандидатів для призначення представниками від України до комісії експертів із вирішення спорів у рамках Договору про зону вільної торгівлі. Це, по суті, перший організаційний крок до практичного втілення в життя положень Додатку 4 до Договору задля організації роботи важливого для України органу – комісії експертів. На виконання зазначеного Указу Президента Кабінетом Міністрів України було визначено склад комісії з добору кандидатів для призначення представниками від України до комісії експертів із вирішення спорів у рамках Договору про зону вільної торгівлі від 18.10.2011 р., а також затверджено Порядок проведення конкурсу з добору кандидатів для призначення представниками від України до комісії експертів із вирішення спорів⁶⁰. Події початку-середини серпня ц.р. вимагають активізації роботи щодо затвердження остаточного складу відповідної Комісії.

Станом на 20.08.2013 р. не зареєстровано жодного спору в рамках Договору про зону вільної торгівлі від 18.10.2011 р.

Додаток 5 до Договору містить Перелік міжнародних документів, дія яких припиняється після набрання чинності цим Договором про зону вільної торгівлі), відповідно до якого втрачають чинність наступні міжнародні документи:

1) Угода про створення зони вільної торгівлі від 15.04.1994 р., м. Москва, Рада глав держав СНД;

⁵⁹ Питання добору кандидатів для призначення представниками від України до комісії експертів із вирішення спорів у рамках Договору про зону вільної торгівлі: Указ Президента України від 12.06.2013 р. № 330/2013 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 46. – Ст. 1636.

⁶⁰ Питання проведення конкурсу з добору кандидатів для призначення представниками від України до комісії експертів із вирішення спорів у рамках Договору про зону вільної торгівлі від 18 жовтня 2011 р. : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.08.2013 р. № 555 (станом на 20.08.2013 р. Постанова не набула чинності) // Ліга.

2) Протокол про внесення змін і доповнень до Угоди про створення зони вільної торгівлі від 02.04.1999 р., м. Москва, Рада глав держав СНД;

3) Протокол про правила процедури проведення консультацій про поетапне скасування вилучень з режиму вільної торгівлі держав-учасниць Угоди про створення зони вільної торгівлі від 24.12.1999 р., м. Москва, Економічна рада СНД за дорученням Рада глав урядів СНД;

4) Протокол про правила ліцензування імпорту державами-учасницями Угоди про створення зони вільної торгівлі від 30.11.2000 р., м. Мінськ, Рада глав урядів СНД;

5) Протокол про поетапне скасування обмежень у взаємній торгівлі держав-учасниць СНД від 03.06.2005 р., м. Тбілісі, Рада глав урядів СНД.

Відповідно до Переліку двосторонніх угод, дія яких має бути припинена при вступі в силу Договору про зону вільної торгівлі, який є додатком до Рішення про Договір про зону вільної торгівлі від 18.10.2011 р., Україні необхідно здійснити роботу щодо припинення наступних двосторонніх угод:

1) Угода між Урядом Республіки Казахстан і Урядом України про вільну торгівлю від 17.09.1994 р. (пункт 22);

2) Протокол про вилучення з режиму вільної торгівлі до Угоди від 17.09.1994 р. між Урядом України та Урядом Республіки Казахстан про вільну торгівлю від 29.12.1997 р. (пункт 23);

3) Угода про вільну торгівлю між Урядом Республіки Молдова і Урядом України від 13.11.2003 р. (пункт 30);

4) Протокол між Урядом Республіки Молдова і Кабінетом Міністрів України про виключення з режиму вільної торгівлі до Угоди від 13.11.2003 р. про вільну торгівлю між Урядом Республіки Молдова і Кабінетом Міністрів України від 21.04.2009 р. (пункт 31);

5) Угода між Урядом Російської Федерації та Урядом України про вільну торгівлю від 24.06.1993 р. (пункт 39);

6) Угода між Урядом Російської Федерації та Урядом України про реалізацію режиму вільної торгівлі від 08.02.1995 р. (пункт 40);

7) Протокол до Угоди від 24.06.1993 р. між Урядом Російської Федерації та Урядом України про вільну торгівлю від 14.11.1997 р. (пункт 41);

8) Протокол про внесення змін і доповнень до Протоколу від 24.06.1993 р. про вилучення з режиму вільної торгівлі до Угоди від 24.06.1993 р. між Урядом Російської Федерації та Урядом України про вільну торгівлю від 04.10.2001 р. (пункт 42);

9) Протокол про узгодження термінів поетапного скасування вилучень з режиму вільної торгівлі до Протоколу від 04.10.2001 р. про внесення змін і доповнень до Протоколу від 24.06.1993 р. про вилучення з режиму вільної торгівлі до Угоди від 24.06.1993 р. між Урядом Російської Федерації та Урядом України про вільну торгівлю від 25.11.2005 р. (пункт 43);

10) Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Таджикистан про вільну торгівлю від 06.07.2001 р. (пункт 44).

Відповідний план робіт не розглянутий в програмних документах Кабінету Міністрів України щодо подальшого розвитку взаємовідносин із СНД і країнами-учасницями.

На найбільшу увагу заслуговує Додаток 6 до Договору, який встановлює правила застосування п. 1 ст. 18 Договору про зону вільної торгівлі державами-учасницями митного союзу (тут мається на увазі єдиний існуючий на території СНД митний союз РФ, Білорусі і Казахстану).

Так, у випадку якщо участь однієї зі Сторін в угоді, передбаченій п. 1 ст. 18, веде до зростання імпорту з такої Сторони в таких обсягах, які завдають шкоди або загрожують завдати шкоди промисловості Митного союзу, держави-учасниці Митного союзу без шкоди для застосування ст.ст. 8 і 9 Договору після проведення відповідних консультацій Сторони залишають за собою право ввести мита стосовно імпорту відповідних товарів з такої першої Сторони в розмірі ставки режиму найбільшого сприяння.

Застереження Додатку 6 до Договору про зону вільної торгівлі в рамках СНД сформульоване таким чином, що, не залежно від результатів проходження обов'язкової процедури консультацій, Сторони – держави-учасниці Митного союзу матимуть право ввести відповідні мита, або, згідно зі ст. XIX ГАТТ–1994, цілком або

частково призупинити виконання зобов'язання чи скасувати або змінити поступки.

Відповідно до формулювань, викладених у Додатку 6, випливає, що у разі створення учасниками Договору зон вільної торгівлі із іншими країнами або торговельними об'єднаннями інші країни в рамках Договору можуть застосовувати санкції, якщо матиме місце шкода або загроза завдати шкоди промисловості Митного союзу. У Договорі немає жодної згадки про визначення поняття «шкоди» або «загрози виникнення шкоди», що відкриває сторонам (у т.ч. країнам-учасникам Митного союзу) можливість самостійного тлумачення цього поняття, не виключено що і на свою користь. Учасники процесу редагування проекту Договору від країн Митного союзу таким чином намагалися створити правові підстави для обмеження інтеграційних устремлінь країн-учасниць Договору від 18.10.2011 р., перед усім це стосується Молдови, Вірменії та України, які завершують переговорний процес щодо створення зони вільної торгівлі з ЄС.

Таким чином, головним результатом участі України в Угоді про ЗВТ СНД є не застосування мита та інших платежів, еквівалентних миту, стосовно експорту товару, призначеного для митної території іншої Сторони Договору, та імпорту товару, що походить з митної території іншої Сторони, за винятком випадків, передбачених у Додатку 1 до цього Договору.

Крім того, Україна мала та загубила низку можливостей покращити або вирішити певні проблемні моменти у торгівлі зі Сторонами Угоди про ЗВТ СНД, зокрема щодо врегулювання питань транзиту трубопровідним транспортом і скасування деяких мит (ч. 4 ст. 7 і ч. 15 ст. 2 Договору).

Основний принцип Договору, який можна прослідкувати стосовно всіх без винятку його статей та додатків до нього, це принцип взаємних консультацій по всіх без виключення проблемних питаннях, які виникають у процесі реалізації положень Договору від 18.10.2011 р. Відповідно до цього існує можливість і необхідність внесення змін у програмні документи Кабінету Міністрів України щодо налагодження роботи і подальшої лібералізації торгівлі в рамках Договору від 18.10.2011 р.

Коментар до проекту Угоди про торгівлю послугами в рамках СНД.

Оцінка положень проекту Угоди про торгівлю послугами в рамках СНД проводилась за текстом документу, наданого українською стороною та розміщеного на сайті Міністерства економіки Республіки Молдова⁶¹.

Текст проекту Угоди майже повністю копіює текст Генеральної угоди з торгівлі послугами (ГАТС). Так, відповідно до ст. 1 проекту Угоди ця Угода стосується заходів, які прийняті Сторонами у сфері торгівлі послугами, і застосовуються у всіх сферах торгівлі послугами, викладених у додатках до цієї Угоди, які є його невід'ємною частиною (тексти додатків відсутні). Ця стаття проекту Угоди є дещо спрощеним варіантом статті 1 «Сфера застосування та визначення» ГАТС. При цьому проект Угоди мав би концентрувати норми щодо регулювання певних особливостей здійснення торгівлі послугами в рамках СНД, але він, навіть, за регулюючим потенціалом поступається оригіналу ГАТС.

Ст. 16 Угоди знов містить посилання на Угоду про статус Економічного суду СНД від 06.07.1992 р., яка не підписана і не ратифікована Україною. Відповідних положень в Угодах варто уникати для попередження можливості виникнення правових колізій та незрозумілостей щодо підсудності вирішення спорів в рамках Угоди.

Ст. 18 Угоди має посилання на Перелік угод, які мають втратити чинність у зв'язку з набуттям чинності Угоди про торгівлю послугами. Слід при цьому дотримуватися правила критичного підходу щодо визнання такими, що втратили чинність, таких двосторонніх угод про вільну торгівлю (відповідний додаток в аналізованому тексті відсутній).

Для України наявність чи відсутність Угоди про торгівлю послугами в рамках СНД з правової точки зору не створює будь-яких додаткових переваг або втрат, адже, по перше, відповідно до

⁶¹ Проект Украинской стороны Соглашения о торговле услугами государств - участников Содружества Независимых Государств [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mec.gov.md/docs_news/soglashenie-otorgovle-uslugami-gosudarstv-uchastnikov-sodruzhestva-nezavisimiyh-gosudarstv.doc.

п. 5 Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі⁶² Україна приєдналася до Генеральної угоди про торгівлю послугами, по друге, сам текст проекту Угоди засвідчує перевагу положень ГАТС.

Угода (як і Договір від 18.10.2011 р.) буде мати значення для України щодо торгівлі із країнами-учасницями СНД, які не є членами СОТ, і які змушені будуть співпрацювати в рамках Угоди за правилами СОТ. Однак на такі країни припадає менша частка взаємної торгівлі в рамках СНД.

Слід зауважити, що доцільно окремо повернутися до роботи щодо аналізу тексту проекту Угоди після її опублікування в офіційних джерелах або України, або Виконавчого комітету СНД. До такого тексту мають обов'язково бути надані додатки, які (як і в Договорі про ЗВТ СНД за прикладом додатку 6) можуть передбачати застереження, що матимуть вирішальне значення щодо відносин України, наприклад, з країнами-членами Митного союзу та Єдиного економічного простору.

Таким чином, розглянутий проект Угоди про торгівлю послугами в рамках СНД з правової точки зору не створює будь-яких додаткових переваг або втрат для України, за виключенням надання послуг між Україною та країнами-учасницями СНД, які не є членами СОТ. Однак на такі країни припадає менша частка взаємної торгівлі в рамках СНД.

Висновки

1. Головним результатом участі України в Угоді про ЗВТ СНД є не застосування мита та інших платежів, еквівалентних миту, стосовно експорту товару, призначеного для митної території іншої Сторони Договору, та імпорту товару, що походить з митної території іншої Сторони, за винятком випадків, передбачених у Додатку 1 до цього Договору.

Договір від 18.10.2011 р. спрямований на подальшу лібералізацію умов взаємної торгівлі, відміну діючих обмежень і обмеження введення нових. Регулюючи багато важливих питань, Дого-

⁶² Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі: Закон України від 10.04.2008 р. № 250-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 23. – Ст. 213.

вір, однак, не стосується адміністративних аспектів діяльності окремих державних органів країн-учасниць Договору, що, як виявилось, є не менш важливим.

2. Україна мала й загубила низку можливостей покращити або вирішити певні проблемні моменти в торгівлі зі Сторонами Угоди про ЗТВ СНД, зокрема щодо врегулювання питань транзиту трубопровідним транспортом і скасування деяких мит (ч. 4 ст. 7 і ч. 15 ст. 2 Договору).

3. Наявність значної кількості вилучень та обмежень знижує статус Договору як регулятора відносин щодо створення дійсно вільної зони торгівлі й викликає питання щодо відповідності визначенню зони вільної торгівлі відносно вимог СОТ. Норми Договору не поширюються на енергоносії, які складають значну частку у взаємній торгівлі країн СНД, що звужую сфери застосування положень цього Договору й потребує встановлення двосторонніх відносин між експортерами та імпортерами. Однак і цей варіант вже може виявитися не життєздатним у зв'язку з імплементацією Україною норм «Третього енергетичного пакету» ЄС, обмеженістю самостійності щодо визначення політики у сфері енергетики і ведення відповідного діалогу з третіми країнами, окрім ЄС (див. ст. 337 проекту Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони).

4. Договір про ЗТВ СНД, з урахуванням зобов'язань України про скасування двосторонніх торговельних угод у рамках СНД, може залишитися єдиним документом, ратифікованим Україною, який буде визначати двосторонні та багатосторонні відносини України і країн-учасниць СНД і МС (за умов відсутності двосторонніх документів і чіткого статусу України в МС). З огляду на виявлені вади Договору це є достатньо ризикованим. Тому всі дії щодо скасування двосторонніх торговельних угод із державами СНД слід призупинити з огляду на можливі наслідки відносно існування Договору про ЗТВ СНД у зв'язку із підписанням Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони.

5. Існуючий проект Угоди про торгівлю послугами в рамках СНД з правової точки зору не створює будь-яких додаткових переваг або втрат для України, за виключенням надання послуг між Україною і країнами-учасницями СНД, які не є членами СОТ.

5. Аналіз окремих положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами з огляду на правовий вимір небезпек її підписання

*Аналітичні матеріали направлено
до Відділення економіки НАН України 03.09.2013 р.*

Загальні зауваження до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами.

Згідно до цілей, які задекларовані ст. 1 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (далі – УА) та вимог цілої низки її статей (зокрема ст. ст. 114, 124, 138, 147, 148, 353, 358, 363, 368, 378, 387, 390, 394, 397, 405, 417, 424, 428, 459, 474 та ін.) і практично усіх Додатків до неї, Україна буде зобов'язана здійснювати адаптацію свого законодавства як до чинного, так і майбутнього права ЄС (ст. 463). Таким чином, йдеться про впровадження регламентів і директив ЄС, а також інших актів *acquis* ЄС, у т.ч. повідомлень і роз'яснень Європейської Комісії, міжнародних договорів, адміністративних практик, національних стратегій та ін. Тобто де-факто, Україна має виконувати настанови наддержавних органів ЄС, де-юре, навіть не маючи можливості брати участь в їх роботі, що суперечить змісту ст.ст. 75, 106, 113 Конституції України, якими не передбачається передання встановлених ними повноважень органів законодавчої й виконавчої влади або їх частини іншим органам.

Розділ IV Угоди про асоціацію «Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею», окрім 15 глав, містить понад два десятки протоколів, додатків, доповнень та декларацій, що більш детально визначають параметри лібералізації двосторонньої торгівлі, наприклад, питання адаптації (наближення) законодавства у сферах нетарифного регулювання, санітарних і фітосанітарних заходів, торгівлі послугами, електронної комерції, державних закупівель, правил конкуренції тощо.

Важливою відмінністю розділу «Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею», від аналогічних положень в інших Угодах ЄС такого типу, є те, що значна частина розділів містить зобов'язання України щодо поступового наближення та/або адаптації українського законодавства до законодавства ЄС, з яким

пов'язується відкриття повного доступу до внутрішнього ринку ЄС, насамперед у таких сферах, як санітарні та фітосанітарні заходи, торгівля послугами, електронна комерція, технічні бар'єри в торгівлі тощо.

Загалом положення цієї частини Угоди містять зобов'язання щодо імплементації та практичного впровадження близько 150 регламентів й директив ЄС, а також інших актів *acquis* ЄС та міжнародних договорів і таке інше. І це – не враховуючи загальних положень щодо ефективного застосування вже ратифікованих Україною міжнародних угод або матеріальних норм, які Україна буде зобов'язана інкорпорувати й застосовувати у внутрішньому правопорядку.

Розділ V Угоди «Економічне та секторальне співробітництво» містить положення щодо цілей, завдань, напрямів і форм співпраці між Україною та ЄС у 28 галузях господарювання. Майже кожна із цих глав містить визначений перелік, відповідні етапи й терміни імплементації актів законодавства ЄС, які Україна зобов'язалась імплементувати в національне законодавство. Ідеться переважно про основні та найважливіші акти ЄС у відповідних сферах. Загалом вищезазначена частина Угоди містить зобов'язання щодо імплементації та практичного впровадження понад 300 регламентів і директив ЄС, а також інших актів *acquis* ЄС. Строки імплементації актів законодавства ЄС складають 2 – 3 – 5 – 7 років з моменту набуття чинності Угодою, при цьому близько двох третин цих документів має бути імплементовано протягом 2 – 5 років.

Зобов'язання України щодо імплементації такого об'єму законодавчого матеріалу у такі стислі строки не відповідає терміну «зближення», а є поглинання правом ЄС правових інститутів правової системи України, що може сприйматися як зовнішнє правове регулювання.

Процес адаптації національного права до права ЄС є досить складним і багатоступеневим процесом, що включає: планування і програмування робіт з адаптації; організацію та координацію роботи центральних органів виконавчої влади у сфері адаптації; контроль правотворчого процесу з метою адаптації національного права до права ЄС; моніторинг адаптації; кадрове, інформаційне та фінансове забезпечення тощо.

Вимушені ще раз наголосити, що однією із найголовніших умов здійснення адаптації є фінансування. Як свідчить досвід інших країн, що проходили процес адаптації законодавства ЄС, фінансування цього процесу здійснювалося за рахунок як державного бюджету, так і допомоги ЄС. Витрати спрямовувалися на розробку законопроектів, створення адміністративного та судового механізмів застосування *acquis communautaire*, навчання персоналу, здійснення перекладів, технічне та інформаційне забезпечення процесу гармонізації.

Наприклад, досвід Польщі свідчить, що адаптація для роботи за європейськими стандартами з метою реалізації продукції на внутрішньому ринку країн-членів ЄС коштувала одному м'ясопереробному підприємству майже 40 млн дол. США. На ці цілі використовувалися власні кошти підприємств, державна допомога з надання пільгових кредитів за ставкою 2 відсотки та кошти програми SAPARD на структурну перебудову (SAPARD – один із трьох фінансових інструментів Європейського Союзу на допомогу країнам-кандидатам з Центральної та Східної Європи у підготовці до вступу в ЄС). Сумарні витрати на адаптацію до стандартів ЄС тільки м'ясної промисловості Польщі дорівнювали майже 2 млрд євро⁶³.

Ще раз нагадуємо, що більш величезних капіталовкладень вимагає практичне впровадження екологічних директив і стандартів ЄС, зокрема, у питаннях поводження з відходами, очищення води, повітря та ін. Згідно з підрахунками європейських експертів, виконання екологічних стандартів ЄС країнами останньої хвили розширення (2004–2007 рр.) коштувало в середньому 1 тис. євро на душу населення в залежності від країни і стартових умов. Наприклад, ціна екологічного законодавства для Румунії складала 760 євро на душу населення, Болгарії – 1668 євро, а за оцінками польських експертів, виконання лише базових директив ЄС з чистоти води, повітря та ґрунтів коштувало від 33 до 44 млрд дол. США. Виходячи з таких експертних прогностичних розрахунків, адаптація Україною нинішнього масиву законодавства ЄС може коштувати, щонайменше, до 50 млрд євро. Разом із тим, слід вра-

⁶³ Один рік України у СOT / Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://wto.in.ua/files/content/pdf/oneyear_membership_ukr.pdf.

ховувати фактор подальшого вдосконалення і збільшення норм і стандартів ЄС одночасно із зусиллями України досягти вже існуючого рівня стандартів. Відтак, вартість адаптації Україною екологічних стандартів ЄС потенційно може скласти до 100 млрд євро⁶⁴.

Як свого часу показали дослідження, розміри витрат європейських підприємств на виконання законодавчих і регуляторних вимог ЄС та національних законодавчих і регуляторних систем склали близько 540 млрд євро щорічно (3–4 % ВВП). Окрім цього, існують також суттєві витрати на різних рівнях адміністративного управління⁶⁵. В наших умовах, коли масив законодавства, що адаптується, є таким об'ємним, а терміни такого процесу достатньо стислими, ця частка витрат може бути і значно вище.

Зауваження до окремих статей Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами.

Серед пріоритетів співпраці у кримінальних справах ч. 3 ст. 24 УА називає участь у Римському статуті Міжнародного кримінального суду. Між тим, реалізація цієї умови потребує внесення змін до Конституції України (ст.ст. 5, 25, 63, 64, 75 та ін.). Конституційний Суд України своїм Рішенням по справі № 1-35/2001 щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду № 3-в/2001 від 11.07.2001 р. визнав його таким що не відповідає Конституції України в частині, що стосується положень абзацу десятого преамбули і ст. 1 Статуту, за якими «Міжнародний кримінальний суд... доповнює національні органи кримінальної юстиції»⁶⁶. Крім того, згідно з вимогами

⁶⁴ Emerson M., Edwards T.H. and others “The Prospect of Deep Free Trade between the European Union and Ukraine” – Brussels: Centre for European Policy Studies, 2006, – P. 106.

⁶⁵ Деякі засади і принципи державного управління у країнах Європейського Союзу, що забезпечують відкритість й соціально-економічну ефективність влади / Аналітичний центр «Академія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.org.ua/?p=972>.

⁶⁶ Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут) від 11.07.2001 р. № 3-в/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 28. – Ст. 1267.

Конституції України (ч. 2 ст. 9) укладення міжнародних договорів, які суперечать її положенням, можливо лише після внесення до неї відповідних змін. Таким чином, ч. 3 ст. 24 проекту УА або має бути вилученою, або до підписання УА мають бути внесені відповідні зміни до Конституції України.

Згідно зі ст. 18 Віденської конвенції «Про право міжнародних договорів» сторона міжнародного договору зобов'язана утримуватися від дій, які лишили б договір його об'єкта й мети, у разі, якщо: підписала договір або вчинила обмін документами, що складають договір, під умовою ратифікації, прийняття або підтвердження до тих пір, поки вона не викаже ясно свого наміру не бути учасником цього договору. А ст. 25 доповнює: «1. Договір або частина договору застосовуються тимчасово до вступу договору в силу, якщо: а) це передбачається самим договором; б) держави, що є учасниками переговорів, домовились про це будь-яким іншим чином»⁶⁷.

Оскільки більша частина вимог Угоди про асоціацію є нормами права ЄС, то вони не є обтяжливими для учасників цієї Угоди зі сторони Європейського Союзу. Між тим до набрання чинності Угодою Україна згідно з ч. 2 ст. 39 УА буде вимушена утримуватися від участі в угодах, що встановлюють митні союзи, зони вільної торгівлі або домовленостей про прикордонну торгівлю та, у разі необхідності, інших основних питань, що стосуються її відповідної торговельної політики з третіми країнами, у зв'язку з необхідністю проведення консультацій між сторонами з цих питань в рамках Комітету з питань торгівлі. Такий Комітет буде сформований після набрання чинності Угодою про асоціацію. Для цього необхідно завершити процедуру ратифікації документа. В Україні це здійснюється шляхом прийняття Верховною Радою закону про ратифікацію угоди. В ЄС ратифікація здійснюється на двох рівнях – союзному та національному. Від імені самого ЄС рішення про ратифікацію ухвалюється одногосно Радою ЄС (складається з представників урядів усіх держав-членів ЄС) за умови отримання попередньої згоди Європейського Парламенту. Крім того, Угода

⁶⁷ Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mid.ru/ns-dp.nsf/0/B6644B07AA18813DC3257460003C00DF>.

повинна бути ратифікована кожною з держав-членів ЄС відповідно до вимог її конституційного права.

Процедура ратифікації може тривати декілька років. Так, наприклад, Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС і його державами-членами була підписана в 1994 р., але набрала чинності лише у 1998 р. за умови, що учасників процедури ратифікації зі сторони ЄС було у два рази менше. До того ж, тимчасове застосування будь-якої частини Угоди до її ратифікації ЄС стане можливим тільки після визначення таких частин Угоди Євросоюзом і здійснення ратифікації Угоди ВР України.

Зафіксоване у ст. 34 «Національний режим» правило про надання Стороною національного режиму товарам іншої Сторони відповідно до ст. III ГАТТ–1994, зокрема, її примітки щодо тлумачення містить положення, що суттєво знижуватимуть, а надалі – здатні практично унеможливити застосування Україною будь-яких економічних і господарсько-правових заходів, спрямованих на захист і підтримку національного товаровиробника, оскільки у випадку взяття на себе Україною обов'язку виконання цього правила будь-які з подібних заходів підтримки розглядатимуться як дискримінація стосовно інших Сторін.

Відповідно до ч. 1 ст. 17 Конституції України захист суверенітету й забезпечення її економічної безпеки України є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу; аналогічні положення містить і Закон України «Про основи національної безпеки України», що розвиває конституційні норми та визначає серед основних напрямів державної політики в економічній сфері (ст. 8) такі заходи, як захист внутрішнього ринку від недоброякісного імпорту – поставок продукції, яка може завдавати шкоди національним товаровиробникам, здоров'ю людей та навколишньому природному середовищу. З урахуванням наведеного, не матиме жодного змістовного сенсу й положення, відповідно, однієї з наступних статей – ст. 36 «Загальні винятки», де вказується на те, що «Нічого у цій Угоді не повинно тлумачитися як таке, що перешкоджає вжиттю або застосуванню будь-якою Стороною заходів згідно зі статтями XX та XXI ГАТТ–1994 та їх примітками щодо тлумачення, які включено до цієї Угоди та є її невід'ємною частиною».

У п. 4 ст. 44 Угоди наголошується, що будь-які поставки товарів, що є предметом для стягнення додаткового збору, які знаходились у дорозі відповідно до договору, укладеного до дати запровадження додаткового збору згідно із пунктами 1–3 цієї статті, не мають бути предметом для стягнення додаткового збору. Втім у такому разі поширеного характеру набуватимуть неправомірні дії, пов'язані із маніпуляціями датою підписання договору та відповідно бажанням уникнути обов'язку сплати додаткового збору.

У п. 9 ст. 44 наголошується, що відповідні фактори, пов'язані зі шкодою, визначеною у ст. 4(2)(а) Угоди про захисні заходи, повинні бути відстеженні впродовж не менш ніж трьох послідовних 12-ти місячних періодів, тобто не менше трьох років у цілому. У вказаній редакції дана норма Угоди не дозволить Україні висувати будь-які вимоги щодо усунення правопорушень щодо легкових автомобілів не раніше ніж через 3 роки з моменту їх виявлення.

У п. 14 ст. 44 Угоди відзначається, що Україна не застосуватиме й не зберігатиме в силі будь-які захисні заходи відповідно до цієї Частини або не проводитиме будь-яких розслідувань з цією метою після 15-го року.

Така норма не відповідає національним економічним інтересам і не створює гарантій того, що після 15-го року проти України не буде вчинено жодних економічних правопорушень. Зокрема, ч. 1 ст. 17 Конституції України наголошує на тому, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

У п. 1 ст. 56 Угоди вказується, що Україна вживатиме необхідних заходів з метою поступового досягнення відповідності з технічними регламентами ЄС та системами стандартизації, метрології, акредитації, робіт з оцінки відповідності та ринкового нагляду ЄС й зобов'язується дотримуватися принципів і практик, викладених в актуальних Рішеннях та Регламентах ЄС. Втім загроза полягає в тому, що діяльність багатьох вітчизняних підприємств може бути припинена через невідповідність технічним регламентам,

системам стандартизації, метрології, акредитації ЄС. Адже сам процес адаптації технічних вимог є досить затратним і тривалим у часі.

У п. 2 ст. 56 «Зближення технічного регулювання, стандартів та оцінки відповідності» фактично закладено обов'язок України імплементувати до національного законодавства «...рішення Європейського Парламенту і Ради № 768/2008/ЄС від 09.07.2008 р. про загальну структуру (систему) маркетингу продукції та анулювання Рішення Ради № 93/465/ЄЕС та Регламент Європейського Парламенту і Ради № 765/2008/ЄС від 09.07.2008 р. про встановлення вимог для акредитації і ринкового нагляду, що стосується торгівлі продукцією, та анулювання Регламенту (ЄЕС) № 339/93». Таким чином, покладення на Україну цих обов'язків означатиме встановлення принципу найвищої юридичної сили положень Угоди відносно національного законодавства. Відповідно, Україна як держава та народ як суверен поставлені перед умовами необхідності зміни фундаментальних принципів і положень Конституції України, що визначено її ст.ст. 5, 17 і 116. Незважаючи на те, що Україна по-перше, не є членом ЄС і, по-друге, наразі не визначено навіть перспектив (а так само, і приблизних строків) її вступу до ЄС, зобов'язана буде провести масштабну роботу з перероблення величезної кількості законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів. У разі ж імплементації вказаних документів Україна неминуче опиниться в ситуації різкого скорочення кількості великих промислових і торговельних підприємств і, крім того, зобов'язана буде збільшувати штат службовців державних органів виконавчої влади, реформування і структурна перебудова яких також передбачено як необхідну умову зазначених Рішень і Регламенту, що, у свою чергу, потребуватиме значних витрат бюджетних коштів на рівні, що приблизно дорівнює середньорічному.

У п. 5 ст. 56 Угоди наголошується, що Україна повинна утримуватися від внесення змін до горизонтального законодавства та законодавства з питань торгівлі в секторах, які зазначені у графіку Додатка III до цієї Угоди, окрім як з метою поступового приведення законодавства у відповідність до *acquis* ЄС та дотримання такого приведення. У такому вигляді наведена норма позбавляє

конституційно закріплених повноважень Верховну Раду України та інші органи державної влади щодо розробки і прийняття актів національного законодавства.

У п. 8 ст. 56 Угоди підкреслюється, що Україна поступово впроваджуватиме звід Європейських стандартів (EN) як національні стандарти, зокрема гармонізовані європейські стандарти, добровільне застосування яких вважатиметься таким, що відповідає вимогам законодавства, зазначеного у Додатку III до цієї Угоди. Одночасно з таким впровадженням, Україна скасовуватиме конфліктні національні стандарти, зокрема застосування міждержавних стандартів (ГОСТ), розроблених до 1992 р. У той же час слід взяти до уваги, що скасування міждержавних стандартів (ГОСТ) може ускладнити торгівельні відносини з країнами, які користуються вимогами таких стандартів (зокрема, країни-члени СНД).

У п. 6 ст. 68 Угоди відзначається, що взаємозастосовна система швидкого інформування та механізм раннього попередження, у разі виникнення будь-яких ветеринарних чи фітосанітарних надзвичайних ситуацій, застосовуватиметься пізніше, після імплементації Україною необхідних у цій сфері правових актів і створення умов їх правильного застосування на місцях.

У наведеному положенні оперативне повідомлення про надзвичайні ситуації обумовлюється фактом імплементації Україною необхідних у цій сфері правових актів і створення умов їх правильного застосування на місцях. Отже, до цього моменту жодних заходів з інформування та попередження надзвичайних ситуацій вживати не можна.

У першому реченні ст. 96 Угоди наводиться положення про те, що з метою поступової лібералізації транскордонного надання послуг між Сторонами, Комітет з питань торгівлі регулярно переглядає переліки зобов'язань, про які йдеться в ст. 95 цієї Угоди. У такому разі, як уявляється, створюється зовнішній контролюючий орган над діяльністю України як держави у цьому напрямі.

У п. 1 ст. 98 Угоди зауважується наступне: «Юридична особа України або юридична особа Сторони ЄС має право приймати

на роботу в одне зі своїх дочірніх підприємств, філій та представництв, засноване на території України або Сторони ЄС, відповідно до чинного законодавства країни постійного місця знаходження юридичної особи, працівників, які є громадянами України та держав-членів Європейського Союзу, за умови, що ці працівники є основним персоналом, як визначено ст. 86 цієї Угоди, та працюють виключно на юридичні особи, дочірні підприємства, філії та представництва. Строк дії дозволу на роботу та проживання такого персоналу не повинен перевищувати період найму. В'їзд і тимчасове перебування такого персоналу становить період до трьох років.»

Як уявляється, такий усічений строк перебування персоналу значно обмежує вільне переміщення трудових ресурсів в межах України та держав-членів Європейського Союзу. Крім того, у Додатках до Угоди значно обмежуються види діяльності, які можуть здійснювати громадянами України на території держав-членів Європейського Союзу.

У ст. 110 Угоди зазначається, що необхідні заходи підтримуються або запроваджуються з метою запобігання участі або продовження монополістичних практик постачальників, які, окремо або разом, мають можливість справляти істотний вплив на умови участі (з урахуванням ціни та пропозиції) на відповідному ринку поштових та кур'єрських послуг в результаті використання своїх позицій на ринку. У такому разі створюється загроза дезорганізації діяльності державного підприємства «Укрпошта» як монополіста на ринку поштових послуг.

Відсутність обмежень щодо руху капіталів, що передбачено як обов'язкову умову для Сторін у ст. 144 «Поточні платежі», та далі – розвинуто у ст.ст. 145 – 146 закладає для України загрозові чинники, що здатні виявитися у не прогнозованому і неконтрольованому зростанні частки іноземного капіталу, а також призвести до порушення балансу структури власності основного капіталу в Україні. За таких умов, зокрема переважання іноземного капіталу, може бути створено значні перешкоди для законодавчого врегулювання пов'язаних із цим питань у кредитно-фінансовій сфері, біржовій торгівлі, а також у реальному секторі економіки.

Глава 8 «Державні закупівлі» передбачає забезпечення взаємного доступу до ринків державних закупівель на основі принципу національного режиму на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях для державних контрактів і концесій у традиційних галузях економіки, а також у комунальному господарстві. У той же час створення рівних умов, враховуючи переваги (податкові, митні та ін.), які надаються підприємствам законодавством держав-членів Європейського Союзу, може нанести шкоду інтересам національних товаровиробників.

Відкриття доступу до сфери державних закупівель для іноземних суб'єктів господарювання, що передбачено ст. 148 «Цілі» серед послідовних взаємних заходів, і далі розвинуто у ст.ст. 149 – 151, встановлюватиме для України принципово нові та відмінні від застосовуваних на сьогодні засади організації державних закупівель, а так само – проведення тендерних торгів, участь в яких зможуть брати і представники іншої Сторони. На практиці це, щонайменше, суттєво утискатиме права вітчизняних суб'єктів господарювання, а іноді – і виключатиме можливість їх участі у процесі державних закупівель. При цьому зазначені положення не містять жодних обмежень, які стосувалися б таких специфічних сфер, як оборона країни чи діяльність правоохоронних і розвідувальних органів, де так само здійснюються державні закупівлі – доступ до цих сфер (що в тексті зазначених Статей позначається вкрай розпливчастим формулюванням «відкриття доступу до ринків») іноземних суб'єктів господарювання фактично означатиме підрив обороноздатності України і створюватиме низку інших загроз її національним інтересам. Своєю чергою, врозріз із чинним законодавством України йде і положення ст. 153 «Адаптація законодавства», де у п. 1 зазначено, що «Україна забезпечить поступове приведення існуючого та майбутнього законодавства у сфері державних закупівель у відповідність до *acquis* ЄС у сфері державних закупівель». Це також суперечить положенням Закону України «Про основи національної безпеки України», де у ст. 7 спроби втручання у внутрішні справи України з боку інших держав і посягання на економічний потенціал України визначено серед інших загроз національним інтересам, відповідно, у зовнішньополітичній сфері та сфері державної безпеки.

У п. 2 «б» ст. 150 Угоди приведено наступне: «У рамках інституційної реформи Україна, зокрема, повинна визначити неупереджений і незалежний орган, завданням якого є перегляд рішень, прийнятих замовниками у процесі укладання контрактів. У цьому контексті поняття «незалежний» означає, що цей орган є органом державної влади, відокремленим від всіх замовників і економічних операторів. Рішення, прийняті таким органом, можуть переглядатися в судовому порядку».

У такому вигляді припис цієї норми суперечить принципу невторчання в договірні відносини будь-яких учасників господарських відносин. Крім того, створення такого органу обумовить додаткові значні витрати з державного бюджету на його утримання й забезпечення його діяльності.

У п. 3 ст. 208 Угоди Україні надається 10-річний перехідний період на використання таких найменувань виноробної продукції, як «Шампанське», «Коньяк», «Портвейн», «Херес», «Мадера» та ін.

У проєкті Угоди не передбачається надання раніше обумовлених під час переговорів будь-яких компенсацій чи технічної допомоги виробникам виноробної продукції України у разі можливої відмови від вживання географічних зазначень в назвах українських вин і коньяків. Відмова від вживання географічних зазначень країн Європи в назвах вітчизняної виноробної продукції може призвести до стагнації виноградно-виноробної галузі країни і стати загрозою для її подальшого існування.

У 19 травня 2011 р. було підписано протокол зустрічі представників виноробної промисловості України та ЄС. У зазначеному протоколі, зокрема, було визначено, що «...Під час обговорення представники промисловості ЄС визнали історичну спадщину, культурні традиції української виноробної промисловості і погодились, що на даний момент Україна може використовувати кириличні транслітерації деяких чутливих географічних зазначень ЄС (зокрема «Херес» (Херес, Jerez/Sherry/Xerez), «Порто» (Порто, Porto), «Мадера» (Мадейра, Madeira), «Кагор» (Каор, Cahors), «Коньяк» (Коньяк, Cognac) та «Шампанське» (Шампань, Champagne) на внутрішньому ринку в межах міжнародного права...».

У світовій практиці існує використання географічних зазначень іншими країнами. Право української сторони на використання цих назв впливає з Угоди TRIPS, ст. 24, параграфів 4 та 6 про захист прав інтелектуальної власності в рамках СОТ, це також закріплено в законодавстві України. Відповідно до положень Угоди TRIPS про «дідівське право» (grandfather law) країни, що виробляли продукцію до 1994 р., мають право продовжувати виробляти її на своїй території.

У п. 1 ст. 267 Угоди передбачається, що для виконання зоб'язань, наведених у ст.ст. 262 – 266 цієї Угоди, «Україна протягом трьох років з дати набрання чинності цією Угодою має, зокрема, прийняти національне законодавство про державну допомогу і створити незалежний у своїй діяльності орган, який матиме повноваження, необхідні для застосування у повному обсязі ст. 262 цієї Угоди. Цей орган, серед іншого, матиме повноваження дозволяти схеми державної допомоги та індивідуальні випадки надання допомоги відповідно до критеріїв, визначених у ст.ст. 262 та 264 цієї Угоди, а також вимагати повернення державної допомоги, яка була надана незаконно. Будь-яка нова допомога, яка надається в Україні, має відповідати положенням ст.ст. 262 та 264 цієї Угоди через один рік після створення такого органу».

Слід зауважити, що створення такого органу обумовить додаткові значні витрати з державного бюджету на його утримання та забезпечення його діяльності.

У ст. 269 «Ціни, що регулюються на внутрішньому ринку», де у п. 1 міститься правило про те, що «ціни на постачання газу та електроенергії для промислових споживачів визначаються виключно попитом і *постачанням*», що суперечить положенням Законів України «Про електроенергетику», «Про тепlopостачання», а також іншим законодавчим і підзаконним актам України в частині, що стосується встановлення тарифів для споживачів електричної енергії та ціни на природний газ для населення, зокрема, Постанови Кабінету Міністрів України від 01.06.2011 р. № 869 «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги», якою закладено механізм формування й загальні методики розрахунку тарифів на відповідні види житлово-

комунальних послуг. Зазначене положення ст. 269 не відповідає і нормам господарського законодавства, зокрема, ст. 189 Господарського кодексу України, що визначає порядок застосування при здійсненні експортних та імпорتنих операцій у розрахунках з іноземними контрагентами контрактних (зовнішньоторговельних) цін, які формуються відповідно до цін і умов світового ринку та індикативних цін. Таким чином, прийняття Україною таких умов регулювання цін і ціноутворення підриватиме забезпечені чинним законодавством соціальні стандарти для вітчизняних споживачів (передусім, фізичних осіб) електричної енергії та природного газу, що залишаться практично незахищеними від підняття цін і змушені будуть оплачувати відповідні житлово-комунальні послуги за тими тарифами, що встановлюватимуть для них «Сторони». Безоглядне запровадження подібних «нововведень» не здатне справити позитивного впливу й на підприємства комунального сектора економіки, що можуть зазнати значних збитків, внаслідок чого, відповідно, зменшиться обсяг надходжень до державного та місцевих бюджетів.

У п. 1 ст. 270 Угоди встановлено, що без упередження до можливості встановлення внутрішньо регульованих цін, згідно з пунктами 2 і 3 ст. 269 цієї Угоди, жодна зі сторін або регуляторний орган не повинні вживати або підтримувати заходи, в результаті яких підвищується ціна на експорт енергетичних товарів для іншої Сторони, у порівнянні з ціною на такі товари, призначені для внутрішнього споживання.

У такому разі створюється загроза підвищення цін на енергоресурси на внутрішньому ринку для всіх споживачів, у тому числі для громадян, що може обумовити негативні соціальні наслідки.

Ст. 285 «Адміністративні провадження» за своїм змістом, по-перше, оперує визначеннями та формулюваннями, що відсутні у чинному законодавстві України, по-друге, практично повністю суперечить тим актам законодавства, що регулюють здійснення окремих видів адміністративних проваджень у тому розумінні, в якому їх норми використовуються у вітчизняній практиці правозастосування. Так, не є зрозумілим, що саме слід розуміти у ст. 285

під поняттям «адміністративні провадження» й іншими застосовуваними у ній термінами, оскільки не простежується жодного їх зв'язку із суміжними аналогічними поняттями, що застосовуються у відповідних статтях Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кодексу адміністративного судочинства України або Закону України «Про адміністративні послуги». Отже, прийняття Україною подібних положень шляхом їх імплементації до чинного законодавства є передчасним через наявність суттєвих суперечностей змісту й невизначених понять, оскільки це здатне негативно позначитися на вітчизняній практиці судового розв'язання спорів і призвести до її неоднорідності (перш за все це стосується адміністративних судів, оскільки призведе до їх перевантаження, що при цьому не є виправданим ані за метою, ані за витратами часу й матеріальних ресурсів).

У ст. 300 «Інституційний механізм і механізм моніторингу» йдеться про створення Підкомітету з питань торгівлі та сталого розвитку, що складається з вищих посадових осіб у межах органів управління кожної Сторони та є підзвітним Комітету Асоціації в його конфігурації відповідно до ст. 465(4) Угоди. Враховуючи те, що органи управління кожної зі Сторін складаються з представників органів виконавчої влади (від України – членів її Уряду), рішення з усіх цих питань будуть прийматися на міністерському рівні. Конституція України у п. 3 ч. 1 ст. 85 встановлює, що прийняття законів віднесено до компетенції Верховної Ради України. Однак для реалізації своїх повноважень згаданий вище Підкомітет наділяється повноваженнями на здійснення контролю за процесом імплементації до законодавства України умов Угоди, що суперечить положенням ст. 6 Конституції України в частині забезпечення незалежності виконавчої, законодавчої та судової влади і принципу збалансованості влад. Крім того, ст. 300 не враховує і закріпленої в Основному Законі України виключної компетенції на прийняття законів Верховної Ради України, тобто заборону втручання в її діяльність будь-яких інших структур, що діють як усередині держави, так і за її межами, а тому відповідні положення Угоди містять загрозу створення окремого наддержавного органу, що необґрунтовано перебиратиме на себе повноваження зі здійснення контролю за діяльністю українського Парламенту.

Відповідно до ст. 322 УА, якщо виникає питання щодо тлумачення положень закону ЄС у зв'язку із виконанням положень Угоди стосовно нормативно-правової апроксимації, органи вирішення спорів між сторонами Угоди не можуть вирішувати цього питання, а зобов'язані звертатися до Суду Європейського Союзу, рішення якого є остаточним і обов'язковим для Сторін, що обмежує Україні правові можливості захисту своїх економічних інтересів.

Відповідно до ч. 2 ст. 337 Угоди співробітництво у сфері енергетики базуватиметься на всеохоплюючому партнерстві, виходячи із принципів, що відповідають ринковій економіці, Договору до Енергетичної Хартії 1994 р., Меморандуму про взаєморозуміння щодо співробітництва в галузі енергетики та інших багатосторонніх і відповідних двосторонніх домовленостей. Поступове зближення в енергетичному секторі та участь у регіональних ініціативах щодо співробітництва в цієї сфері з таких позицій означає необхідність тривалих консультацій щодо визначення власної політики на засадах Договору до Енергетичної Хартії і Протоколу до Енергетичної Хартії з питань енергетичної ефективності й суміжних екологічних аспектів, що, у свою чергу, ускладнить ведення відповідного енергетичного діалогу з третіми країнами (які не приєдналися до Договору до Енергетичної Хартії і прийнятих на його розвиток документів), окрім ЄС (і участі в альтернативних енергетичних проектах, окрім ініційованих ЄС). Положення Договору і ст.ст. 3, 5, 8 Протоколу містять норми щодо обговорення перспективних і тих, що реалізуються, енергетичних проектів в обов'язковому порядку не тільки інституціями ЄС, а зацікавленими сторонами Договору в рамках загальної енергетичної політики ЄС та визначених в ній першочергових саме спільних проектів. Цим же обмежується можливість формування двосторонніх енергетичних стосунків України на користь спільних проектів з обов'язковим залученням партнерів з ЄС.

П. «с» ст. 338 передбачає, що взаємне співробітництво включатиме, серед іншого, такі сфери, а саме модернізацію та посилення наявної енергетичної інфраструктури, яка становить спільний інтерес, зокрема, енергогенеруючі потужності, цілісність,

надійність та безпеку енергетичних мереж, поступову інтеграцію електроенергетичної системи України до європейської електроенергетичної мережі, а також повне відновлення енергетичної транзитної інфраструктури і встановлення транскордонної системи обчислення на зовнішніх кордонах України, створення нової енергетичної інфраструктури, яка становитиме спільний інтерес, з метою диверсифікації джерел, постачальників енергії та шляхів і методів її транспортування, що відповідатиме принципам економічної доцільності та збереження довкілля. У такому разі на Україну покладаються зобов'язання, які потребують суттєвих витрат з державного бюджету та інших джерел на їх виконання. Таким чином, Україна буде змушена позичати переважно у фінансових інституцій ЄС, а реалізація цих положень унеможливить паралельну роботу енергетичних систем України і, наприклад, РФ та інших країн СНД. Це може також мати наслідком обмеження експорту електроенергії до Білорусі та ін.

Відповідно до п. h ст. 338 обмежується діалог України з іншими фінансовими інституціями, у т.ч. міжнародними, окрім як з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ), Європейським банком з реконструкції і розвитку (ЄБРР) в сфері енергетики, тобто стаття непрямо закріплює пріоритет за даними фінансовими інституціями щодо фінансування енергетичних ініціатив України, заздалегідь погоджених з ЄС (фінансування будівництва заводу з виробництва ядерного палива, добудова блоків ХАЕС, РАЕС) та ін.

Ст. 339 містить зобов'язання України прискорити реструктуризацію вугільного сектора (енергетичного, коксованого та бурого вугілля) з метою підвищення його конкурентоспроможності, безпеки шахт і гірників, а також послаблення негативного впливу на довкілля. Будь-які науково необґрунтовані та швидкі реформи такого чутливого сектора економіки України, як вугільна промисловість матимуть катастрофічні соціально-економічні наслідки для країни, які можуть призвести до остаточної руйнації державного сектора вугільної промисловості, що вже спостерігалось у 90-х роках.

Ст. 341 містить прив'язку до графіку щодо поступового наближення законодавства України до стандартів ЄС в енергетичній сфері, визначеному у Додатку XXVII до цієї Угоди. З огляду на закладені в Конституції України та чинному законодавстві процедури прийняття законів України та інших політико-правових факторів графік заздалегідь є таким, який практично неможливо виконати, або якість відповідних законодавчих змін буде вкрай низькою. Це може викликати зауваження відповідних контролюючих інституцій як ЄС, так і органів, сформованих в рамках даної Угоди і приведе до відповідних санкцій.

Положення ст. 343 щодо докладання Україною максимальних зусиль для побудови функціонуючої ринкової економіки та поступового наближення своєї політики до політики ЄС з огляду на сприяння ЄС «процесу економічних реформ шляхом співробітництва в напрямку ... реалізації ринкової економічної політики» можна розуміти так, що Україна буде не в праві формулювати та реалізовувати власну ринкову економічну політику окрім як через консультації з відповідними інституціями ЄС.

Вимоги ст. 360 Угоди щодо інтеграції екологічної політики в інші сфери політики держави, наприклад, у промислову політику, а також ст. 361 щодо переліку сфер співробітництва у сфері охорони навколишнього природного середовища викличе складнощі із додержанням відповідних екологічних стандартів промисловими підприємствами України. Недодержання екологічних стандартів ЄС на виробництві матиме наслідком суворі санкції з боку інституцій ЄС та обмеження імпорту такої продукції до країн ЄС. З урахуванням можливого об'єму таких заходів відповідна робота потребуватиме величезних фінансових витрат, які, переважно, будуть покладені на суб'єктів господарювання.

Перелік сфер співробітництва у сфері сільського господарства, які охоплюються ст. 404 проекту Угоди, і зобов'язання України щодо поступового наближення і гармонізації з відповідним правом і регуляторними стандартами ЄС, зокрема з тими, що визначені в Додатку XXXVII до цієї Угоди, згідно зі ст. 405, містять

ризика втрати права провадити самостійну політику в сільськогосподарській галузі.

Під кутом зору відповідності Конституції слід розглянути зміст глави 1 «Інституційна структура» Розділу VII проекту Угоди. Так, згідно з ч. 2 ст. 460 УА «на рівні міністрів регулярний політичний діалог і діалог з питань політики відбувається в рамках Ради асоціації», яка відповідно до ст. 461 УА «здійснює контроль і моніторинг застосування і виконання цієї Угоди та періодично переглядає функціонування цієї Угоди у світлі її цілей». Рада асоціації складається з членів Уряду України, з одного боку, і членів Ради Європейського Союзу та членів Європейської Комісії, з іншого боку (ч. 1 ст. 462 УА). Рада асоціації має повноваження ухвалювати рішення в рамках сфери дії Угоди у випадках, передбачених нею. Рішення Ради асоціації є обов'язковими для Сторін (ч. 1 ст. 463 УА). Для надання допомоги Раді асоціації у виконанні нею своїх обов'язків має бути заснованим Комітет асоціації, який складатиметься з представників обох Сторін, головним чином на рівні вищих посадових осіб (ст. 464 УА). Рада асоціації може делегувати Комітету асоціації будь-яке зі своїх повноважень, у тому числі повноваження ухвалювати обов'язкові для виконання рішення (ст. 465 УА).

Відповідно до ч. 2 ст. 462 УА Рада асоціації встановлює власний регламент, а у своєму регламенті «Рада асоціації визначає обов'язки і порядок функціонування Комітету асоціації.» (ч. 1 ст. 465 УА). Таким чином, доти поки не є прийнятим регламент Ради асоціації, не можна визначити загальну компетенцію як Ради асоціації, так і Комітету асоціації. Між тим, маючи на увазі, що згідно з ч. 3 ст. 463 УА Рада асоціації може вносити поправки до Додатків до Угоди, враховуючи розвиток права ЄС (зокрема – співробітництво у сфері енергетики (Додаток XXVII), оподаткування (Додаток XXVII), транспорт і зв'язок (Додатки XXXI та XXXII), законодавство про заснування та діяльність компаній, корпоративне управління, бухгалтерський облік і аудит (Додатки XXIII, XXIV, XXV), громадське здоров'я (Додаток XL), освіта та навчання (Додаток XLI) і низка інших), можна не без підстав припускати, що такий об'єм компетенції Ради асоціації та Комітету асоціації буде суперечити ст.ст. 85 та 92 Конституції України. Згі-

дно зі ст. 92 Конституції України питання законодавчих засад і гарантій підприємництва, організації й експлуатації транспорту і зв'язку, системи оподаткування, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти і таке ін. визначаються виключно законами України, тобто відповідно до ст. 85 Конституції України є компетенцією Верховної Ради України.

У ст. 474 встановлюється, що згідно з цілями цієї Угоди, встановленими у ст. 1 цієї Угоди, Україна здійснюватиме поступове наближення свого законодавства до права ЄС відповідно до Додатків I – XLIII до цієї Угоди на основі зобов'язань, визначених у Розділах IV, V та VI цієї Угоди, а також відповідно до положень цих додатків. Це положення не завдає шкоди будь-яким особливим принципам і зобов'язанням стосовно нормативно-правового наближення відповідно до Розділу IV (Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею) цієї Угоди. Втім реалізація заходів, передбачених у цьому положенні, потребують значного часу та матеріальних витрат.

Частини 3 та 4 ст. 486 УА відносно тимчасового застосування окремих частин Угоди до її ратифікації або схвалення обумовлюють, що такі частини Угоди визначатимуться ЄС у відповідності до своїх внутрішніх процедур і діючого законодавства. Тимчасове застосування можливе тільки після повідомлення Союзу про завершення виконання процедур, необхідних для цього, із зазначенням частин Угоди, які будуть застосовуватися тимчасово, а також після здачі Україною на зберігання документа про ратифікацію УА у відповідності зі своїми процедурами та діючим законодавством.

У п. 1, 2 та 3 ст. 5 Додатку XVII встановлюється порядок імплементації законодавства ЄС у внутрішню правову систему України. При цьому для України передбачаються виключно безпеліційні обов'язки та жодних прав на опротестування несприятливих змін у національному законодавстві. Додатково такі обов'язки суперечать принципам економічного і правового суверенітету держави в межах своєї території, закладеним у Конституції України.

6. Пропозиції щодо формування торговельно-економічних відносин України з ЄС і МС

*Аналітичні матеріали направлено
до Відділення економіки НАН України 06.09.2013 р.*

Оскільки підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами слід вважати зумовленим наперед, у даному разі можна було б рекомендувати наступне.

Найбільш бажаним варіантом для України, який можна було б рекомендувати для подальшої розробки, є досягнення взаємної згоди щодо заснування ЗВТ між Україною та ЄС без занадто фінансово емких організаційно-регуляторних і політичних зобов'язань.

Було б доцільним приведення норм Угоди про асоціацію у відповідність до вимог Конституції України або передбачити внесення відповідних змін до Конституції України. Це унеможливить у подальшому обґрунтовані спроби признання Угоди такою, що суперечить Конституції України з відповідними наслідками такої ухвали суду.

На етапі ратифікації та реалізації умов Угоди про асоціацію відносини України з ЄС у сфері адаптації законодавства можна було б орієнтувати насамперед на економічний *acquis*, який передусім стосується визначення пріоритетів в економічній сфері. Такий підхід слід вважати оптимальним із точки зору досягнення необхідного балансу між витратами на гармонізацію та очікуваним результатом.

Процедура ратифікації Угоди про асоціацію може тривати кілька років, у зв'язку з цим ЄС традиційно практикує тимчасове застосування угоди про асоціацію або 1) шляхом укладання тимчасової угоди про торгівлю та пов'язані з торгівлею питання, або 2) через спеціальне положення про тимчасове застосування, що міститься в тексті Угоди, як правило, у прикінцевих положеннях. Угода про асоціацію між Україною та ЄС у ч. 3 ст. 486 містить норму, яка дозволяє тимчасове застосування Угоди, тобто обрано другий варіант.

Тимчасовому застосуванню підлягають ті положення, що охоплюються компетенцією ЄС (всі вони відносяться до економі-

чної сфери взаємодії ЄС та України), а ті положення, що охоплюються повноваженнями держав-членів, мають пройти процедуру національної ратифікації. Тобто для України можливо й доцільно задіяти тимчасове застосування частини положень Угоди, мета якої – наблизити безпосереднє виконання торговельної частини Угоди без виконання її політичної частини.

Необхідно провести інвентаризацію нормативних документів щодо адаптації національного законодавства до права ЄС та за підсумками розробити і подати на розгляд Верховної Ради України проект єдиної державної програми виконання Україною зобов'язань, передбачених Угодою, яка має встановити відповідальні органи, конкретні терміни і головне – необхідні фінансові та інші ресурси та їх джерела для повної реалізації прийнятих зобов'язань. На даний час, за інформацією Кабінету Міністрів України, нормативно-правове забезпечення європейської інтеграції складається з такої кількості актів: Закони України – 26, Постанови Верховної Ради – 14, Укази Президента України – 38, Розпорядження Президента України – 18, Постанови Кабінету Міністрів – 41, Розпорядження Кабінету Міністрів – 60, відомчі нормативно-правові акти – 12. Така кількість розрізнених нормативно-правових актів у сфері адаптації, коли окремі питання регулюються різними документами різної юридичної сили, навряд може свідчити про наявність комплексного підходу до виконання Україною зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію, який можна було забезпечити за допомогою єдиної державної програми.

Остільки ЄС ставить перед Україною такі підвищені вимоги, майже як перед країною-кандидатом до вступу до ЄС, слід вносити на обговорення питання можливої участі інституцій ЄС у фінансуванні розходів щодо виконання таких зобов'язань, тому що попередніми угодами та Угодою про асоціацію, що пропонується, таке фінансування не передбачене. Як аргумент можна використати готовність МС компенсувати Україні всі можливі витрати у разі її приєднання до Митного союзу та підвищення в такому випадку митних зборів.

З урахуванням останнього аргументу необхідно вести консультації з ЄС відносно можливого підвищення максимальних ставок митних зборів на низку видів товарів у межах Статті XXVIII ГАТТ.

У зв'язку із дефіцитом зовнішньої торгівлі товарами, який зростає останні роки, Україна звернулася до СОТ з інформацією про намір ініціювати перегляд умов своєї участі в Організації і провести відповідні переговори та консультації з цього питання. Україна заявила про необхідність підвищити максимальні ставки митних зборів більш ніж на 350 видів товарів, зокрема, на легкові й вантажні автомобілі, сільськогосподарську техніку, м'ясо, квіти, фрукти, овочі, пральні машини, шприци та інші позиції. Відповідно до ст. XXVIII ГАТТ члени СОТ мають право підвищувати мито на окремі товари, одночасно знижуючи його на таку ж кількість інших.

На засіданні Генеральної ради Світової організації торгівлі 11 липня 2013 р. 157 країн-членів організації практично одногolosно висловилися проти планів України. Між тим, відповідно до вказаної Статті, Україна має право наполягати на переговорах і, у разі, якщо вони не будуть успішними, може підняти тарифи в односторонньому порядку, залишивши для торгових партнерів право підвищити власні тарифи.

Підписання Угоди про асоціацію призведе до додаткових втрат у зв'язку з діями, які можуть бути здійснені з боку МС. Доцільною є постановка питання про компенсації таких втрат, наприклад, за рахунок можливості поставок до ЄС найбільш чутливих товарних позицій на умовах і в об'ємах їх поставок до МС. При цьому слід враховувати досвід щодо відмови ЄС у майже тожній ситуації, коли Україна зазнала значних втрат від вступу прибалтійських держав до ЄС і припинення на вимогу ЄС в односторонньому порядку дії ЗВТ з цими країнами.

Було б доцільно зберегти дію Договору про ЗВТ СНД. У разі подальшої дії цього Договору спробувати реалізувати низку можливостей покращити або вирішити певні проблемні моменти в торгівлі зі Сторонами Договору, зокрема, щодо врегулювання питань скасування деяких мит і транзиту трубопровідним транспортом (ч. 15 ст. 2 і ч. 4 ст. 7 Договору).

З огляду на можливі наслідки відносно існування Договору про ЗВТ СНД у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС всі дії щодо скасування двосторонніх торговельних угод із державами СНД, як того вимагає Договір про ЗВТ СНД, слід призупинити. Ці угоди можуть залишитися єдиними

документами, які будуть визначати двосторонні відносини України із країнами-учасницями СНД і МС за умови відсутності інших угод і чіткого статусу України в МС.

В умовах, що складаються, доцільною є подальша робота щодо проекту Угоди про торгівлю послугами в рамках СНД, яка дозволить надання послуг на умовах СОТ між Україною і країнами-учасницями СНД, які не є членами СОТ.

З огляду на те, що існує можливість денонсації Договору про ЗВТ СНД, було б доцільно розпочати просування проекту Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами-членами Митного союзу з урахуванням зобов'язань в рамках майбутньої угоди з ЄС.

Слід мати на увазі, що після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами всі дії відносно угод, які встановлюють митні союзи, зони вільної торгівлі або домовленості про прикордонну торгівлю та, у разі необхідності, інших основних питань, що стосуються відповідної торговельної політики України з третіми країнами, зокрема, співробітництва з МС, будуть можливі за умови попередніх консультацій і згоди на це ЄС (ст. 39 Угоди про асоціацію).

7. Сучасний стан і перспективи застосування обмежувальних заходів у торговельних відносинах з Україною з огляду на можливе підписання Угоди про асоціацію з ЄС

*Аналітичні матеріали направлено
до Відділення економіки НАН України 12.09.2013 р.*

1. Аналіз обмежувальних заходів, що застосовуються Митними союзом

1.1. Правові підстави застосування обмежувальних заходів Митним союзом і Єдиним економічним простором.

Нормативно-правова база Митного союзу і Єдиного економічного простору, що регулює правовідносини в галузі застосування спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів, складається з таких актів:

1. Угода про застосування спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів по відношенню до третіх країн від 25.01.2008 р.⁶⁸ (базовий міжнародний договір, що регулює правовідносини, що виникають у зв'язку із введенням і застосуванням спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів відносно товарів, що походять з іноземних держав і призначених для єдиної митної території Митного союзу). Угода набула чинності 01.07.2010 р. відповідно до Рішення Міждержавної Ради ЄврАзЕС (Вищого органу Митного союзу) на рівні глав урядів від 21.05.2010 р. № 37.

2. Протокол від 18.10.2011 р. про внесення змін і доповнень до Угоди про застосування спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів по відношенню до третіх країн від 25.01.2008 р. (визначає повноваження органу, відповідального за проведення розслідувань на МТ МС, і Комісії Митного союзу, а також регламентує питання сплати, стягнення, зарахування, розподілу та повернення спеціальних, антидемпінгових і компенса-

⁶⁸ Соглашение о применении специальных защитных, антидемпинговых и компенсационных мер по отношению к третьим странам от 25.01.2008 г. (в ред. Протокола от 18.10.2011 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/podm/Documents/1_Basic_Agreement_25.01.2008_consolidated.pdf.

ційних мит, у тому числі попередніх). Застосовується на тимчасовій основі з дати підписання – з 18.10.2011 р. по теперішній час.

3. Угода про порядок застосування спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів протягом перехідного періоду від 19.11.2010 р.⁶⁹ (визначає процедури і терміни перегляду спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів, що діють в державах-членах Митного союзу, з метою їх розповсюдження на митну територію Митного союзу, а також порядок завершення розслідувань, не завершених державами-членами Митного союзу до 19.11.2010 р. – дати підписання даної угоди). Угода прийнята Рішенням Міждержавної Ради ЄврАзЕС (Вищого органу Митного союзу) на рівні глав урядів від 19.11.2010 р. № 59, набрала чинності 20.01.2012 р.

4. Протокол про порядок надання органу, який проводить розслідування, відомостей, які містять у тому числі конфіденційну інформацію, для цілей розслідувань, які передують введенню спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів по відношенню до третіх країн (формує правові засади надання компетентними органами держав-членів Митного союзу органу, який проводить розслідування, інформації, необхідної для цілей розслідувань). Протокол прийнятий Рішенням Міждержавної Ради ЄврАзЕС (Вищого органу Митного союзу) на рівні глав урядів від 19.11.2010 р. № 59, набрав чинності 02.08.2011 р.

5. Положення про використання та захисту конфіденційної інформації та службової інформації обмеженого поширення в органі, відповідальному за проведення розслідувань (визначає порядок поводження з документами, що містять конфіденційну інформацію, і службову інформацію обмеженого поширення і регулює відносини, пов'язані із захистом такої інформації, отриманої та використаної органом, що проводить розслідування). Положення затверджено Рішенням Колегії Євразійської економічної комісії від 07.03.2012 р. № 1.

⁶⁹ Соглашение о порядке применения специальных защитных, антидемпинговых и компенсационных мер в течение переходного периода от 19.11.2010 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/podm/Documents/2_Transitional_Agreement_19.11.2010.pdf.

6. Регламент прийняття рішень і підготовки проектів рішень Євразійської економічної комісії з питань спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів (визначає порядок прийняття рішень і здійснення інших дій, пов'язаних з початком і проведенням розслідувань, а також порядок підготовки проектів рішень Колегії Євразійської економічної комісії, прийнятих за результатами таких розслідувань). Регламент затверджений Рішенням Колегії Євразійської економічної комісії від 07.03.2012 р. № 1.

7. Рішення Колегії Євразійської економічної комісії від 07.03.2012 р. № 1⁷⁰ (відповідно до рішення повноваження органу, відповідального за проведення розслідувань, які передують введенню спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів на єдиній митній території Митного союзу, покладені на Департамент із захисних заходів у зовнішній торгівлі Секретаріату Комісії Митного союзу рішенням Комісії Митного союзу від 23.09.2011 р. № 802), передаються Департаменту захисту внутрішнього ринку Євразійської економічної комісії).

8. Рішення Колегії Євразійської економічної комісії від 16.05.2012 р. № 44⁷¹ (відповідно до Рішення Департаменту захисту внутрішнього ринку Євразійської економічної комісії доручається завершити в установленому порядку розслідування, що проводяться уповноваженими органами держав-членів Митного союзу, сторони зобов'язуються забезпечити передачу уповноваженими органами держав-членів Митного союзу Департаменту захисту внутрішнього ринку Євразійської економічної комісії документів і матеріалів у порядку, що забезпечує захист конфіденційної інформації і встановлює відповідні терміни).

Введені захисні заходи відповідно до результатів спеціальних розслідувань, проведених Євразійською економічною комісією (раніше – Комісією Митного союзу), згруповані в табл. 1.

⁷⁰ О некоторых вопросах применения специальных защитных, антидемпинговых и компенсационных мер на ЕТТ ТС: Решение Коллегии ЕЭК от 07.03.2012 г. № 1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/podm/Documents/3_EEC_Decision_N1_07.03.2012.pdf.

⁷¹ О некоторых вопросах защиты внутреннего рынка: Решение Коллегии ЕЭК от 16.05.2012 г. № 44 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/podm/Documents/4_EEC_Decision_N44_16.05.2012.pdf.

1.2. Захисні заходи, які діють на території Митного союзу стосовно України

Таблиця 1

№	Назва товару	Вид захисного заходу/розмір	Підстава застосування	Строки
1	2	3	4	5
1	Нитки синтетичні нейлонові лінійної щільності від 29 до 250 текс включно, що походять з України і класифікуються кодами 5402 19 000 0, 5402 45 000 0, 5402 51 000 0 і 5402 61 000 0 ТН ЗЕД МС	антидемпінгове мито 11,6 % від митної вартості	Рішення Комісії Митного союзу від 22.06.2011 р. № 700 ⁷²	по 24.09.2013 р. включно
2	а) обсадні труби, що походять з України і класифікуються кодами 7304 24 000 1, 7304 24 000 2, 7304 24 000 3, 7304 24 000 4, 7304 24 000 5, 7304 24 000 6, 7304 24 000 9, 7304 29 100 1, 7304 29 300 1, 7304 29 100 2, 7304 29 300 2, 7304 29 100 3, 7304 29 300 3, 7304 29 300 4, 7304 29 100 9, 7304 29 300 9, 7304 29 900 1 і 7304 29 900 9 ТН ЗЕД МС; б) насосно-компресорні труби, що походять з України і класифікуються кодами 7304 24 000 1, 7304 24 000 2, 7304 24 000 5, 7304 29 100 1, 7304 29 300 1, 7304 29 100 2, 7304 29 300 2, 7304 29 100 9, 7304 29 300 9 ТН ЗЕД МС; в) нафтопровідні труби діаметром до 820 мм включно, газопровідні труб діаметром до 820 мм включно і гарячедеформовані труби загального призначення	антидемпінгове мито 18,9 % від митної вартості 19,9 % від митної вартості у розмірах згідно з додатком до Рішення Комісії Митного союзу від	Рішення Комісії Митного союзу від 22.06.2011 р. № 702 (в ред. Рішення Комісії Митного союзу від 18.11.2011 р. № 859) ⁷³	по 18.11.2015 р. включно

⁷² О мерах по защите экономических интересов производителей полиамидных технических нитей в Таможенном союзе: Решение Комиссии Таможенного союза от 22.06.2011 г. № 700 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/_layouts/Lanit.EEC.Desicions/Download.aspx?IsDlg=0&ID=1313&print=1.

⁷³ О мерах по защите экономических интересов производителей некоторых видов стальных труб в Таможенном союзе: Решение Комиссии Таможенного союза от 22.06.2011 г. № 702 (В редакции Решения Комиссии Таможенного союза от 18.11.2011 г. №859) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/ru/docs/_layouts/Lanit.EEC.Desicions/Download.aspx?IsDlg=0&ID=1318.

1	2	3	4	5
	діаметром до 820 мм включно, що походять з України і класифікуються кодами 7304, 7305 і 7306 ТН ЗЕД МС	22.06.2011 р. № 702 (див. табл. 2)		
3	<p>болти з чорних металів з шестигранною або напівкруглою головкою і (або) вусом, і (або) квадратним підголівником, з номінальним зовнішнім діаметром різьблення від 6 до 30 мм включно в комплект із гайками та (або) шайбами або без них, з покриттям або без, з маркуванням або без, крім болтів, які мають додаткові елементи конструкції (пази, проточки, прорізи, отвори, насічки, виступи на голівці або стрижні болта), або болтів з фланцем, болтів з бурти і (або) загостреним кінцем стрижня;</p> <p>гайки шестигранні з чорних металів з номінальним внутрішнім діаметром різьблення від 5 до 30 мм включно, з покриттям або без, з маркуванням або без, крім гайок, які мають додаткові елементи конструкції (пази, проточки, прорізи, отвори, насічки, виступи на гайці), або гайок з фланцем, гайок з бурти і глухих (колпачкових) гайок;</p> <p>шайби з чорних металів пружинні одновиткового з номінальним внутрішнім діаметром від 6 до 42 мм включно, з покриттям або без, з маркуванням або без</p> <p>коди 7318 15 810 0, 7318 15 890 0, 7318 15 900 9, 7318 16 910 9, 7318 16 990 0, 7318 21 000 9 ТН ЗЕД МС</p>	<p>Спеціальне мито</p> <p>у розмірі 282,4 дол. США за 1 тонну</p>	<p>Рішення Комісії Митного союзу від 22.06.2011 р. № 703⁷⁴</p>	<p>по 17.03.2014 р. включно</p>

⁷⁴ О мерах по защите экономических интересов производителей крепежных изделий в Таможенном союзе: Решение Комиссии Таможенного союза от 22.06.2011 р. № 703 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/_layouts/Lanit.EEC.Desicions/Download.aspx?IsDlg=0&ID=1321&print=1.

1	2	3	4	5
4	<p>Карамель</p> <p>коди 1704 90 710 0, 1704 90 750 0, 1806 90 500 1, 1806 90 500 2 ТН ЗЕД МС.</p> <p>Для цілей застосування зазначеного спеціального мита товар визначається як кодами ТН ЗЕД МС, так і найменуванням товару</p>	<p>Спеціальне мито</p> <p>у розмірі 294,1 дол. США за 1000 кг</p> <p>з 15.06.2013 р. по 14.12.2013 р. – 283,8 дол. США за 1000 кг з 15.12.2013 р. по 07.07.2014 р. включно – 273,5 дол. США за 1000 кг</p>	<p>Рішення Комісії Митного союзу від 18.11.2011 р. № 856⁷⁵, з урахуванням змін, внесених Рішенням Колегії ЄЕК від 24.04.2013 р. № 100⁷⁶</p>	<p>по 07.07.2014 р. включно</p>
5	<p>сталеві ковани валки для прокатних станів, що походять з України і класифікуються кодами 8455 30 310 0 і 8455 30 390 0 ТН ЗЕД МС</p>	<p>Антидемпінгове мито</p> <p>у розмірі 26 % від митної вартості</p>	<p>Рішення Комісії Митного союзу від 09.12.2011 р. № 904⁷⁷</p>	<p>по 26.06.2014 р. включно</p>
6	<p>труби з корозійностійкої сталі зовнішнім діаметром до 426 мм включно, що класифікуються кодами 7304 11 000 1, 7304 11 000 2, 7304 11 000 3, 7304 11 000 4, 7304 11 000 8, 7304 41 000 9, 7304 49 100 0, 7304 49 930 0, 7304 49 950 0, 7304 49 990 0, 7306 11 100 0, 7306 11 900 0, 7306 40 200 1, 7306 40 200 9, 7306 40 800 9 ТН ЗЕД МС.</p>	<p>імпортна квота в обсягах, зазначених у Додатку до Рішення Колегії ЄЕК від 23.08.2012 р. № 143 (див. табл. 3)</p>	<p>Рішення Колегії ЄЕК від 23.08.2012 р. № 143⁷⁸</p>	<p>по 01.11.2014 р. включно</p>

⁷⁵ О мерах по защите экономических интересов производителей карамели в Таможенном союзе: Решение Комиссии Таможенного союза от 18.11.2011 г. № 856 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/_layouts/Lanit.EEC.Desicions/Download.aspx?IsDlг=0&ID=1765&print=1.

⁷⁶ О внесении изменений в Решение Комиссии Таможенного союза от 18 ноября 2011 г. № 856: Решение Коллегии ЕЭК от 24.04.2013 г. № 100 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/_layouts/Lanit.EEC.Desicions/Download.aspx?IsDlг=0&ID=4171&print=1.

⁷⁷ О мерах по защите экономических интересов производителей стальных кованых валков для прокатных станов в Таможенном союзе: Решение Комиссии Таможенного союза от 09.12.2011 р. № 904 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.eurasiancommission.org/_layouts/Lanit.EEC.Desicions/Download.aspx?IsDlг=0&ID=2257&print=1.

⁷⁸ О мерах по защите экономических интересов производителей нержавеющей труб в Таможенном союзе: решение ЕЭК от 23.08.2012 г. № 143 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/_layouts/Lanit.EEC.Desicions/Download.aspx?IsDlг=0&ID=308&print=1.

1	2	3	4	5
7	<p>вугілля активоване, що класифікується кодом 3802 10 000 0 ТН ЗЕД МС.</p> <p>Дія спеціального мита, встановленої цим Рішенням, не поширюється на ввезення:</p> <p>а) вугілля активоване, яке з країн - користувачів системи тарифних преференцій Митного союзу, за винятком Китайської Народної Республіки та Республіки Індії;</p>	Спеціальне мито в розмірі 0,45 дол. США за 1 кг	Рішення Колегії ЄЕК від 02.10.2012 р. № 173 ⁷⁹	по 07.09.2014 р. включно
	б) вугілля активоване (незалежно від країни походження), що володіє одночасно такими властивостями: масова частка загальної золи менше 5 відсотків; міцність при стиранні більше 90 % (за винятком порошокоподібних вугіль активованих); насипна щільність 380 г/дм ³ і більше			
8	зернозбиральні комбайни і модулі зернозбиральних комбайнів, що складаються принаймні з молотильно-сепаруючого пристрою, оснащеного або не оснащеного молотильним барабаном, системи очищення і двигуна, встановлених на несучій підставі або рамі-шасі, що передбачають установку мостів, коліс або гусениць, що класифікується кодами 8433 51 000 1, 8433 51 000 9 і 8433 90 000 0 ТН ЗЕД МС	Спеціальне мито	Рішення Колегії ЄЕК від 25.06.2013 р. № 143 ⁸⁰	по 14.03.2016 р. включно
		Відповідно до Додатку до Рішення Колегії ЄЕК від 25.06.2013 р. № 143 мито встановлюється на рівні:		
		з дати вступу в силу Рішення по 14.03.2014 р. включно – 26,7% від митної вартості		

⁷⁹ О мерах по защите экономических интересов производителей углей активированных в Таможенном союзе: Решение Коллегии ЕЭК от 02.10.2012 г. № 173 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/_layouts/Lanit.EEC.Desicions/Download.aspx?IsDlg=0&ID=498&print=1.

⁸⁰ О применении специальной защитной меры посредством введения специальной пошлины в отношении зерноуборочных комбайнов и модулей зерноуборочных комбайнов, ввозимых на единую таможенную территорию Таможенного союза: Решение Коллегии ЕЭК от 25.06.2013 г. № 143 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eurasiancommission.org/docs/Download.aspx?IsDlg=0&ID=4387&print=1>.

1	2	3	4	5
		<p>з 15.03.2014 г. по 14.03.2015 р. включно – 26,2 % від митної вартості</p> <p>з 15.03.2015 р. по 14.03.2016 р. включно – 25,7 % від митної вартості</p>		
9	Посуд столовий та кухонний з фарфору, що класифікується кодом 6911 10 000 0 ТН ЗЕД МС	<p>Спеціальне мито</p> <p>Відповідно до Додатку до Рішення Колегії ЄЕК від 27.08.2013 р. № 181 мито встановлюється на рівні:</p> <p>з 29.09.2013 р. по 28.09.2014 р. – 1479 доларів США за 1 тонну</p> <p>з 29.09.2014 р. по 28.09.2015 р. – 1035,3 долара США за 1 тонну</p> <p>з 29.09.2015 р. по 28.09.2016 р. включно – 591,6 долара США за 1 тонну</p>	Рішення Колегії ЄЕК від 27.08.2013 р. № 181 ⁸¹	по 28.09.2016 р. включно

⁸¹ О применении специальной защитной меры посредством введения специальной пошлины в отношении посуды столовой и кухонной из фарфора, ввозимой на единую таможенную территорию Таможенного союза: Решение Коллегии ЕЭК от 27.08.2013 г. № 181 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eurasiancommission.org/docs/Download.aspx?IsDlg=0&print=1&ID=4628>.

Таблица 2

Розміри антидемпінгових мит на нафтопровідні труби діаметром до 820 мм включно, газопровідні труб діаметром до 820 мм включно і гарячедеформовані труби загального призначення діаметром до 820 мм включно⁸²

Коди ТН ЗЕД МС	Підприємство-виробник	Розміри ставок антидемпінгового мита (% від митної вартості)
7304, 7305, 7306	ОАО «Интерпайп Нижнеднепровский трубопрокатный завод»	19,4
	ООО «Интерпайп Нико Тюб»	19,4
	ОАО «Интерпайп Новомосковский трубный завод»	19,4
	ОАО «Днепропетровский трубный завод»	37,8
	Інші	37,8

Таблица 3

Розподіл об'ємів імпоротної квоти на ввезення труб із корозійностійкої сталі зовнішнім діаметром до 426 мм включно на 2012 – 2014 рр.⁸³

Держава (союз держав)	Об'єми річної імпоротної квоти								
	Республіка Білорусь			Республіка Казахстан			Російська Федерація		
	на 2012 рік*	на 2013 рік	на 2014 рік**	на 2012 рік*	на 2013 рік	на 2014 рік**	на 2012 рік*	на 2013 рік	на 2014 рік**
Європейський союз	825/365 x N	825	690	499/365 x N	499	418	8622/365 x N	8622	7205
Україна***	230/365 x N	230	192	152/365 x N	152	127	5402/365 x N	5402	4514
* Об'єм імпоротної квоти на 2012 р. визначається за формулою: (об'єм річної імпоротної квоти / 365 днів) x N, де N – кількість днів з дати вступу в силу відповідного Рішення Колегії ЄЕК.									
** З урахуванням строку дії заходу по 01.11.2014 р. включно.									
*** В аналізованому Додатку до Рішення Колегії ЄЕК від 23.08.2012 р. № 143 імпорتنі квоти також встановлено для КНР (включаючи спеціальні зони) та для інших країн. Для цілей даної роботи інші квоти, окрім для України та ЄС, не аналізувалися.									

⁸² Приложение к Решению Комиссии Таможенного союза от 22.06.2011 г. № 702 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/ru/Lists/EECDocs/P_702.pdf.

⁸³ Приложение к Решению Коллегии ЕЭК от 23.08.2012 г. № 143 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/ru/Lists/EECDocs/K_P_143.pdf.

1.3. Активні та завершені розслідування стосовно груп товарів, які ввозяться на митну територію Митного союзу, походженням з України.

Завершення розслідування як стадії застосування спеціальних захисних заходів в зовнішній торгівлі має наслідком введення в силу такого заходу уповноваженими органом Митного союзу.

Таблиця 4

Активні та завершені розслідування стосовно товарів походженням із України, а також перегляди захисних заходів в судовому порядку

Товар	Вид розслідування	Країна-експортер	Статус	Пояснення
Зернозбиральні комбайни та модулі	Спеціальне захисне	Всі країни	Завершено	Спеціальний захід, введений в дію (див. вище)
Посуд столовий та кухонний з фарфору	Спеціальне захисне	Всі країни	Завершено	Спеціальний захід, введений в дію (див. вище)
Тканини з хімічних волокон і ниток	Спеціальне захисне	Всі країни	Активно	
Деякі види сталевих труб	Повторне антидемпінгове	Україна	Активно	
Карамель	Повторне спеціальне захисне	Всі країни	Завершено	Прийнято рішення про лібералізацію (зменшення) спеціального захисного заходу
Труби з корозійностійкої сталі	Повторне спеціальне захисне	Всі країни	Активно	
Графітовані електроди	Спеціальне захисне	Всі країни	Завершено	Розслідування завершене без введення спеціального захисного заходу
Валки	Перегляд у судовому порядку		Завершено	Спеціальний захисний захід залишений без змін

1.3.1. Зернозбиральні комбайни та модулі.

Початок розслідування стосовно зернозбиральних комбайнів і модулів, що складаються принаймні з молотильно-сепаруючого пристрою, з двигуном або без молотильного барабана, системи очищення і двигуна, встановлених на несучій підставі або рамишасі, що передбачають установку мостів, коліс або гусениць, було покладено 06.07.2011 р. (11.03.2013 р. строк розслідування було подовжено) відповідно до спільної заяви ТОВ «Комбайновий завод «Ростсільмаш» та ТОВ «Виробниче об'єднання «Красноярський завод комбайнів» і заверрене Департаментом захисту внутрішнього ринку ЄЕК 25.06.2013 р.

З 25.02.2013 р. по 05.07.2013 р. включно відповідно до Рішення Колегії ЄЕК від 25.12.2012 р. № 289 застосовувалося попереднє спеціальне мито в розмірі 27,5 % від митної вартості⁸⁴. За результатами розслідування прийнято Рішення Колегії ЄЕК про застосування спеціального захисного заходу.

У процесі проведення розслідування готувалися такі офіційні повідомлення органу, що проводив розслідування: 1) Повідомлення про початок розслідування, 2) Повідомлення про застосування спеціального захисного заходу допомогою введення попередньої спеціального мита, 3) Повідомлення про продовження спеціального захисного розслідування і 4) Повідомлення про завершення спеціального захисного розслідування. Також зацікавленим особам надавались відповідні матеріали, які склалися з: 1) Інформації про проведення публічних слухань у рамках розслідування, 2) Інформації про перенесення дати проведення публічних слухань у рамках розслідування, 3) Доповіді про попередні результати розслідування і 4) Доповіді про результати розслідування⁸⁵.

⁸⁴ О применении специальной защитной меры посредством введения предварительной специальной пошлины в отношении зерноуборочных комбайнов и модулей зерноуборочных комбайнов, ввозимых на единую таможенную территорию Таможенного союза: Решение Коллегии ЕЭК от 25.12.2012 г. № 289 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.eurasiancommission.org/_layouts/Lanit.EEC.Desicions/Download.aspx?IsDlg=0&ID=3807&print=1.

⁸⁵ Доклад «О результатах специального защитного расследования в отношении импорта зерноуборочных комбайнов и модулей зерноуборочных комбайнов, состоящих по крайней мере из молотильно-сепарирующего устройства, оснащенного или не оснащенного молотильным барабаном, си-

1.3.2. Посуд столовий та кухонний з фарфору.

Якщо попередньо розглянута справа стосовно зернозбиральних комбайнів і модулів, що складаються принаймні з молотильно-сепаруючого пристрою, з двигуном або без молотильного барабана, системи очищення і двигуна, встановлених на несучій підставі або рамі-шасі, що передбачають установку мостів, коліс або гусениць, не набула широкого розголосу, хоча мала всі достатні підстави та супровідні документи, то аналогічна справа щодо посуду столового та кухонного з фарфору знайшла відображення як у пресі, так і в офіційних коментарях департаменту співробітництва з СОТ та з питань торговельного захисту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України⁸⁶.

Початок розслідування стосовно посуду столового й кухонного з фарфору було покладено 03.09.2012 р. шляхом затвердження наказом директора Департаменту внутрішнього ринку ЄЕК від 31.08.2012 р. № 7 Повідомлення Департаменту про початок відповідного розслідування. Заява про початок розслідування надійшла від ТОВ «ДО «Промисли Вербілок» і була підтримана ЗАТ «Фарфор Вербілок», ВАТ «Імператорський фарфоровий завод», ЗАТ «Добрушський фарфоровий завод», ПК «Дулевський фарфоровий завод», на які в цілому протягом 2009 – 2011 рр. припадало 81,1 % виробництва фарфорового посуду в Митному союзі.

У процесі розслідування готувалися такі офіційні повідомлення органу, що проводив розслідування: 1. Повідомлення про продовження розслідування. 2. Повідомлення про проведення публічних слухань у рамках розслідування. 3. Доповідь про результати розслідування і 4. Повідомлення про застосування спеціального захисного заходу.

стемы очистки и двигателя, установленных на несущем основании или рамешасси, предусматривающих установку мостов, колес или гусениц, на единую таможенную территорию Таможенного союза / Департамент защиты внутреннего рынка Евразийской экономической комиссии, 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/podm/eec_investigations/Documents/report_final_harvesters.pdf.

⁸⁶ Введення спецмита щодо імпорту українського фарфору до Митного союзу суперечить положенням про зону вільної торгівлі СНД і нормам СОТ – Мінекономрозвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=219350&cat_id=38461.

1.3.3. Тканини з хімічних волокон і ниток.

Початок розслідування стосовно тканин з хімічних волокон і ниток було покладено 01.10.2012 р. шляхом затвердження наказом директора Департаменту внутрішнього ринку ЄЕК від 28.09.2012 р. № 10 Повідомлення Департаменту про початок відповідного розслідування. Спільна заява про початок розслідування надійшла від ТОВ «Балтекс», ТОВ «Дитячий одяг», ВАТ «Курська фабрика технічних тканин», ВАТ «Моготекс», ТОВ «Чайкоська текстильна компанія», на які в цілому протягом 2009 – 2011 рр. припадало в середньому 58,9 % загального об'єму виробництва відповідного товару в Митному союзі.

Об'єктом спеціального розслідування є товар – тканини готові з хімічних волокон і ниток, змішані (незмішані) в основному або винятково з бавовною.

Департаментом внутрішнього ринку ЄЕК в рамках розслідування підготовлено: 1. Повідомлення про продовження розслідування. 2. Повідомлення про проведення публічних слухань у рамках розслідування. Строк розслідування подовжено до 30.09.2013 р. (див. Наказ директора Департаменту внутрішнього ринку ЄЕК від 13.06.2013 р. № 4).

З урахуванням ґрунтовного підходу Департаменту внутрішнього ринку ЄЕК щодо кожного розслідування, положення Угоди про застосування спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів по відношенню до третіх країн від 25.01.2008 р., а також політику Митного союзу, яка виражається в намаганні захистити будь-якими законними засобами (у рамках договірно-правової бази Митного союзу) товаровиробників країн-членів Митного союзу, можна припустити запровадження відповідного захисного заходу стосовно товарів (тканин готових із хімічних волокон і ниток, змішаних (незмішаних) в основному або винятково з бавовною) походженням, у тому числі і з України (розслідування проводиться стосовно товарів, які походять із будь-якої країни).

1.3.4. Деякі види сталевих труб (повторне антидемпінгове).

Початок розслідування стосовно деяких видів сталевих труб походженням з України було покладено 16.04.2013 р. шляхом затвердження наказом директора Департаменту внутрішнього ринку

СЕК від 16.04.2013 р. № 2 Повідомлення Департаменту про початок відповідного розслідування. Заява про початок повторного антидемпінгового розслідування надійшла 28.02.2013 р. від імені українських виробників сталених труб ВАТ «Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод», ВАТ «Інтерпайп Новомосковський трубний завод», ТОВ «Інтерпайп Ніко Тьюб». Як зазначалося раніше, стосовно даного виду товару вже існує захисний засіб – антидемпінгове мито (див. Таблицю 1. Захисні заходи, які діють на території Митного союзу стосовно України).

Нагадаємо, що стосовно поставок окремих видів сталених труб походженням із України (зазначених виробників групи компаній «Інтерпайп») на території Республіки Білорусь, Республіки Казахстан і Російської Федерації, то до 30.06.2013 р. існувала окрема Угода⁸⁷, яка встановлювала перелік суб'єктів господарювання – імпортерів продукції на ринки Білорусі, Казахстану і РФ (ст. 1), особливості поставок продукції (ст. 2 – 4), права та зобов'язання Сторін у випадку дострокового припинення чинності Угоди (ст. 5), перелік трубної продукції (додаток 1), об'єми поставок товарів в період до 31.12.2011 р., об'єми поставок товарів в період з 01.01.2012 р. по 31.12.2012 р., об'єми поставок товарів в період з 01.01.2013 р. по 30.06.2012 р. (додаток 2), Форму сертифікату виробника (додаток 3) та інші питання. Угода була укладена 23.09.2011 р. з метою забезпечення стабільності і передбачуваності взаємної торгівлі з урахуванням положень ст. 3 Угоди між Урядом РФ і урядом України про вільну торгівлю від 24.06.1993 р., ст. 3 Угоди між Урядом Республіки Білорусь і Урядом України від 17.12.1992 р., і положень ст. 13а Угоди про створення зони вільної торгівлі (СНД) від 15.04.1994 р. (останнє посилання було виключене відповідно до Протоколу від 31.12.2012 р.⁸⁸).

⁸⁷ Соглашение о регулировании поставок некоторых видов стальных труб, происходящих из Украины, на территории Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации от 23.09.2011 г. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 84. – Ст. 3100.

⁸⁸ Протокол о внесении изменений и дополнений в Соглашение о регулировании поставок некоторых видов стальных труб, происходящих из Украины, на территории Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации от 31.12.2012 г. // Офіційний вісник України. – 2013. – № 31. – Ст. 1121.

Дана Угода хоча і була прийнята на основі двосторонній угод України з РФ і Білоруссю, однак закріплювала статус виробників відповідної продукції на ринку країн-членів Митного союзу (в тексті Угоди є посилання на відповідні рішення Комісії Митного союзу).

Строк подання заявок для реєстрації в якості учасників розслідування був встановлений до 15.05.2013 р. включно, а строк подання відомостей, які стосуються розслідування, – 14.06.2013 р. Однак відповідна інформація про сучасний стан справ щодо розслідування даної справи відсутня.

Група компаній «Інтерпайп» пішла шляхом врегулювання відносин із ЄЕК за процедурами, встановленими договірно-правовою базою Митного союзу без звернення до Суду ЄврАзЕС, враховуючи негативний досвід такого звернення окремих українських виробників.

1.3.5. Карамель.

Початок розслідування стосовно карамелі походженням, у т.ч. і з України, було покладено 28.09.2013 р. шляхом затвердження наказом директора Департаменту внутрішнього ринку ЄЕК від 28.09.2013 р. № 9 Повідомлення Департаменту про початок відповідного повторного розслідування. Ініціаторами повторного спеціального захисного розслідування виступили Кондитерська корпорація «ROSHEN», ПАО «Харківська бісквітна фабрика» і ПАО «Кондитерська фабрика «Харків'янка», які звернулися до ЄЕК з відповідною заявою.

Додатковою підставою для проведення повторного спеціального захисного розслідування є ст. 1 Договору про функціонування Митного союзу в рамках багатосторонньої торговельної системи від 19.05.2011 р., відповідно до положень якої з дати приєднання будь-якої з держав-членів Митного союзу до СОТ, зобов'язання, взяті в якості умови вступу до СОТ і які відносяться до праввідносин, повноваження щодо регулювання яких в рамках Митного союзу делеговані державами-членами Митного союзу органам Митного союзу, стають частиною правової системи Митного союзу. При вступі до СОТ РФ взяті на себе певні зобов'язання, які викладені в Доповіді Робочої групи, відповідно до пункту 620 якої РФ зобов'язалась забезпечити повну відповідність

застосовуваних заходів захисту внутрішнього ринку положенням угод СОТ щодо спеціальних захисних заходів.

Результатом проведення повторного спеціального захисного розслідування стало прийняття 24.04.2013 р. Колегією ЄЕК Рішення № 100 щодо незначної лібералізації спеціального захисного заходу.

1.3.6. Труби з корозійностійкої сталі.

Початок повторного спеціального захисного розслідування стосовно труб із корозійностійкої сталі зовнішнім діаметром до 426 мм включно походженням, у т.ч. і з України, було покладено 27.08.2013 р. шляхом затвердження наказом директора Департаменту внутрішнього ринку ЄЕК від 22.08.2013 р. № 6 Повідомлення Департаменту про початок відповідного повторного розслідування. Стосовно зазначеного виду існує вже введений спеціальний захід – імпортна квота, встановлений Рішенням ЄЕК від 23.08.2013 р. № 143. Як і у попередньому випадку, підставою для проведення повторного спеціального захисного розслідування є ст. 1 Договору про функціонування Митного союзу в рамках багатосторонньої торговельної системи від 19.05.2011 р., відповідно до положень якої з дати приєднання будь-якої з держав-членів Митного союзу до СОТ, зобов'язання, взяті в якості умови вступу до СОТ і які відносяться до правовідносин, повноваження щодо регулювання яких в рамках Митного союзу делеговані державами-членами Митного союзу органам Митного союзу, стають частиною правової системи Митного союзу. При вступі до СОТ РФ взяті на себе певні зобов'язання, які викладені в Доповіді Робочої групи, відповідно до пункту 620 якої РФ зобов'язалась забезпечити повну відповідність застосовуваних заходів захисту внутрішнього ринку положенням угод СОТ щодо спеціальних захисних заходів.

З урахуванням ситуації, що склалася з поставками труб із корозійностійкої сталі зовнішнім діаметром до 426 мм включно на територію країн-членів Митного союзу, то заінтересованими особами, в першу чергу, можуть бути підприємства групи компаній «Інтерпайп». Департаментом визначено строк направлення заяв щодо отримання статусу учасника розслідування, який складає 30 днів з моменту початку проведення розслідування (п. 5 ст. 30 Уго-

ди про застосування спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів по відношенню до третіх країн від 25.01.2008 р.). У наступні 60 днів з початку розслідування мають бути проведені публічні слухання (ст. 34 Угоди про застосування спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів по відношенню до третіх країн від 25.01.2008 р.).

1.3.7. Графітовані електроди.

Початок повторного спеціального захисного розслідування стосовно імпорту графітованих електродів на єдину митну територію Митного союзу було покладено 30.08.2011 р. шляхом видання Наказу Мінпромторгу Російської Федерації № 1173, яким затверджене повідомлення про початок відповідного розслідування. Заявниками щодо початку спеціального розслідування виступило ЗАТ «Енергопром Менеджмент» в інтересах ВАТ «Енергопром – Новочеркаський електродний завод» та ЗАТ «Енергопром – Новосибірський електродний завод».

Дане спеціальне розслідування завершено у зв'язку з відсутністю підстав для застосування спеціального захисного заходу (див. Наказ директора Департаменту захисту внутрішнього ринку ЄЕК від 30.08.2012 р. № 4. При цьому в Повідомленні Департаменту захисту внутрішнього ринку, затвердженому загаданим Наказом, зазначено, що, окрім іншого, причини переходу споживачів на імпортований товар (зокрема на товар із ЄС та Японії) по ряду випадків пов'язані з нестабільною якістю графітованих електродів, які виробляються в державах-членах Митного союзу.

1.3.8. Валки (судовий перегляд).

Як було сказано, Рішенням Комісії Митного союзу від 09.12.2011 р. № 904 на сталеві ковани валки для прокатних станів, що походять з України, було введено антидемпінгове мито у розмірі 26 % від митної вартості по 26.06.2014 р. включно. Основним виробником зазначеної продукції є ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод» (далі – НКМЗ), тобто таке антидемпінгове мито можна вважати адресним. Відповідно до цього 02.04.2013 р. НКМЗ на адресу Суду Євразійського економічного співтовариства (Суд ЄврАзЕС) було направлено заяву про оскарження Рішення Комісії Митного союзу від 09.12.2011 р. № 904. Розглянувши

справу, 24.06.2013 р. Суд ЄврАзЕС виніс рішення, яким відмовив НКМЗ у задоволенні заяви й визнав згадане Рішення № 904 таким, що відповідає міжнародним угодам, які укладені в рамках Митного союзу та Єдиного економічного простору⁸⁹. Тобто вітчизняні виробники (окрім «Інтерпайп» та ROSHEN) також спробували використати можливість оскарження рішень Комісії Митного союзу в судовому порядку. Вищезазначене антидемпінгове мито продовжуватиме діяти до 26.06.2014 р. включно.

2. Аналіз обмежувальних заходів, що застосовуються країнами-членами Митного союзу.

Станом на 10.09.2013 р. залишився всього 1 спеціальний захисний захід, що діє в державах-членах Митного союзу і який стосується в тому числі й України. Відповідно до Постанови Уряду Республіки Казахстан від 14.09.2011 р. № 1054 було введено спеціальне мито щодо імпорту вати та виробів з неї (коди 5601 21 100 0, 3005 90 100 0 ТН ЗЕД МС) в розмірі 19 % від митної вартості, але не менш як 2,8 євро за 1 кг продукції. Захід введений строком по 25.09.2014 р., мито стягується при митному декларуванні.

Всі спеціальні заходи в рамках домовленостей країн-членів Митного союзу вводяться відповідними органами Євразійської економічної комісії в інтересах цих країн.

3. Аналіз обмежувальних заходів, що застосовуються країнами-учасниками Договору про зону вільної торгівлі від 18.10.2011 р.

3.1. Обмежувальні заходи у взаємній торгівлі в рамках Договору про зону вільної торгівлі від 18.10.2011 р.

Договір про зону вільної торгівлі в рамках СНД від 18.10.2011 р. (далі – Договір від 18.10.2011 р.), ратифікований За-

⁸⁹ Дело № 1-7/2-2013 по заявлению публичного акционерного общества «Новокраматорский машиностроительный завод» об оспаривании Решения КТС от 09.12.2011 г. № 904 от 24.06.2013 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eurasiancommission.org/docs/Download.aspx?IsDlg=0&ID=4499&print=1>.

коном України від 30.07.2012 р. № 5193-VI⁹⁰, набув чинності 20.09.2012 р.⁹¹ Відповідно до ч. 1 ст. 2 Договору від 18.10.2011 р. Сторона не застосовує мита та інших платежів, еквівалентних миту, стосовно експорту товару, призначеного для митної території іншої Сторони, та/або імпорту товару, що походить з митної території іншої Сторони, за винятком випадків, передбачених у додатку 1, що є невід'ємною частиною цього Договору.

Таблиця 5

Мита, що застосовуються до імпорту товарів, походженням з України, відповідно до ст. 2 Договору про зону вільної торгівлі від 18.10.2011 р.

№	Країна, що застосовує захід	Товар, ТН ЗЕД	Ставка мита	Термін дії
1	2	3	4	5
1	Республіка Вірменія*	Цигарки, Цигарки без фільтра 2402 20 900 ТН ЗЕД	2011 рік – 1500 драмів за 1000 шт. 2012 рік – 1250 драм за 1000 шт. 2013 рік – 1000 драмів за 1000 шт. 2011–2013 рр. – 1300 драмів за 1000 шт.	01.01.2014 р.
2	Республіка Білорусь	Цукор білий 1701 99 100	340 доларів США за 1 тону	Термін буде визначений за взаємною домовленістю
3	Республіка Казахстан	Цукор білий 1701 99 100 ТН ЗЕД Горілка 2208 60 ТН ЗЕД	340 доларів США за 1 тону 2 євро за 1 л	Термін буде визначений за взаємною домовленістю 01.01.2015 р.

⁹⁰ Про ратифікацію Договору про зону вільної торгівлі: Закон України від 30.07.2012 р. № 5193-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 32. – Ст. 408.

⁹¹ Щодо набрання чинності міжнародним договором: Лист Міністерства закордонних справ України від 05.09.2012 р. № 72/14-612/2-2573.

1	2	3	4	5
4	Республіка Молдова	<p>Цукор з цукрової тростини або цукрового буряку і хімічночиста сахароза, у твердому стані</p> <p>1701 ТН ЗЕД</p> <p>Інші види цукру, включаючи хімічно чисту лактозу, мальтозу, глюкозу і фруктозу (левулезу) в твердому стані; сиропи цукрові без додавання смакоароматичних або фарбувальних речовин; штучний мед, змішаний або не змішаний з натуральним медом; карамелевий кулер, за винятком позиції 1702 30 990 – інші</p> <p>1702 ТН ЗЕД</p> <p>Спирт етиловий неденатурований з концентрацією спирту не менше 80 % , етиловий спирт та інші спирти, денатуровані, будь-якої концентрації</p> <p>2207 ТН ЗЕД</p>	<p>75 %</p> <p>75 %</p> <p>0,5 євро за 1 л</p>	<p>01.01.2015 р. (після закінчення терміну – в об'ємах узгоджених безмитних квот)</p> <p>01.01.2015 р. (після закінчення терміну – в об'ємах узгоджених безмитних квот)</p> <p>01.01.2013 р.</p>
5	Російська Федерація	<p>Цукор білий</p> <p>1701 99 100 ТН ЗЕД</p>	340 доларів США за 1 тону	Термін буде визначений за взаємною домовленістю
<p>* Республіка Вірменія залишає за собою право застосовувати імпортне мито стосовно Сторін, які застосовують стосовно Республіки Вірменія імпортні мита крім тих, які вказані в частині 1 додатку 1. Про введення вказаних заходів республіка Вірменія завчасно повідомить Сторони</p>				

3.2. Окремі аспекти застосування нових і скасування існуючих обмежувальних заходів у рамках Договору від 18.10.2011 р.

Сторони Договору від 18.10.2011 р. також зобов'язалися не підвищувати рівня ставок мита у взаємній торгівлі стосовно товарів, зазначених у додатку 1 до цього Договору (ч. 2 ст. 2 Договору). Відповідно до ч. 15 ст. 2 Договору Сторони домовилися проводити переговори щодо зниження і поетапного скасування експортних мит, що зазначені в додатку 1 до цього Договору. Перший раунд таких переговорів мав відбутися не пізніше ніж через 6 місяців після набрання чинності цим Договором. Фактично перші зустрічі в рамках СНД на виконання ч. 15 ст. 2 Договору були проведені у березні та червні 2013 р., наступна зустріч має відбутися в жовтні 2013 р. Результати таких переговорів оформляються Протоколами.

За інформацією Міністра економічного розвитку і торгівлі України (від 06.09.2013 р.) українською стороною підготовлено проект відповідного Протоколу про скасування певних мит в рамках Додатку 1 до Договору від 18.10.2013 р., однак у зв'язку з не публічністю процесу оцінити такі ініціативи Уряду не представляється можливим. Як було зазначено раніше, вводити нові заходи в рамках Договору від 18.10.2013 р. Сторони не мають права.

4. Аналіз обмежувальних заходів, що застосовуються Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ).

Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ від 24.06.2010 р., ратифікована Законом України від 07.12.2011 р. № 4091-VI⁹², набула чинності з 01.06.2012 р.⁹³ Окрім Угоди, згаданим Законом ратифіковано Угоду про сільське госпо-

⁹² Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ, Угоди про сільське господарство між Україною та Королівством Норвегія, Угоди про сільське господарство між Україною та Ісландією та Угоди про сільське господарство між Україною та Швейцарською Конфедерацією: Закон України від 07.12.2011 р. № 4091-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 27. – Ст. 284.

⁹³ Щодо набрання чинності Угодою про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ: Лист Міністерства закордонних справ України від 08.05.2012 р. № 72/11-612/1-1450.

дарство між Україною та Королівством Норвегія, Угоду про сільське господарство між Україною та Ісландією та Угоду про сільське господарство між Україною і Швейцарською Конфедерацією.

Європейська асоціація вільної торгівлі (англ. European Free Trade Association, EFTA) – це зона вільної торгівлі, яка об'єднує митні території чотирьох європейських країн, які не вступили до Європейського Союзу, зокрема, Республіки Ісландія, Князівства Ліхтенштейн, Королівства Норвегії та Швейцарської Конфедерації. Зона вільної торгівлі забезпечує країнам-членам режим вільної торгівлі товарами та послугами, а також гарантує вільний рух капіталів і фізичних осіб. ЄАВТ має угоди про вільну торгівлю з Мексикою, Південною Кореєю, Сінгапуром, Чилі, Марокко, Тунісом, ПАМС (Південноафриканський митний союз), Болгарією, Македонією, Румунією, Туреччиною, Хорватією, Україною, Ізраїлем, Йорданією, Ліваном і Палестиною. Продовжуються переговори щодо укладання відповідних угод про створення зон вільної торгівлі з Канадою й Таїландом.

Відповідно до ст. 1.3 Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ від 24.06.2010 р. якщо Сторона входить до митного союзу або до угоди про вільну торгівлю з третьою стороною, вона повинна, за запитом будь-якої іншої Сторони, бути готовою розпочати консультації зі Стороною, що подала запит. Це єдине обмеження щодо створення Україною митних союзів та зон вільної торгівлі.

В основу положень Угоди щодо торгівлі товарами (розділ 2) покладено Гармонізовану систему опису та кодування товарів (ГС). З набранням чинності цією Угодою Сторони повинні скоротити всі мита та еквівалентні миту податки і збори на експорт товарів, що зазначені у п. 1 ст. 2.1, застосовані до інших Сторін цієї Угоди, за винятком випадків, коли інше зазначено в п. 2 цієї статті. Жодні нові мита та еквівалентні миту податки і збори на експорт не будуть запроваджені стосовно товарів, що експортуються з митної території однієї Сторони на митну територію іншої Сторони (п. 1 ст. 2.4). Мита та еквівалентні миту податки і збори на експорт до ЄАВТ продукції походженням з України повинні бути поступово скорочені відповідно до зобов'язань України в рамках СОТ (п. 2 ст. 2.4).

Відповідно до п. 3 ст. 2.4 якщо після набрання чинності цією Угодою Україна знизить або скасує мита та еквівалентні миту по-

датки і збори на експорт товарів до Європейського Союзу, Україна надасть державам ЄАВТ не менш сприятливий режим. Це застереження актуальне у зв'язку з намаганнями України укласти відповідну угоду про створення всеохоплюючої зони вільної торгівлі з Європейським Союзом.

Додаток I до Угоди, про який ідеться в підпункті «а» пункту 1 ст. 2.1, стосується виключених товарів як для держав-членів ЄАВТ, так і для України. Зазначена стаття встановлює винятки зі сфери застосування даної Угоди, до яких також відносяться перероблені сільськогосподарські товари, зазначені у додатку II, враховуючи домовленості, що викладені у цьому додатку, а також щодо риби та інших морських продуктів, зазначених у додатку III.

Додаток II «Перероблена сільськогосподарська продукція» містить взаємні Тарифні поступки ЄАВТ та України.

Відповідно до ст. 5 Додатку II «Перероблена сільськогосподарська продукція» країни ЄАВТ і Україна періодично переглядатимуть розвиток торгівлі продукцією, яка охоплюється цим додатком. Зважаючи на ці перегляди і враховуючи домовленості між Сторонами і Європейським Співтовариством або в рамках СОТ, країни ЄАВТ і Україна прийматимуть рішення про можливі зміни переліку товарів, на які поширюється дія цього додатка, а також про можливий розвиток заходів, які застосовуються відповідно до ст. 1.

Додаток III стосується риби та інших морських продуктів, і відповідно до ст. 2 Додатку визначає, що в день набрання чинності цією Угодою країни ЄАВТ і Україна повинні скасувати всі мита на імпорт та еквівалентні миту збори, на товари, що зазначені в таблиці 1, які походять із країни ЄАВТ або України, якщо інше не зазначено у ст.ст. 3 та 4.

Швейцарія, включно із територією Ліхтенштейну, може зберігати мита на імпорт товарів, які походять з України і зазначені в таблиці, наведеній нижче.

№	Тарифна лінія N	Опис товару
1	ex 0511.91	Корми для виробництва тварин
2	ex 15.04 and ex 1516.10	Жири та олії для споживання людиною
3	ex 2301.10 and ex 2301.20	Корми для виробництва тварин
4	ex 2309.90	Корми для виробництва тварин

Додатком до Угоди є Протокол про правила визначення походження.

Доповнення 1 до додатка VII визначає Графік специфічних зобов'язань України, про які йдеться у ст. 3.17 Угоди, Доповнення 2 до додатка VII визначає Графік специфічних зобов'язань Ісландії, Доповнення 3 до додатка VII визначає Графік специфічних зобов'язань Ліхтенштейну, Доповнення 4 до додатка VII Графік специфічних зобов'язань Норвегії, Доповнення 5 до додатка VII визначає Графік специфічних зобов'язань Швейцарії.

Угода містить Перелік винятків із режиму найбільшого сприяння, про які йдеться у ст. 3.4 «Режим найбільшого сприяння» Угоди.

Без обмеження заходів, які вживаються згідно зі статтею VII ГАТС, і за винятком викладених в її Списку винятків з режиму найбільшого сприяння, що містяться в додатку VIII, Сторона повинна негайно і беззастережно надати режим стосовно всіх заходів, які стосуються надання послуг, самих послуг, або постачальників послуг іншої Сторони, що був би не менш сприятливий, ніж режим, який вона надає для подібних послуг і постачальників послуг будь-якої не-сторони (п. 1 ст. 3.4.).

Пункт 1 ст. 3.4 не застосовується до режиму, що надається згідно з іншими існуючими або майбутніми договорами, укладеними однією зі Сторін і нотифікованими згідно зі статтею V або статтею V-bis ГАТС. Якщо Сторона укладає або змінює договір, що зазначений у пункті 2, вона повинна негайно повідомити про це інші Сторони і прагне надати іншим Сторонами режим, не менш сприятливий, ніж той, що надається відповідно до такого договору. Зазначена вище Сторона повинна, за запитом будь-якої іншої Сторони, обговорити введення до змісту цієї Угоди режиму, не менш сприятливого, ніж той, що надається згідно із зазначеним вище договором (п. 3 ст. 3.4).

Перелік винятків із режиму найбільшого сприяння стосовно України згрупований у приведеній нижче таблиці.

Таблиця 6

	Країна	Галузь	Заходи	Строк дії та мета заходу
1	2	3	4	5
1	Ісландія	Аудіовізуальні послуги; виробництво та розповсюдження кінематографічних робіт і телевізійних програм	Заходи на підставі міждержавних рамкових угод і плюрилатеральних угод про спільне виробництво аудіовізуальних робіт, які порівнюють Національний режим з	Невизначений (Сприяння культурним зв'язкам між країнами не може бути чіткою визначеним у часовому просторі)

1	2	3	4	5
			аудіовізуальними роботами, що зазначені у цих угодах, зокрема у зв'язку з розповсюдженням і доступом до фінансування	Метою цих угод є сприяння культурним зв'язкам між зазначеними країнами
2	Ліхтенштейн	Аудіовізуальні послуги	Для погодження національного режиму за допомогою двосторонніх чи багатосторонніх угод про спільне виробництво у сфері аудіовізуальних робіт, зокрема у зв'язку з доступом до фінансування та розповсюдження	Невизначена Сприяння досягненню загальних культурних цілей
3	Ліхтенштейн	Аудіовізуальні послуги	Знижки на функціонування станцій трансляції радіо чи телевізійних програм можуть бути надані особам країн, що не є громадянами Ліхтенштейну	Невизначена Сприяння досягненню звичайних культурних цілей та регулювання доступу до ринку з обмеженням розміром для збереження різноманіття доставки
4	Ліхтенштейн	Будівництво та пов'язаний інжиніринг	Право комерційної присутності й право присутності фізичних осіб залежить від взаємного співробітництва постачальників послуг з Ліхтенштейну	Невизначена Щоб забезпечити належний доступ на ринок постачальникам послуг з Ліхтенштейну
5	Ліхтенштейн	Послуги дорожнього перевезення (пасажирів і вантажів)	Для регулювання на основі спільного доступу до ринку, перевезення товарів та (або) пасажирів транспортними засобами, зареєстрованими у країнах, за винятком Ліхтенштейну, до, чи через Ліхтенштейн, зазвичай відповідно до двосторонніх угод	Виняток є необхідним, доки не буде погоджено зняття обмежень стосовно послуг з дорожнього перевезення, враховуючи регіональну особливість і вплив на навколишнє середовище дорожнього перевезення. Для врахування регіональних особливостей для забезпечення послуг дорожнього перевезення та захисту цілісності дорожньої інфраструктури й навколишнього середовища.
6	Ліхтенштейн	Усі сектори	Відповідно до законодавства Ліхтенштейну право присутності фізичних осіб у всіх секторах залежить від взаємного співробітництва поста-	Невизначена Для забезпечення належного доступу до ринку постачальникам послуг з Ліхтенштейну

1	2	3	4	5
			чальників послуг з Ліхтенштейну	
7	Норвегія	Наземний транспорт: пасажирський та вантажний	Положення існуючих та майбутніх угод з наземного транспорту з однією чи більше країнами для збереження права на перевезення до/із Норвегії та заінтересованими третіми країнами. Внутрішні наземні перевезення можуть також бути дозволені для окремих країн.	Необмежений Регіональна специфіка послуг наземного транспорту
	Норвегія	Аудіовізуальні послуги Виробництво та розповсюдження кінематографічних робіт і відео	Для надання національного режиму аудіовізуальним роботам через рамкові двосторонні урядові угоди з питань спільного виробництва фільмів. Такі роботи в деяких випадках можуть отримувати доступ до фінансування, якщо не існуватиме іншої можливості для спільного виробництва	Необмежений Мета таких угод полягає у сприянні культурним зв'язкам між відповідними країнами
	Норвегія	Система комп'ютерного резервування (CRS) і продаж та маркетинг послуг повітряного транспорту	Зобов'язання стосовно постачальників CRS або головних авіаперевізників та авіаперевізників-учасників не застосовуватимуться, якщо еквівалентний режим не надається у країні походження головного авіаперевізника або постачальника послуг системи	Необмежений Необхідність вилучення є результатом незадовільного розвитку багатосторонніх угод про правила функціонування CRS
	Швейцарія	Аудіовізуальні послуги	Для надання національного режиму аудіовізуальним роботам, які належать до двосторонніх чи багатосторонніх угод про спільне виробництво у сфері аудіовізуальних робіт, зокрема про доступ до фінансування та розповсюдження	Необмежений Сприяння спільним культурним цілям

1	2	3	4	5
			<p>Заходи, що надають переваги програм підтримки, таких як MEDIA та EURIMAGES, і заходи, що стосуються виділення екранного часу, які імплементують такі домовленості, як Конвенція Ради Європи стосовно транскордонного телебачення, а також надають національний режим аудіовізуальним роботам та/ або постачальникам аудіовізуальних послуг, які відповідають специфічним критеріям європейського походження</p>	
	Швейцарія	Аудіовізуальні послуги лише наземне телевізійне віщання або якщо віщальна компанія бажає бути підтриманою фінансово через виторг або плату за прийом	На операції радіо- та телевізійних станцій можуть бути видані концесії на основі взаємності стосовно участі іноземного капіталу в цьому секторі	Необмежений Сприяння спільним культурним цілям, регулярний доступ до ринку, обмежений за ємністю (з огляду на розмір Швейцарії) для утримання різноманітності постачання
	Швейцарія	Послуги наземного транспорту (пасажирського та вантажного)	Для регулювання на основі взаємного доступу до ринку перевезень товарів та/ або пасажирів транспортними засобами, зареєстрованими у країнах, інших ніж Швейцарія в, із або через територію Швейцарії, зазвичай відповідно до двосторонніх угод	Вилучення необхідне, доки не буде узгоджена багатостороння лібералізація послуг наземного транспорту, з урахуванням регіональної специфіки і впливу наземного транспорту на навколишнє середовище Для урахування регіональної специфіки надання послуг наземного транспорту й захисту цілісності шляхової інфраструктури та навколишнього середовища

5. Аналіз обмежувальних заходів, що застосовуються Європейським Союзом

5.1. Чинні спеціальні обмежувальні заходи ЄС щодо товарів походженням з України

Таблиця 7

№	Назва товару	Вид захисного заходу/розмір	Підстава застосування	Строки
1	2	3	4	5
1	Труби безшовні, труби з чорних металів	<p>Антидемпінгове мито</p> <p>ВАТ «Дніпропетровський трубний завод» – 12,3% від митної вартості</p> <p>ЗАТ «Нікопольський завод сталевих труб, усі інші компанії – 25,7% від митної вартості</p> <p>«Інтерпайп Ніко Тьюб», «Інтерпайп Нижньодніпровського трубопрокатного заводу» – 13, 8% від митної вартості</p>	<p>Регламент Європейської Ради № 585/2012 від 26.06.2012 р. про застосування остаточних антидемпінгових заходів щодо імпорту ряду безшовних труб і труб із чорних металів з України та Росії відповідно до закінчення терміну перегляду згідно зі ст. 11 (2) Регламенту ЄС № 1225/2009 і припинення провадження щодо імпорту ряду безшовних труб і труб із чорних металів з Хорватії⁹⁴</p> <p>Регламент Європейської Ради № 795/2012 від 28.08.2012 р. про внесення змін до Регламенту № 585/2012 про застосування остаточних антидемпінгових заходів щодо імпорту ряду безшовних труб і труб із чорних металів з України та Росії відповідно до часткового тимчасового перегляду згідно зі ст. 11 (3) Регламенту ЄС № 1225/2009⁹⁵</p>	2017 р.
2	Джгути, канати, троси з чорних металів	<p>Антидемпінгове мито</p> <p>51,8% від митної вартості</p>	Регламент Європейської Ради № 102/2012 від 27.01.2012 р. про застосування остаточних	2017 р.

⁹⁴ Official Journal of the European Union, L 174/6, 04.07.2012.

⁹⁵ Official Journal of the European Union, L 238/1, 04.09.2012.

1	2	3	4	5
			антидемпінгових заходів щодо імпорту канатів і тросів з чорних металів з Китайської Народної Республіки та України як таких що поширюються на імпорт канатів і тросів із чорних металів з Марокко, Молдови та Республіки Корея, незалежно від того, чи вони задекларовані як такі, що походять з цих країн чи ні, згідно закінчення перегляду відповідно до ст.11 (2) Регламенту № 1225/2009 та припинення провадження щодо імпорту канатів і тросів із чорних металів з Південної Африки згідно ст. 11(2) Регламенту № 1225/2009 ⁹⁶	
3	Труби зварні	<p>Антидемпінгове мито</p> <p>ВАТ «Нижньодніпровський трубопрокатний завод» та «Новомосковський трубний завод» – 10,7% від митної вартості</p> <p>Для решти українських підприємств – 44,1% від митної вартості</p>	Регламент Європейської Ради № 1256/2008 від 16.12.2008 р. про застосування остаточних антидемпінгових заходів щодо імпорту ряду зварних труб і труб із нержавіючої сталі з Республіки Білорусь, Китайської Народної Республіки та Російської Федерації відповідно до провадження згідно зі ст. 5 Регламенту № 384/96, з Таїланду згідно із закінченням перегляду відповідно до ст. 11 (2) зазначеного Регламенту, та з України згідно із закінченням перегляду відповідно до ст. 11(2) та тимчасового перегляду відповідно до ст.11 (3) Регламенту ⁹⁷	Грудень 2013 р.

⁹⁶ Official Journal of the European Union, L 36/1, 09.02.2012.

⁹⁷ Official Journal of the European Union, L 343, 19.12.2008.

5.2. Нещодавно скасовані спеціальні обмежувальні заходи ЄС щодо товарів походженням з України

Таблиця 8

№	Назва товару	Вид захисного заходу/розмір	Підстава застосування	Строки
1	Прасувальні дошки	Антидемпінгове мито 7% від митної вартості	Рішення Європейської Ради № 695/2013 від 15.07.2013 р. про застосування остаточних антидемпінгових заходів щодо імпорту прасувальних дошок із Китайської Народної Республіки і про скасування антидемпінгового мита на імпорт прасувальних дошок з України згідно із закінченням перегляду відповідно до ст. 11(2) та часткового тимчасового перегляду ⁹⁸	

5.3. Припинені розслідування щодо застосування спеціальних обмежувальних заходів ЄС щодо товарів походженням з України

Таблиця 9

№	Назва товару	Вид захисного заходу/розмір	Підстава застосування	Строки
1	Зварні труби та порожнисті профілі	Антидемпінгове мито	Рішення Комісії 2013/80/EU від 13.02.2013 р. про припинення антидемпінгового провадження щодо імпорту зварних труб і порожнистих профілів квадратного або прямокутного поперечного перерізу з чорних металів, крім чавуну або сталі, крім нержавіючої, з колишньої Югославської Республіки Македонії, Туреччини та України ⁹⁹	

⁹⁸ Official Journal of the European Union, L 198/1, 23.07.2013.

⁹⁹ Official Journal of the European Union, L 043, 14.02.2013.

Загальні висновки.

1. Розглянуті захисні заходи, введені Митним союзом, ЄС і закріплені, наприклад, Договором про зону вільної торгівлі (у рамках СНД) від 18.10.2011 р., певним чином стримують український експорт, однак поки що не мають критичного значення.

2. Слід констатувати недостатність публічної інформації щодо застосованих або запланованих до застосування спеціальних обмежувальних заходів ЄС щодо товарів походженням з України, у т.ч. актуальних розслідувань на відміну від Митного союзу, де відповідні процедури набули публічного і прозорого характеру.

3. Підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС не надасть додаткових підстав Митному союзу для введення необґрунтованих спеціальних захисних засобів, адже, по-перше, у договірно-правовій базі Митного союзу відсутні такі підстави, по-друге, введенню спеціальних захисних засобів передують публічна та досить детально розписана у відповідних нормативно-правових актах процедура проведення спеціальних розслідувань з метою захисту внутрішнього ринку Митного союзу.

4. Угода про асоціацію з ЄС (її частина, яка стосується створення зони вільної торгівлі) не містить жодних додатків щодо переліку спеціальних захисних заходів, можливостей їх скасування з боку ЄС у разі підписання Угоди, на відміну від Митного союзу, при гіпотетичному вступі України до якого автоматичному скасуванню підлягатимуть будь-які спеціальні захисні заходи. Однак більшість проблем щодо тарифного регулювання Угодою будуть зняті, що дозволить здійснювати імпорт товарів з України із додержанням умов нетарифного регулювання ЄС. Збільшення імпорту продукції походженням з України до країн-членів ЄС може в майбутньому мати наслідками введення таких спеціальних захисних заходів, які місцеві товаровиробники почнуть зазнавати суттєвих збитків від різкого збільшення імпорту аналогічних товарів з України.

Основною рекомендацією з приводу цього може бути необхідність звернення уваги відповідальних за підписання Угоди про асоціацію з ЄС державних органів на відсутність в ній положень щодо скасування діючих спеціальних захисних заходів (наприклад, антидемпінгових мит) в ЄС стосовно товарів походженням із України.

5. Можливе підписання Угоди про асоціацію з ЄС актуалізує питання реекспорту європейських товарів через територію України до країн-членів Митного союзу, які на підставі норм Договору про зону вільної торгівлі (в рамках СНД) від 18.10.2011 р. матимуть право ввести відповідні спеціальні захисні заходи. У цьому аспекті важливим є удосконалення механізму визначення країни походження товарів, адже Україна змушена орієнтуватися на Правила визначення походження товарів СНД і їх відповідники Митного союзу і ЄС, а також на власні норми Митного кодексу України. Теж саме стосується і товарної номенклатури, адже одні спеціальні заходи можуть застосовуватися з урахуванням кодів ТН Митного союзу, інші – ТН СНД, а треті – у відповідності до Гармонізованого опису товарів.

6. Всі матеріали завершених спеціальних розслідувань (зокрема, по Митному союзу), які не призвели до застосування спеціальних захисних заходів, у майбутньому можуть послугувати підставою для проведення відповідних повторних спеціальних розслідувань. Однак така підстава відмови у застосуванні спеціального заходу, як низька якість аналогічних товарів, які виробляються в державах-членах Митного союзу, є додатковим стимулом щодо підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів шляхом забезпечення належної (або кращої) якості. У такому випадку захисні заходи застосувати не є можливим (або такі заходи очевидно будуть суперечити правилам СОТ), а також проти застосування таких заходів активно почнуть виступати споживачі такої імпортової продукції, орієнтовані на використання товарів у своїй діяльності певного рівня якості.

Основною рекомендацією з приводу цього може бути необхідність повторного детального аналізу зобов'язань вступу РФ до СОТ (ці зобов'язання є невід'ємною складовою права всього Митного союзу) у випадку застосування тих чи інших спеціальних захисних засобів з боку Митного союзу, а також звернення уваги на відповідні заборони в рамках Договору про зону вільної торгівлі від 18.10.2011 р., а також на юридичну сутність застережень Додатку 6 до Договору.

7. З початку 2013 р. Україна значним чином (до +35 %) наростила експорт готової сільськогосподарської продукції, обсяг експорту якої у грошовому вимірі досяг 8,7 млрд дол. США. До того ж вітчизняні товаровиробники у зазначеній галузі отримали у

переважній більшості сертифікати якості ЄС, що дозволить посилити експорт сільськогосподарської продукції в майбутньому з одночасним посиленням конкуренції на відповідних ринках країн ЄС, що може призвести до початку відповідних процесів щодо розслідувань з метою застосування спеціальних захисних заходів (мит, антидемпінгових мит, імпорتنих квот та ін.). Лише моніторинг таких процесів, наприклад, по 30 найбільш пріоритетним ринкам для експортерів України дозволить попередити введення спеціальних заходів, адже як і у правилах СОТ, так і у відповідниках Митного союзу наявні досить чіткі правові механізми участі імпортерів у процесі проведення спеціальних розслідувань, чим неодмінно слід користуватися при відстоюванні власних інтересів на ключових для України ринках.

8. Аналіз, наприклад, справ щодо перегляду спеціальних захисних заходів по Митному союзу за ініціативою вітчизняних товаровиробників («Інтерпайп», ROSHEN, «Новокраматорський машинобудівний завод») свідчить про їх активність у цьому питанні, однак при повному ігноруванні відповідних процесів з боку державних органів, відповідальних за підтримку на всіх рівнях позиції українських товаровиробників на ключових ринках для вітчизняного експорту. Недостатньою є і обізнаність вітчизняних товаровиробників щодо засобів, які надаються як договірно-правовою базою Митного союзу, так і правилами СОТ, зокрема, умовами вступу до СОТ Російської Федерації, та також країн-членів Митного союзу, які близькі до такого членства (Казахстан). Про це свідчить відсутність справ щодо перегляду вже застосованих спеціальних захисних засобів (окрім розглянутих). Ця проблема має важливе значення у зв'язку із можливим підписанням Угоди про асоціацію з ЄС. Необхідним є вивчення досвіду і правових норм ЄС, які впливають та регулюють процеси проведення відповідних розслідувань як органами ЄС, так і окремими країнами-членами ЄС.

9. Не можна не відмітити, що обмеженню подальшого застосування Митним союзом та ЄС спеціальних захисних заходів можуть сприяти останні рішення лідерів G-20 стосовно подовження строку дії зобов'язань про відмову від протекціоністських заходів в торгівлі, особливо які стосуватимуться країн, що розвиваються.

8. Можливі витрати на адаптацію законодавства України до законодавства ЄС відповідно до вимог Угоди про асоціацію

*Аналітичні матеріали направлено
до Відділення економіки НАН України 17.09.2013 р.*

На сьогодні адаптація законодавства України до законодавства ЄС відбувається у відповідності до положень Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі – Програма), затвердженої Законом України від 18.03.2004 р.¹⁰⁰ зі змінами від 14.01.2009 р., якими передбачено пролонгацію першого етапу Програми до завершення дії Угодою про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. (далі – УПС)¹⁰¹. Підсумки адаптації згідно до Програми оцінені достатньо позитивно в Доповіді Координаційної ради з цих питань при КМУ¹⁰². У цьому документі наголошується на тому, що вдалося успішно реалізувати ряд заходів та забезпечити загальний напрям розвитку законодавства України на основі європейських стандартів відповідно до Програми та зобов'язань України, що випливають з УПС. Тобто стверджується, що законодавство України та ЄС є достатньо узгодженими, що сприятиме менш болісному і затратному розвитку співробітництва у змінюваному форматі адаптації. Таким чином, можна вважати, що необхідності у витратах на першому етапі адаптації законодавства та на утворення та діяльність інституцій, відповідальних за адаптації законодавства, немає.

¹⁰⁰ Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 29. – Ст. 367.

¹⁰¹ Official Journal of the European Union, 1998. – L49 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/JOYear.do?year=7998&serie=L&textfieW2=49&Submit=Search&_submit~Search&ihmlang=en.

¹⁰² Доповідь про стан виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/document/246089185/Dopovid-2012.doc>.

На жаль, в Україні відсутні повні офіційні дані щодо обсягів фінансування адаптації законодавства, хоча цей процес триває майже двадцять років.

В Указі Президента України № 615/98 «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» від 11.06.1998 р.¹⁰³ Розділ II «Внутрішнє забезпечення інтеграційного процесу» передбачає розроблення програми фінансування заходів з інтеграції України до ЄС відповідно до Стратегії інтеграції, але знайти такі програми не уявляється можливим. Окремі дані можна інтерпретувати за офіційною та відкритою інформацією, але не більш. У Програмі інтеграції України до Європейського Союзу (Указ Президента України від 14.09.2000 р. № 1072/2000¹⁰⁴) зроблена оцінка обсягів фінансування заходів центральних органів виконавчої влади України щодо реалізації УПС у 1999 р. з державного бюджету, сума якого складала 800 тис. грн, тоді як у цьому ж документі наведені аналогічні витрати Чеської Республіки, які складала майже 1,5 млрд євро.

За інформацією Представництва ЄС в Україні з 1991 р. Європейське Співтовариство надало Україні допомогу на загальну суму в 2,5 млрд євро, яка зазвичай видається ЄС на імплементацію вимог його стандартів¹⁰⁵. За рахунок коштів державного бюджету України, які передбачалися протягом 2003 – 2006 рр. для Міністерства юстиції в рамках виконання робіт з адаптації законодавства та управління у сфері адаптації, було профінансовано 27 371,6 тис. грн з 2009 р. по 2013 р. включно надходження в рамках програм допомоги ЄС становитиме майже 3,4 млрд грн. (Див. закони України про державний бюджет на відповідні роки).

У широкому розумінні адаптація законодавства не обмежується безпосередньо внесенням до нього змін чи створенням нових

¹⁰³ Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 11 червня 1998 р. № 615/98 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 24. – Ст. 870.

¹⁰⁴ Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 14 вересня 2000 р. № 1072/2000 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 39. – Ст. 1648.

¹⁰⁵ Фінансова співпраця ЄС і України / Сайт Представництва Європейського Союзу в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/tech_financial_cooperation/index_uk.htm.

актів, оскільки дуже важливими складовими процесу адаптації є також імплементація та виконання адаптованого законодавства. Згідно до вимог Угоди про асоціацію строки імплементації актів законодавства ЄС складають 2 – 3 – 5 – 7 років з моменту набуття чинності Угодою, при цьому близько двох третин цих документів має бути імплементовано протягом 2 – 5 років, що передбачає також створення механізмів їх виконання. За інформацією П. Залевського, заступника голови Комітету з міжнародної торгівлі та члена Комітету у закордонних справах Європарламенту, згідно з Угодою про асоціацію Україна має імплементувати 60 % законодавства ЄС¹⁰⁶.

Як підказує досвід країн останньої хвилі розширення ЄС і значний обсяг робіт щодо імплементації вимог Угоди про асоціацію слід припускати їх достатньо високу вартість, основна частина якої лягатиме на державний бюджет України та бюджети суб'єктів господарювання, які будуть зобов'язані у своїй діяльності дотримуватися стандартів ЄС.

Так, наприклад, фінансова допомога з фондів Співтовариства, яка надавалася Польщі для реалізації проектів у сферах транспортної інфраструктури, охорони навколишнього середовища, сприяння розвитку малих і середніх підприємств, модернізації сільського господарства, подолання безробіття тощо, тобто на імплементацію вимог стандартів ЄС (період 2004 – 2012 рр.), складала близько 80 млрд Євро¹⁰⁷.

Витрати на впровадження законодавства ЄС у Великобританії, яка вже була членом ЄС, з 1998 р. у продовж 11 років склали 124 млрд фунтів (13,5 млрд євро на рік). З них: на імплементацію законодавства ЄС у сфері захисту навколишнього середовища – 31,7 млрд фунтів; у сфері сільського господарства – 5 млрд фунтів; вимоги щодо маркування продукції – 3,5 млрд фунтів; у сфері охо-

¹⁰⁶ Залевський П. Угода про асоціацію сприймається позитивно переважною більшістю євро депутатів // Голос України. – 14 вересня (№ 171). – 2013. – С. 5.

¹⁰⁷ Ложечкін В.С. До питання восьмої річниці перебування Польщі в ЄС // Грані. – № 7 (87). – 2012. – С. 15–19.

рони здоров'я – 8,9 млрд фунтів; у сфері трудових відносин – 38,9 млрд фунтів тощо¹⁰⁸.

У цілому з 2007 по 2013 рр. новим країнам ЄС надано на потреби економічної та соціальної інтеграції більше 208 млрд євро¹⁰⁹.

Крім того, слід мати на увазі, що, не дивлячись на те, що ЄС ставить перед Україною такі підвищені вимоги, майже як перед країною-кандидатом до вступу до ЄС, участь інституцій ЄС у фінансуванні розходів щодо виконання таких зобов'язань, як у попередніх аналогічних угодах, так і в Угоді про асоціацію, що пропонується до підписання, не передбачена, тобто левова частка таких витрат буде покладена на Україну. Зіставлені об'єми витрат за деякими напрямками імплементації законодавства можливо уявити за допомогою даних таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльні показники можливих витрат України на адаптацію законодавства та виконання стандартів ЄС по деяких напрямках

№ п/п	Позиції витрат	Суми розходів
1	2	3
	Витрати України на утворення та діяльність інституцій відповідальних за адаптації законодавства (див. табл. 2)	Розходи згідно з відповідним бюджетом
1.	Ціна адаптації екологічного законодавства та виконання екологічних стандартів ЄС для Румунії [1]	760 євро на душу населення
2.	Ціна адаптації екологічного законодавства та виконання екологічних стандартів ЄС для Болгарії [1]	1668 євро на душу населення
3.	Оцінка польських експертів виконання Польщею базових директив ЄС з чистоти води, повітря і ґрунтів [1]	від 33 до 44 млрд дол. США
4.	Ціна адаптації нинішнього масиву екологічного законодавства ЄС Україною [1]	до 50 млрд євро
5.	Ціна адаптації масиву екологічного законодавства ЄС з урахуванням фактору подальшого вдосконалення і збільшення норм і стандартів ЄС одночасно із зусиллями України досягти вже існуючого рівня стандартів [1]	до 100 млрд євро

¹⁰⁸ Gaskel S. Still out of control? Measuring eleven years of EU regulation / S. Gaskel, M. Persson. - Great Britain: Open Europe, 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.openeurope.org.uk/Content/documents/Pdfs/stilloutofcontrol.pdf>.

¹⁰⁹ Крах прибалтійських надєжд / Русский проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusproject.org/current/curent_1/krah_pribaltijskih_nadezhd.

1	2	3
6.	Витрати європейських підприємств на виконання законодавчих і регуляторних вимог ЄС та національних законодавчих і регуляторних систем [2]	540 млрд євро щорічно (3–4 % ВВП)
7.	Для діючих членів ЄС, так і країн, що мають намір до нього приєднатися приведення відповідності норм до правил ЄС у сфері водокористування [3]	До 50 млрд євро
8.	Для діючих членів ЄС, так і країн, що мають намір до нього приєднатися приведення відповідності норм до правил ЄС у сфері захисту від забруднення повітря [3]	1,4% ВВП (це кошти, які витрачають щорічно діючі члени ЄС).
9.	Витрати на імplementацію Директиви щодо міських стічних вод (91/271/ЕЕС) [4]	Чехія – 4 млрд євро та щорічно на підтримку – 100 млн євро Угорщина – до 4,3 млрд євро та щорічно на підтримку – 200 млн євро Взагалі за період 2007–2013 рр. ЄС інвестував на імplementацію Директиви – 1 4,3 млрд євро
10.	Загальні обсяги можливих втрат України від спрямування інвестицій у природоохоронний, а не виробничий капітал, у вигляді умовно-недоотриманої чистої виручки та інших операційних доходів [5]	200 млрд грн за 7 років (2013 – 2020 рр.)

Джерела інформації до таблиці 1 :

1. Emerson M., Edwards T.H. and others “The Prospect of Deep Free Trade between the European Union and Ukraine” – Brussels: Centre for European Policy Studies, 2006. – P. 106.

2. Деякі засади й принципи державного управління у країнах Європейського Союзу, що забезпечують відкритість й соціально-економічну ефективність влади / Аналітичний центр «Академія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.org.ua/?p=972>.

3. Karios P. Environmental Enlargement in the European Union: Approximation of the Acquis Communautaire and the Challenges that it Presents for the Applicant Countries / Patrick J. Karios // Sustainable Development Law & Policy. – 2002. – volume 2, issue 2.

4. Environment: Erban wastewater trends moving in the right direction. – European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: europa.eu/rapid/press-release_IP-13-786_en.htm

5. За даними Інституту економіки промисловості НАН України.

У зв'язку із тим, що в Україні діяли і продовжують діяти непоодинокі суб'єкти органів державної влади у сфері організації роботи з реалізації державної політики щодо адаптації її законодавства до законодавства ЄС у таблиці 2 пропонується попередня

інвентаризація їх складу та об'ємів основних повноважень з метою визначення найбільш потрібних для прискорення такої роботи з огляду на стислі терміни адаптації законодавства до вимог ЄС та з урахуванням бажань Європарламенту зробити можливим застосування частини положень Угоди про асоціацію з ЄС одразу після її підписання¹¹⁰.

Таблиця 2

Органи державної влади України та їх основні повноваження у сфері організації роботи з реалізації державної політики у сфері адаптації законодавства України до законодавства ЄС

Дата створення	Суб'єкт / нормативно-правовий акт	Основні повноваження / за-вданню сфері адаптації	Дата ліквідації / діяльності
1	2	3	4
	<p>Верховна Рада України</p> <p>Розділ IV Конституції України</p> <p>Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. № 1629-IV</p>	<p>Прийняття законів; затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля;</p> <p>забезпечує виконання Загальнодержавної програми адаптації з питань, які належать до компетенції Верховної Ради України; розглядає проекти законів України, розроблені на виконання Програми адаптації; визначає цілі та завдання другого та наступних етапів виконання Програми адаптації, встановлює їх часові межі; у разі потреби вносить зміни до Програми адаптації; щороку заслуховує доповідь про стан виконання Програми адаптації; забезпечує експертизу внесених до Верховної Ради України всіма суб'єктами права законодавчої ініціативи законопроектів на їх відповідність <i>acquis communautaire</i> на всіх етапах розгляду законопроектів</p>	

¹¹⁰ ЕС разморозит кредиты и ускорит безвизовый режим для Украины / Лига.Новости [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://news.liga.net/news/politics/898998-es_razmorozit_kredity_i_uskorit_bezvizovyy_rezhim_dlya_ukrainy.htm.

1	2	3	4
7 червня 2002 р.	<p>Комітет з питань європейської інтеграції Верховної Ради України</p> <p>Закон України «Про Регламент Верховної Ради України»;</p> <p>Закон України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 р. № 116/95-ВР;</p> <p>Верховна Рада України четвертого скликання 7 червня 2002 р. своєю Постановою № 13-IV прийняла рішення про утворення Комітету з питань Європейської інтеграції.</p>	<p>Кожен законопроект, проект іншого акта після його реєстрації не пізніше як у п'ятиденний строк направляється до комітету, до предмета відання якого належить оцінка відповідності законопроектів міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції</p>	
	<p>Президент України</p> <p>Розділ V Конституції України</p>	<p>Представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори й укладає міжнародні договори України;</p> <p>утворює, реорганізовує та ліквідує за поданням Прем'єр-міністра України міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади</p>	
	<p>Кабінет Міністрів України</p> <p>Розділ VI Конституції України</p> <p>Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 7 жовтня 2010 р. № 2591-VI;</p> <p>Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. № 1629-IV</p>	<p>Забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції та законів України, актів Президента України;</p> <p>розроблення і виконання загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, культурного розвитку, охорони довкілля, а також розроблення, затвердження і виконання інших державних цільових програм;</p> <p>розробляє і затверджує щоріку план дій щодо реалізації пріоритетних положень Програми інтеграції, складовою частиною якого має бути план роботи з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу; повинен передбачати в Державному бюджеті України витрати на фінансування заходів для вико-</p>	

1	2	3	4
		<p>нання плану дій щодо реалізації пріоритетних положень Програми інтеграції, у тому числі плану роботи з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;</p> <p>забезпечує виконання Програми адаптації, крім питань, віднесених до компетенції Верховної Ради України;</p> <p>затверджує після погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань Європейської інтеграції щорічний план заходів з виконання Програми адаптації;</p> <p>передбачає щороку у проектах Державного бюджету України витрати на фінансування заходів з виконання Програми адаптації</p>	
<p>28 серпня 1993 р.</p>	<p>Міжвідомчий комітет України у справах Європейських Співтовариств Указ Президента України «Про Міжвідомчий комітет України у справах Європейського Союзу» від 28 серпня 1993 року № 358/93</p>		<p>Дію припинено 7 лютого 1995 р.</p>
<p>7 лютого 1995 р.</p>	<p>Міжвідомчий комітет України у справах Європейського Союзу Указ Президента України «Про заходи щодо вдосконалення співробітництва України з Європейським Союзом» від 7 лютого 1995 р. № 108/95</p>	<p>Міжвідомча координація робіт з питань підготовки рекомендацій щодо діяльності України стосовно Європейського Союзу;</p> <p>аналіз реалізації політики України стосовно Європейського Союзу, тенденцій розвитку процесів, які відбуваються в Україні за допомогою і при сприянні органів Європейського Союзу;</p> <p>розробка заходів щодо забезпечення диверсифікації економічних та науково-технічних зв'язків України з Європейським Союзом;</p> <p>контроль за реалізацію договорів між Україною та Європейським Союзом.</p>	<p>Дію припинено 24 лютого 1998 р.</p>
<p>30 серпня 2000 р.</p>	<p>Державна Рада з питань європейської і євроатлантичної інтеграції України (Державна Рада) Указ Президента України «Про Державну раду з питань європейської і євроатлантичної інтеграції</p>	<p>Визначення стратегічних цілей і пріоритетних напрямів державної політики у сфері інтеграції України до ЄС та НАТО;</p> <p>схвалення рекомендацій відповідним органам державної влади з питань співробітництва України з ЄС та НАТО;</p>	<p>Дію припинено 29 листопада 2005 р.</p>

1	2	3	4
	України» від 30 серпня 2002 р. № 791/2002	<p>розгляд стану виконання органами виконавчої влади Стратегії і Програми інтеграції України до ЄС, Державної програми співробітництва України з НАТО, Плану дій Україна - НАТО та щорічних цільових планів Україна - НАТО, міжнародних зобов'язань України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших рішень у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції, оцінка результатів цієї роботи зазначених органів;</p> <p>розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства України, розгляд стратегічних рішень, проектів законів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародних договорів України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції;</p> <p>визначення основних напрямів діяльності у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Національної ради з питань адаптації законодавства України до законодавства ЄС, Української частини Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС, Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України;</p> <p>сприяння взаємодії між органами законодавчої та виконавчої влади України у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції;</p> <p>моніторинг результатів адаптації законодавства України до норм і стандартів ЄС та НАТО, розроблення заходів щодо посилення контролю за ходом адаптації, прискорення цього процесу;</p> <p>визначення пріоритетів у сфері залучення та використання допомоги, яка надається Україні з боку ЄС та НАТО, ефективності програм допомоги та схвалення пропозицій щодо їх вдосконалення;</p> <p>забезпечення прозорості процесу реалізації стратегії європейської</p>	

1	2	3	4
		та євроатлантичної інтеграції України; забезпечення реалізації скоординованої державної політики з питань навчання та перепідготовки державних службовців, фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції; взаємодія з політичними партіями, громадськими організаціями, забезпечення їх участі в обговоренні актуальних питань щодо європейської та євроатлантичної інтеграції України	
24 лютого 1998 р.	<p>Українська частина Ради з питань співробітництва між Україною та Європейськими Співтовариствами</p> <p>Указ Президента України «Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) і вдосконалення механізму співробітництва з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом)» від 24 лютого 1998 р. № 148/98 (в ред. від 15 листопада 2012 р. № 639/2012)</p>	Сприяння координації діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади України з питань економічного та соціального співробітництва України з ЄС, а також з питань гармонізації законодавства України з законодавством ЄС, здійснення аналізу актів законодавства України з метою приведення їх у відповідність до положень УПС	
23 квітня 1998 року	<p>Національне агентство України з питань розвитку та європейської інтеграції</p> <p>Указ Президента України «Про Положення про Національне агентство України з питань розвитку та європейської інтеграції» від 23 квітня 1998 р. № 357/98</p>	Забезпечення проведення єдиної державної політики у сфері фінансово-економічного співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями, відповідними міждержавними і регіональними організаціями, організаціями, у тому числі кредитно-фінансовими установами, іноземних держав, їх угруповань щодо залучення кредитів, грантів, міжнародної технічної та гуманітарної допомоги, іноземних інвестицій; участь у розробленні основних напрямів державної валютно-фінансової та інвестиційної політики; участь у забезпеченні проведення єдиної державної політики з пи-	Дію припинено 23 жовтня 2000 р.

1	2	3	4
		<p>тань інтеграції з Європейським Союзом, розробленні та впровадженні механізмів координації співробітництва центральних органів виконавчої влади з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом);</p> <p>розроблення та реалізація економічних і організаційних заходів, підготовка законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями, інституціями Європейських Співтовариств (Європейського Союзу), відповідними міждержавними та регіональними організаціями, а також організаціями, у тому числі кредитно-фінансовими установами, іноземних держав та їх угруповань;</p> <p>забезпечення міжвідомчої координації з питань міжгалузевого економічного та соціального співробітництва України з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом);</p> <p>підготовка пропозицій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері залучення, використання та погашення іноземних кредитів, надання Кабінетом Міністрів України гарантій або інших зобов'язань, залучення іноземних інвестицій в економіку України, поліпшення режиму інвестиційної діяльності в Україні, а також забезпечення захисту іноземних інвестицій;</p> <p>аналіз ефективності використання залучених іноземних кредитів, грантів, міжнародної технічної та гуманітарної допомоги, ефективності залучення в економіку України іноземних інвестицій;</p> <p>підготовка та супровід інвестиційних проєктів, реалізація яких пов'язана із створенням та функціонуванням спеціальних (вільних) економічних зон;</p> <p>розроблення і реалізація програм і проєктів міжнародної технічної</p>	

1	2	3	4
		<p>допомоги, здійснення їх державної реєстрації, а також контроль за їх виконанням; організаційне забезпечення діяльності Української частини Комітету з питань співробітництва між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом), Української частини Комітету з питань економічного співробітництва Українсько-американської міждержавної комісії, Консультативної ради з питань іноземних інвестицій в Україні</p>	
<p>23 жовтня 2000 р.</p>	<p>Міністерство економіки України Указ Президента України «Про Міністерство економіки України» від 23 жовтня 2000 р. № 1159/2000</p>	<p>Забезпечення проведення єдиної зовнішньоекономічної політики, державної економічної політики щодо інтеграції України у світову економіку, здійснення економічного та соціального співробітництва з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом)</p>	<p>Дію припинено 31 травня 2011 р.</p>
<p>31 травня 2011 р.</p>	<p>Міністерство економічного розвитку і торгівлі України Указ Президента України «Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України» від 31 травня 2011 р. № 634/2011</p>	<p>Розробляє в установленому порядку пропозиції щодо гармонізації нормативно-правових актів і нормативних документів з міжнародними, у тому числі європейськими, правилами і стандартами, які визначають вимоги до торговельної діяльності та діяльності у сфері побутових послуг; забезпечує і координує в межах своїх повноважень виконання українською стороною зобов'язань за міжнародними договорами України з ЄС, бере участь у переговорах, спрямованих на розвиток договірних відносин з ЄС (забезпечує в межах своїх повноважень адаптацію законодавства України до законодавства ЄС); проводить постійний моніторинг розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, аналізує ефективність експорту та імпорту товарів (робіт, послуг), розробляє і забезпечує здійснення заходів щодо розвитку та вдосконалення структури експорту та імпорту товарів</p>	

1	2	3	4
		(робіт, послуг), розробляє рекомендації для відповідних галузей економіки з урахуванням кон'юнктурних змін на світовому ринку; координує та забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері технічного та фінансового співробітництва з іноземними державами та міжнародними організаціями щодо залучення ресурсів для виконання програм і проєктів;	
19 липня 2001 р.	Національний законотворчий центр Указ Президента України «Про Національний законотворчий центр» від 19 липня 2001 р. № 533/2001	Здійснення в разі потреби під час підготовки законопроектів або на замовлення суб'єктів законодавчої ініціативи та інших розробників проєктів законів перекладу актів законодавства Європейського Союзу та нормативно-правових актів іноземних держав	Дію припинено 5 лютого 2002 р.
2 жовтня 2000 р.	Національний координатор з питань технічної допомоги Європейського Союзу Указ Президента України «Про Національного координатора з питань технічної допомоги Європейського Союзу» від 2 жовтня 2000 р. № 1098/2000		
	Національний центр реалізації міжнародної технічної допомоги України		Дію припинено 7 лютого 1995 р.
26 червня 1995 р.	Агентство міжнародного співробітництва та інвестицій Указ Президента України «Про Положення про Агентство координації міжнародної технічної допомоги» від 26 червня 1995 р. № 488/95	Здійснення державної політики у сфері залучення міжнародної технічної допомоги і спрямування її на соціально-економічний розвиток України; розроблення і впровадження механізму координації міжнародної технічної допомоги; підтримання ефективної взаємодії у сфері міжнародної технічної допомоги з державами-партнерами, міжнародними організаціями та кредитно-фінансовими установами, що надають Україні або одержують від неї таку допомогу; проведення експертизи проєктів технічної допомоги, їх державної	Дію припинено 27 січня 1999 р.

1	2	3	4
		<p>реєстрації, а також здійснення контролю за виконанням цих проектів;</p> <p>підготовка проектів міжурядових угод щодо надання міжнародної технічної допомоги і представництво Уряду України у відповідних міжнародних організаціях;</p> <p>формування разом з відповідними органами державної виконавчої влади ефективної системи співробітництва з міжнародними організаціями, урядовими та неурядовими організаціями іноземних держав, кредитно-фінансовими установами та їх представництвами в Україні</p>	
<p>24 липня 1995 р.</p>	<p>Спеціальний представник уряду України при Європейському Союзі Указ Президента України «Про Спеціального представника Уряду України при Європейському Союзі» від 24 липня 1995 р. № 643</p>	<p>Координація міжнародної фінансової та технічної допомоги Україні, Забезпечення зв'язків з Європейським Союзом</p>	<p>Дію припинено 21 квітня 1997 р.</p>
<p>21 квітня 1997 р.</p>	<p>Представництво України при Європейських Співтовариствах (Європейському Союзі) Указ Президента України «Про Представництво України при Європейських Співтовариствах (Європейському Союзі)» від 21 квітня 1997 р. № 354/97</p>		
<p>2 вересня 1997 р.</p>	<p>Національна рада з питань якості Указ Президента України «Про Національну раду з питань якості» від 2 вересня 1997 р. № 942/97</p>	<p>Сприяє розробленню та реалізації національної політики щодо якості продукції, товарів і послуг (далі - продукція) та їх конкурентоспроможності, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> активізації інвестиційного процесу, розвитку рівноправної участі України в зовнішній торгівлі; інтеграції України в європейські та світові економічні структури; гармонізації національного законодавства відповідно до європейських норм і принципів 	<p>Дію припинено 14 липня 2000 р.</p>

1	2	3	4
30 грудня 1997 р.	Міністерство юстиції України Указ Президента України «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України» від 30 грудня 1997 р. № 1396/97	Підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства, розроблення проектів нормативних актів та міжнародних договорів з правових питань, здійснення правової експертизи проектів нормативних актів, державна реєстрація нормативних актів, систематизація законодавства України; здійснення міжнародно-правового співробітництва	Дію припинено 6 квітня 2011 р.
6 квітня 2011 р.	Міністерство юстиції України Указ Президента України «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України» від 6 квітня 2011 р. № 395/2011 (в ред. від 15 квітня 2013 р. № 211/2013)	Формування і забезпечення реалізації державної правової політики, політики у сфері адаптації законодавства України до законодавства ЄС, політики з питань банкрутства; забезпечення представництва інтересів держави в судах України, здійснення захисту інтересів України в Європейському суді з прав людини, під час урегулювання спорів і розгляду в закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземних суб'єктів та України	
3 квітня 1999 р.	Міністерство закордонних справ України Указ Президента України «Про Положення про Міністерство закордонних справ України» від 3 квітня 1999 р. № 357/99	Координація заходів, здійснюваних органами виконавчої влади щодо забезпечення проведення єдиного зовнішньополітичного курсу України, у тому числі щодо виконання стратегічних цілей і пріоритетних напрямів державної політики у сфері інтеграції України до ЄС та НАТО; забезпечення дипломатичними засобами захисту суверенітету, безпеки, територіальної цілісності та непорушності кордонів України, її політичних, торгово-економічних та інших інтересів	Дію припинено 4 серпня 2006 р.
14 квітня 2000 р.	Міністерство палива та енергетики України Указ Президента України «Про Міністерство палива та енергетики України» від 14 квітня 2000 р. № 598/2000	Здійснює в межах своїх повноважень заходи щодо адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу з питань паливно-енергетичного комплексу	Дію припинено 6 квітня 2011 р.
6 квітня 2011 р.	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	Забезпечує нормативно-правове регулювання у паливно-енергетичному комплексі;	

1	2	3	4
	Указ Президента України «Про Положення про Міністерство енергетики та вугільної промисловості України» від 6 квітня 2011 р. № 382/2011	здійснює підготовку інвестиційних проектів, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, та нагляд за їх реалізацією в паливно-енергетичному комплексі; не має повноважень щодо адаптації!	
29 травня 2000 р.	Міністерство екології та природних ресурсів України Указ Президента України «Питання Міністерства екології та природних ресурсів України» від 29 травня 2000 р. № 724/2000	Здійснює в межах своїх повноважень заходи щодо адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та імплементації в національне законодавство норм відповідних міжнародно-правових актів, стороною яких є Україна	Дію припинено 15 вересня 2003 р.
15 вересня 2003 р.	Міністерство охорони навколишнього природного середовища України Указ Президента України «Про заходи щодо підвищення ефективності державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів» від 15 вересня 2003 р. № 1039/2003 Указ Президента України «Про Положення про Міністерство охорони навколишнього природного середовища України» від 10 лютого 2004 р. № 176/2004	Здійснює в межах своїх повноважень заходи щодо адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та імплементації в національне законодавство норм відповідних міжнародно-правових актів, стороною яких є Україна	Дію припинено 27 грудня 2005 р.
30 серпня 2000 р.	Національна рада з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу Указ Президента України «Про Національну раду з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 30 серпня 2000 р. № 1033/2000	Підготовка пропозицій із виконання зобов'язань України щодо зближення чинного і майбутнього законодавства України з законодавством Європейського Союзу, передбачених Угодою про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами; визначення пріоритетних напрямів розвитку законодавства України з урахуванням норм і стандартів Європейського Союзу;	Дію припинено 3 травня 2006 р.

1	2	3	4
		<p>забезпечення координації здійснюваних органами державної влади заходів щодо адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, сприяння їх взаємодії у цій сфері;</p> <p>здійснення моніторингу адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;</p> <p>забезпечення аналізу та узгодження проектів законів та інших нормативно-правових актів у пріоритетних сферах адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу</p>	
<p>31 березня 2004 р.</p>	<p>Міжвідомча координаційна рада з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (при Міністерстві юстиції України)</p> <p>Про додаткові заходи щодо посилення роботи з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 березня 2004 р. № 417</p>	<p>Координує діяльність міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, пов'язану із забезпеченням адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі - адаптація законодавства України);</p> <p>готує пропозиції щодо розроблення стратегії адаптації законодавства України;</p> <p>організовує діяльність з підготовки та виконання щорічного плану роботи з адаптації законодавства України та готує відповідні рекомендації;</p> <p>визначає в межах своєї компетенції єдині підходи до провадження діяльності з адаптації законодавства України;</p> <p>розглядає проекти нормативно-правових актів, спрямованих на виконання Україною зобов'язань за Угодою, і готує відповідні рекомендації;</p> <p>організовує роботу з підготовки та виконання планів-графіків адаптації законодавства України у сферах, визначених ст. 51 Угоди;</p> <p>розглядає питання щодо залучення та використання міжнародної технічної допомоги для забезпечення адаптації законодавства України;</p> <p>визначає перелік міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, відповідальних за організацію роботи з адаптації законодавства України;</p>	<p>Дію припинено 15 жовтня 2004 р.</p>

1	2	3	4
		аналізує ефективність роботи з адаптації законодавства України; організовує роботу з підготовки щорічної доповіді про стан адаптації законодавства України	
15 травня 2003 р.	Центр Європейського та порівняльного права Про утворення Центру європейського та порівняльного права: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 травня 2003 р. № 716	Спеціальна урядова установа, що покликана забезпечити науково-експертний, аналітичний, інформаційний та методологічний супровід адаптації законодавства України до <i>acquis</i> ЄС.	Дію припинено 24 грудня 2004 р.
24 грудня 2004 р.	Державний департамент з питань адаптації законодавства (у складі Міністерства юстиції України) Про утворення Державного департаменту з питань адаптації законодавства: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2004 р. № 1742 (в ред. від 13 травня 2009 р. № 464).	1) організація роботи з реалізації державної політики у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу; 2) участь у межах своєї компетенції в координації роботи, пов'язаної з виконанням Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі - Програма); 3) організація науково-експертного, аналітичного, інформаційного та методологічного забезпечення виконання Програми; 4) підготовка рекомендацій щодо приведення законодавства України у відповідність з <i>acquis communautaire</i> та на їх підставі розроблення проектів нормативно-правових актів і підготовка пропозицій щодо укладення відповідних міжнародних договорів; 5) проведення експертизи щодо відповідності проектів законів України та інших нормативно-правових актів, що за предметом правового регулювання належать до сфер, правовідносини в яких регулюються правом Європейського Союзу, <i>acquis communautaire</i> ; 6) узагальнення інформації про стан адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу; 7) організація моніторингу імплементації актів законодавства України, проекти яких розроблені відповідно до <i>acquis communautaire</i> ;	

1	2	3	4
		<p>8) координація в межах своїх повноважень співробітництва між Україною та Європейським Союзом у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та у сфері юстиції, свободи та безпеки і з питань забезпечення стабільності та ефективності функціонування інститутів, які гарантують демократію, верховенство права, додержання прав людини;</p> <p>9) координація та моніторинг в межах своїх повноважень роботи центральних органів виконавчої влади з виконання зобов'язань, взятих на себе Україною перед Європейським Союзом, Радою Європи, іншими міжнародними організаціями, щодо забезпечення стабільності та ефективності функціонування інститутів, які гарантують демократію, верховенство права, додержання прав людини</p>	
19 червня 2013 р.	<p>Уповноважений України з питань зовнішньополітичних та інтеграційних процесів Указ Президента України «Питання Уповноваженого України з питань зовнішньополітичних та інтеграційних процесів» від 19 червня 2013 р. № 334/2013</p>	Підготовка і внесення Президентом України пропозицій щодо забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі	

1. Основні повноваження у сфері організації роботи з реалізації державної політики щодо адаптації законодавства України до законодавства ЄС на сьогодні знаходяться у Міністерства юстиції України (див. Указ Президента України від 21 серпня 2004 р. № 965/2004) та у Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Важливу контрольну функцію виконує Комітет з питань європейської інтеграції Верховної Ради України (діє з 7 червня 2002 р.), а консультативну – Українська частина Ради з питань співробітництва між Україною та Європейськими Співтовариствами (діє з 24 лютого 1998 р.).

2. Діяльність ліквідованих та на сьогодні діючих органів державної влади, які реалізують державну політику у сфері адаптації законодавства України до законодавства ЄС, потребувала і потребуватиме відповідних видатків з Державного бюджету України, дійсні обсяги і структуру яких дослідити не є можливим.

3. Попередній аналіз основних повноважень органів державної влади України у сфері організації роботи з реалізації державної політики щодо адаптації законодавства України до законодавства ЄС свідчить про значну розгалуженість системи самих органів та надмірне дублювання окремих напрямів їх діяльності. Як пропозицію можна рекомендувати створити єдиний орган центральної державної виконавчої влади у цій сфері з рівнем не нижче міністерства з правом акумулювати кошти, які надходять і передбачаються для вирішення цих питань, а головне – контролювати їх витрати, обов'язки і вимоги, які зазвичай ставляться до таких органів та їх посадових осіб в ЄС. За взірць при цьому можна було б взяти досвід Польщі, Угорщини, Чехії. Такий орган, окрім координації діяльності всією інституціональною складовою процесів європейської інтеграції (від аналітичного, економічного прогнозування, до розробки і супроводження правових документів, у т.ч. нормативних актів, технічних регламентів, спеціальних захисних розслідувань, порушених щодо товарів походженням з України та ін.), повинен мати відповідні консультативно-представницькі повноваження перед органами й інституціями ЄС, певні гарантії незалежності від політичної кон'юнктури щодо реалізації державної політики в сфері євроінтеграції, у т.ч. мати механізми (наприклад, безпосередньо через Президента України) законотворчої ініціативи в межах своєї компетенції і сфери діяльності.

Вищенаведене значними чином прискорить і дисциплінує продовження роботи як щодо адаптації законодавства до вимог ЄС, так й імплементації положень Угоди про асоціацію з ЄС з урахуванням можливості пришвидшення застосування частини її положень.

Проблеми, які висвітлюються в матеріалі, мають оглядовий характер, потребують подальшого додаткового вивчення й опрацювання.

9. Вартість імплементації законодавства Угорщини, Словаччини, Чехії та Польщі до законодавства ЄС

*Аналітичні матеріали направлено
до Відділення економіки НАН України 01.10.2013 р.*

В умовах наближення дати підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС актуалізуються питання оцінки можливих витрат на виконання обов'язків, передбачених в цьому документі для нашої країни. З огляду на останнє, вважається корисним висвітлення окремих фактів з досвіду країн, які вже подолали цей шлях.

I. Оцінка витрат на адаптацію законодавства Угорської Республіки до законодавства ЄС в межах Угоди про асоціацію

I.1. Угода про асоціацію між ЄС та Угорською Республікою.

16 грудня 1991 р., на основі ст. 238 Римської Угоди була укладена Угода про асоціацію між Угорською Республікою та Європейською Спільнотою (Європейська Угода). Угорщина при укладенні цієї Угоди ставила за мету підготовку країни до набуття членства у Спільноті. Ця Угода набула чинності 1 лютого 1994 р., при тому, що частина, яка стосувалася торговельних взаємин, набула чинності 1 березня 1992 р.

У 1999 р. переговори про вступ прогресували зі швидкістю, яка була повільніше, ніж очікувалося кандидатами, а також спалахнув конфлікт між державами-членами про фінансові аспекти розширення. Глави держав ЄС і уряд, після більш ніж року дебатів, у Берліні прийняли фінансові перспективи на 2000 – 2006 рр., які виділили Угорщині кошти в об'ємі 58 млрд євро – для розвитку на першому етапі.

Фінансова підтримка з боку ЄС процесу підготовки до інтеграції здійснювалася з початку 90-х років в обсязі орієнтовно 10 млн євро щороку. Ці кошти витрачалися переважно на підготовку персоналу, обмін досвідом, стажування угорських фахівців у структурах ЄС та в окремих країнах-членах Євросоюзу, а також – на залучення експертів й консультантів. На кошти ЄС були побудовані й обладнані контрольні фітосанітарні та ветеринарні лабораторії на зовнішніх кордонах ЄС, а також значні витрати на прид-

бання комп'ютерів і створення спеціалізованих інформаційних програм і мереж.

1.2. Адаптація законодавства Угорщини до норм ЄС

1.2.1. Аграрна сфера.

Підготовча робота щодо євроінтеграції країни в аграрній сфері була найбільш складною, оскільки регулювання аграрної сфери з моменту створення Європейської економічної спільноти (укладення Римської угоди) належить до компетенції органів ЄС. Система аграрного регулювання охоплює практично всі напрями діяльності суб'єктів сільського господарювання. За фізичним обсягом ця сфера дає більше половини всього масиву регуляторних документів ЄС (близько 40 тис. сторінок нормативних текстів) та близько 50 % видаткової частини бюджету ЄС на 2000 – 2006 рр.

1.2.2. Законодавство про захист навколишнього середовища.

Характерна особливість євроінтеграційного процесу у сфері захисту навколишнього середовища полягає в тому, що цей процес пов'язаний з імплементацією другого за обсягом після аграрної сфери масиву нормативно-правових актів ЄС, вимагає найбільших капіталовкладень, а також зачіпає інтереси практично всього суспільства, оскільки стосується як безпосередньо громадян, так і органів влади всіх рівнів та виробничої сфери. Зокрема, тільки виконання програми очистки стічних вод коштувало 804 млрд форинтів (понад 4 млрд дол. США), а заходи по збору та утилізації твердих відходів і жорстке лімітування шкідливих викидів у атмосферу зачепило інтереси як населення, так і виробників, оскільки спричинило припинення роботи окремих об'єктів та суттєво вплинуло на ціново-тарифну політику в комунальній сфері.

Особливість імплементації директив та інших нормативно-правових актів ЄС полягає в тому, що крім введення їх приписів у національну правову систему необхідно було розробити і створити належні умови для реалізації у чітко визначені терміни заходів щодо недопущення перевищення гранично допустимих норм забруднення навколишнього середовища. Такі заходи розроблялися спільно з фахівцями ЄС, які контролюють процес їх реалізації. Специфікою зазначеного процесу є недопустимість відхилень від норм ЄС, за рідких випадків об'єктивно обґрунтованих (як прави-

ло – у зв'язку з природними особливостями) обставин. Під час переговорних процесів найдовший термін виконання наданий цій країні у сфері очистки стічних вод. Ця програма має бути завершена до 2015 р. У 2005 р. завершуються терміни виконання програм з утилізації пакувальних матеріалів, спалювання особливо шкідливих відходів і очистки атмосфери.

Підготовка країни до приведення у відповідність законодавства і практичне виконання вимог ЄС у цій сфері було започатковано шестирічною Національною програмою захисту навколишнього середовища, затвердженою постановою Парламенту у 1996 р. програма передбачала здійснення заходів і освоєння капіталовкладень у обсязі 2500 *млрд* форинтів (близько 13 *млрд* дол. США), орієнтовно половина з яких реалізувалася підприємствами у виробничій сфері. Фінансування капіталовкладень в суспільному секторі здійснювалося частково за рахунок бюджетного фінансування та підтримки в рамках програми PHARE до 1999 р., після – за програмою ISPA, що складало орієнтовно 60 – 65 % від цих витрат. Основну частину національного співфінансування таких програм складали кредити, надані уряду ЄБРР та ЄІБ¹¹¹.

1.3. Зарубіжне інвестування Угорщини.

Як член ЄС Угорщина із травня 2004 р. користується фінансовими джерелами із структурних фондів ЄС. Ці фонди дозволяють країнам-членам Європейського Союзу отримувати значні субсидії на структурну перебудову і підвищення конкурентоспроможності національної економіки, створення нових робочих місць.

Угорщина в межах «Національного плану розвитку» отримала право протягом 2004 – 2006 рр. використовувати субсидії ЄС в розмірі 510 *млрд* форинтів (2,6 *млрд* дол. США)¹¹².

Угорщина має доступ до наступних програмам і джерел фінансування Євросоюзу:

IQUAL – євросоюзна ініціатива, яка фінансує програми, завдання яких полягає у створенні рівних стартових можливостей

¹¹¹ Фінансово-економічні результати входження Угорщини до Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/13290305/finans/finansovoekonomichni_rezultati_vhodzhennya_ugorschini_yevropeyskogo_soyuzu.

¹¹² [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polpred.com/?cnt=32&ns=1§or=110>.

ринку праці та сприяттї кооперації у здійсненні міжнародних інноваційних проектів;

INTERREG – євросоюзна ініціатива, фінансована Європейським регіональним фондом транснаціонального і міжрегіонального співробітництва. Метою є гармонійний, рівномірний і стабільний розвиток Євросоюзу. Цей фонд сприяє реалізації проектів, у сфері охорони навколишнього середовища, транспортної інфраструктури тих країн, де ВВП країни на душу населення з урахуванням паритету купівельної спроможності менше, ніж 90% від середнього рівня ЄС, і які мають відповідну економічну інтеграційну програму¹¹³.

На кінець 2005 р. іноземні інвестиції в Угорщині досягли 61 млрд євро. У структурі прямих іноземних інвестицій в економіку цієї країни 60 % припадає на сектор послуг, 37 % – на обробну промисловість, 2 – 3 % – на видобувну промисловість. Це, на думку фахівців, достатньо сучасна структура інвестицій.

У 2006 р. на цілі розвитку Угорщина отримала більше 1 млрд євро з бюджету ЄС.

Але в 2007 – 2013 рр. починають працювати інші схеми, відповідно до яких розробляються три нові програми. Їх метою є, поперше, вирівнювання розвитку порівняно з іншими країнами – членами ЄС з урахуванням використання коштів бюджету Євросоюзу; по-друге, підготовка до введення євро (програма конвергенції); по-третє, досягнення стандартів Лісабонського протоколу з параметрів зростання, конкурентоспроможності та зайнятості в науці та промисловості.

В Угорщині, якщо оцінювати за ресурсами, найбільшою операційною програмою є транспортна (6,3 млрд євро на сім років). Друга за обсягами фінансування (близько 3,9 млрд євро) – програма захисту навколишнього середовища та розвитку енергетики. На ці дві програми припадають 80 % коштів, які виділяються на всі операційні програми¹¹⁴.

На 2007 – 2013 рр. урядом Угорської Республіки прийнято Національний план розвитку «Нова Угорщина», до складу якого

¹¹³ Jackson J.L. Countries of the world and their leaders. – Yearbook : Eastwood Publications Development, Inc., Cleveland Ohio, 2002.

¹¹⁴ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/13290305/finansni_finansovoeconomichni_rezultati_vhodzhennya_ugorschini_yevropeyskogo_soyuzu.

увійшли 15 оперативних програм. На виконання цього плану надаються інвестиції із ЄС в розмірі 7000 млрд форинтів (25,3 млрд євро). План повністю узгоджений з Єврокомісією й набрав чинності.

За підведеними підсумками виконання «Плану розвитку нової Угорщини» (UMFT), у рамках цієї програми, у період з 2007 по 2009 р. включно переможці різних інвестиційних тендерів одержали з бюджету Угорщини в сукупності 736 млрд форинтів (3,9 млрд дол. США). Близько 38 тис. конкурсних інвестиційних програм претендували на субсидії з фондів ЄС, з яких 17300 проектів одержали в сукупності 3400 млрд форинтів (17,9 млрд дол. США)¹¹⁵.

Близько 6,2 млрд з 25 млрд євро підтримки Європейського Союзу для Угорщини в період 2007 – 2013 рр. з бюджету ЄС було реалізовано через програму JASPERS (Спільна допомога для підтримки проектів в європейських регіонах), яка працює разом з Європейським інвестиційним банком. Програма JASPERS спрямована на збільшення кількості та якості проектів, які будуть відправлені на затвердження службами Комісії. Допомога в рамках програми JASPERS, яка надається безкоштовно, спрямована на прискорення поглинання наявних грошових коштів¹¹⁶.

II. Оцінка витрат на адаптацію законодавства Чеської Республіки до законодавства ЄС у межах приєднання до Європейського Союзу

II.1. Угода про асоціацію.

Найважливіший для євроінтеграції документ (Угоду про асоціацію між ЄС і його членами та Чеською Республікою) був підписаний у Люксембурзі 4 жовтня 1993 р.¹¹⁷.

¹¹⁵ Газета «Непсава» від 9 січня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/oglad_economiki/hun/3489.html.

¹¹⁶ [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://www.bbj.hu/finance/eur62-blh-in-eu-support-for-hungary-implemented-through-jaspers_57130.

¹¹⁷ Narodna obroda. Roc. – 1999. – 25 February. – С. 46 [Електронний ресурс]. – Режим доступу у : http://www.rau.su/observer/N10_2003/10_06.HTM.

У 1995 р. була підготовлена Біла книга з гармонізації права в галузі внутрішнього ринку¹¹⁸, яка покликана полегшити всім державам-кандидатам виконання відповідних вимог.

Паралельно з програмою партнерства кожна країна-кандидат повинна була до кінця березня 1998 р. розробити Національну програму прийняття норм (NPAА – N ational programme for th e adoption of the acquis). У NPAА був встановлений графік виконання поставлених завдань, а в разі необхідності визначені фінансові й адміністративні ресурси. У складанні NPAА брали участь експерти з усіх охоплених програмою областей, а також представники Європейської комісії. Але пряма відповідальність за зміст NPAА лежить на уряді держави-кандидата¹¹⁹.

Допомога, яка надається через Програму «Phare» для підтримки інституційного будівництва структурних фондів (SF), була надана в 1998 р. Основна увага була приділена підготовці стратегічних документів, а потім створенню центральної інституційної структури. Після тривалого розвитку і перегляду програм структурних фондів (SF) допомогу за Програмою «Phare» почала виявлятися через схеми грантів¹²⁰.

Більше того, уряді випадків Програма «Phare» стимулює передачу коштів з національних фондів, міжнародних фінансових установ й інших донорів шляхом проведення досліджень, капітальних субсидій, системи гарантій і надання кредитних ліній.

Національні та Phare програми склали близько 252 млн євро протягом ознайомчого періоду (1999–2001 рр.). Провідні галузі включили прикордонне співробітництво (приблизно 35% коштів).

¹¹⁸ Biela kniha. Příprava asociovaných krajín střednej a východnej Evropy na integraciі do vnutorneho trhu unie. – Bratislava, 1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rau.su/observer/N10_2003/10_06.HTM.

¹¹⁹ Ceska republika v hodnoceni Evropske komise 1998. – Praha, 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [h ttp://www.rau.su/observer/N10_2003/10_06.HTM](http://www.rau.su/observer/N10_2003/10_06.HTM).

¹²⁰ Programmes covered: National and Cross Border Co-operation Programmes (1999-2001) The Czech Republic // Phare Ex Post Evaluation. Phase 2, National and CBC Pr ogrammes: The Czech Republic the European Commission. The Report by the MWH Consortium contracted under the Phare programme. The European Commission. – 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [h ttp://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/phare/evaluation/ex_post/cz_ex_post_evaluation.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/phare/evaluation/ex_post/cz_ex_post_evaluation.pdf).

Таблиця 1

Оцінка програми національного і транскордонного співробітництва за Програмою Phare в Чехії (1999 – 2001 рр.)

Номер проекту	Назва проекту	Розподіл Phare (у млн євро)	Кінцеві зобов'язання (%)	Кінцеві виплати (%)	Основні досягнуті результати
1	2	3	4	5	6
Сільське господарство					
0005.01	Integrated Administrative Control System (TW + INV)	2,892	100	79	Система Прописані основні процедури з розробки і впровадження правил регулювання
0105.02	Building CAP/EAGGF structures (TW + INV)	0,9	100	99	Система Введено прямі схеми виплати; інформаційна система земельних ділянок на місці; реалізовано FADN; визначено менш сприятливі райони
0105.03	Building CAP structures; (TW+INV) IACS	3,63	91	81	Система Затверджено програмні документи – SOP і План розвитку сільських районів; моніторинг відібраних показників і програмного забезпечення системи моніторингу
Транскордонне співробітництво					
9914.01.05	Klatovy WWTP (INV)	3,343	100	100	Ресурси Повна модернізація WWTP (100 000 населення)
9912.01.03	Breclav – Repair of Road I/55 (INV)	2	100	100	Ресурси Реконструкція 21,2 км доріг, включаючи 5 мостів і нові велосипедні доріжки (плюс перетинання з кордоном Австрії)
0012.04	Chodska Liga WWTP (INV)	2	100	100	Ресурси Створено сільські каналізації та дві невеликі очисні споруди WWTP для семи муніципалітетів, що об'єднують 4 500 жителів
0014.02	Hovorany WWTP (INV)	1,11	100	100	Ресурси WWTP оперують 3 муніципалітета

1	2	3	4	5	6
0111.01	Nové Hradce Biotechnology Centre (INV)	1,36	100	98	Ресурси Створено центр біотехнологій; підтримки освіти; впровадження нових технологій та ініційовано міжнародне співробітництво
Економічна і соціальна згуртованість					
9902.02	Promoting Employability Employment Measures (GS)	2	84	84	Система Сприяння регіональній ініціативі з урегулювання безробіття
0010.02.01	Productive Sector Investment Fund, (GS)	2,39	91	91	Ресурси Нові інноваційні технології набуваються і використовуються у виробництві
0010.03.04	Science and Technology Park Ostrava (INV)	1,526	100	95	Ресурси 350 нових висококваліфікованих вакансій (80% випускників вищих навчальних закладів); співробітники компаній, які працюють і викладають в університетах; студентів залучають до роботи компаній
0110.03	Finalising of structures and measures to increase absorption capacity at the national and regional levels (TA)	2	100	100	Ресурси Завершено 177 проектів, 107 із них представлені до фінансування; видано навчальні посібники з підтримки адміністративного потенціалу і підготовки проектів
Енергетика і транспорт					
0004.04	Establishment of the Energy Regulatory Administration (TW)	0,6	100	85	Структура Прийнято новий Закон про електронний зв'язок
0104.06	Electricity market operator	0,6	100	90	Система Повністю функціонуючий оператор ринку електроенергії відповідно до узгодженого Закону про електроенергію з короткостроковим ринком електроенергії та розрахунками дисбалансів

1	2	3	4	5	6
Навколишнє середовище					
9910	Large-scale Infrastructure Facility V Brno Municipal Water (INV)	14,2	98	98	Ресурси Завершено підготовчі роботи зі створення очисних споруд WWTP
0006.01	Implementing Structures for IPPC (TW)	1	100	93	Структура Здійснення екологічного законодавства в Чехії повністю гармонізовано з Директивою IPPC Система Засновано Агентство IPPC; видано 500 дозволів (всього має бути 1200)
0106.02	Implementation of Water Framework Directive (TW)	0,75	100	93	Структура Виконання Водної рамкової директиви в Чеській Республіці Система Регулярна звітність для ЄС після завершення кожного етапу
Внутрішній ринок					
9903.01	Tax Administration	1	91	77	Система Прийнято й застосовано базові стратегії зі збору податків, управління ризиками і зв'язками; оперативний підрозділ з обміну інформацією в рамках НДС, встановлені ЄС; застосування міжнародних стандартів – форми Blueprints
0109.02	Training for Auditors of the Supreme Audit Office (TW)	0,7	100	81	Система Укріплення фінансових функцій управління SAO – застосування міжнародних стандартів аудиту; 6 фінансових аудитів і 10 аудитів ефективності проводиться щорічно; підготовка фінансового аудиту
0004.03	Strengthening Regulation/Enforcement of Telecom Acquis (TW)	0,6	100	100	Система Повністю функціонує незалежне Чеське управління електров'язку як регулюючий орган на основі запропонованої моделі й відповідний новому Закону про електронні засоби зв'язку

1	2	3	4	5	6
0004.05	Public Procurement (TW)	0,9	92	82	Структура Допомога в підготовці Закону про державні контракти, який розроблено, але не повністю прийнято як кінцевий варіант цього Закону Система Користувачі познайомились з новою концепцією про проведення державних закупівель і систем моніторингу; Ресурси Проведено 55 тренінгів зі створення пілотних програм навчання
Юстиція та органи внутрішніх справ					
0007.02	Schengen and Border Management (INV)	5,278	87	87	Система Забезпечення технічного захисту зовнішніх кордонів; застосування ІТ-систем для надання даних NSIS
0009.01	Modernisation of the Central State Administration (TW)	0,997	100	83	Структура Прийнято, але не набув чинності Закон про систему цивільної служби Система Інструменти самооцінки такі як прийнято Загальною системою оцінки
Соціальні питання					
0003.03	Support to Pension Reform (TW+INV)	1,293	100	97	Структура Робота Чеського Управління соціального страхування відповідно до необхідних стандартів
0002.03	Support to Roma Integration/Multicult. Education Reform (TA)	0,974	100	95	Структура Нові закони, що прийняті представляти Roma assistants, підготовчі класи, весь день догляду за Roma children і відміні спеціальних шкіл
0011	ACCESS 2000 (GS)	1,670	93	93	Ресурси Реалізовано 28 макропроектів, 205 мікропроектів і 5 мережевих проектів

Починаючи з 2000 р., Програма «Phare» була доповнена програмами ISPA (інструменти структурної політики до приєднання) і SAPARD (Спеціальна програма по сільському господарству і розвитку сільських районів). Відповідно до висновків з Берлінського засідання Європейської Ради (у березні 1999 р.), Програма «Phare» надала фінансування на суму 1,560 *млн* євро на рік в період з 2000 по 2006 р.

ISPA (інструменти структурної політики приєднання) програма сприяння щодо вступу до ЄС вартістю 1,040 *млн* євро на рік доступна починаючи з 2000 р., спрямована в основному на вирівнювання країн-кандидатів Центральної та Східної Європи з Співтовариством стандартів інфраструктури в галузі транспорту і навколишнього середовища.

SAPARD (Спеціальна програма по сільському господарству і розвитку сільських районів) програма сприяння вступу в ЄС для країн-кандидатів Центральної та Східної Європи у сфері розвитку сільського господарства – 520 *млн* євро на рік і доступна починаючи з 2000 р.

Таблиця 2

	Зобов'язання програми «Phare» державна програма допомоги включає в себе трансграничне співробітництво і програми Співробітництва, але не багатонаціональні програми	Сприяння до вступу в ЄС: зобов'язання		
		з 2000 р. (<i>млн.</i> євро)		
	1990 – 1999 рр. (<i>млн</i> євро)	«Phare»	SAPARD	ISPA
Чехія	476*	79	22	70,2
Словакія	356*	49	18	46,8

* *Фінансова допомога для Чехії і Словаччини не включає фінансову допомогу для Чехословаччини (зобов'язання: у 232 млн євро за період з 1990 по 1992 р.) Підрахунок починається з 1993 р.*

У рамках порядку денного 2000 р. в Берліні Європейський рада прийняла нові фінансові перспективи для Союзу в контексті розширення, що охоплює період 2000 – 2006 рр. Ці перспективи включають фінансове забезпечення витрат з підготовки до вступу перших нових держав-членів ЄС між 2002 – 2006 рр. У конкретному плані визначено було витрати для підготовки до вступу в сумі до 3,12 *млрд* євро на рік, в загальному об'ємі до 58 *млрд* євро

було виділено на фінансування програм структурних фондів, внутрішньої політики, адміністрації та сільського господарства ¹²¹.

Таблиця 3

Макроекономічні показники та іноземна допомога для Чехії при підготовці до вступу в ЄС

Фінансування за програмою	Об'єм (млн євро)		Джерело
Населення країни в 1999 р.	10,3		
Програма «Phare», MEDA Programme and others 2000	101,5		Commission sources
Програма SAPARD 2000	22,1		Commission sources
Програма ISPA 2000	мінімум	максимум	Commission sources
	57,2	83,2	
Кредити Європейського інвестиційного банку в 2000 р.	з бюджетними гарантіями	без бюджетних гарантії	EIB annual report
	0	385	
Кредити Європейського банку реконструкції та розвитку в 2000 р.	64		EBRD annual report
Кредити Всесвітнього банку в 2000 р.	0		World Bank annual report 2000, budgetary exercise 2000

II.2. Структурні фонди (SF), які використані в Чеській Республіці після вступу в ЄС.

У 2004 р. Чехія та інші країни Центральної та Східної Європи приєдналися до Європейського Союзу. Нові держави-члени ЄС починають поглинати структурні фонди та Фонд згуртування. Раніше для нових країн ЄС використовувався досвід роботи з фондами ЄС через програми «Phare», ISPA і SAPARD.

Сьогодні ж Чехія все більше використовує досвід роботи зі структурними фондами та Фондом згуртування як інструментом регіонального розвитку. Останнім часом структурні фонди відіграють важливу роль у реалізації структурної політики в усіх країнах-членах.

Структурні фонди розраховані на досягнення соціальної та економічної згуртованості в Європейському Союзі. Ресурси приз-

¹²¹ Enlargement of the European Union. An historic opportunity // European Commission. – 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/press_corner/publications/corpus_en.pdf.

начені, зокрема, для допомоги менш розвиненим регіонам. До них відносяться:

Європейський фонд регіонального розвитку (European Regional Development Fund)

Європейський соціальний фонд (The European Social Fund)

Європейський сільськогосподарський фонд керування та гарантій (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)

Фінансовий інструмент з рибальства (Financial Instrument for Fisheries)

На додаток до цих структурних фондів також був використаний Фонд згуртування (Cohesion Fund), який призначений для фінансування великих заходів в галузі навколишнього середовища і транспорту. Він призначений для всіх країн ЄС чий ВВП становить менше 90 % від середнього показника по ЄС.

Найбільшим фондом є Європейський фонд регіонального розвитку. З цього фонду були покриті витрати в рамках Цілі 1 і 2 в період 2004 – 2006 рр. Цей фонд був призначений для реалізації регіональної структурної політики для фінансування регіонального розвитку в рамках програм допомоги. З цього фонду отримали підтримку інвестиційні проекти. Наприклад, проекти у сфері розвитку малого та середнього бізнесу, дослідження та розробки або інфраструктури.

Всього 5,25 % зі структурних фондів за 2000 – 2006 рр. видано на так звані ініціативи спільноти. Ініціативи Спільноти – спеціальні програми, розроблені Європейською комісією для вирішення конкретних проблем, які зачіпають території ЄС. Це були:

– Interreg III - інструмент для подолання недоліків прикордонних постів у регіоні;

– Рівні - спрямовані на усунення дискримінації та нерівності на ринку праці,

– Лідер + - регіональна і сільська місцевість,

– Міські - зосереджені в міських районах. У рамках своєї діяльності спираються на ряд оперативних програм у кожній країні-члені Європейського Союзу.

З 2004 р. Чеська Республіка може залучати кошти зі структурних фондів ЄС. Майже всі території Чеської Республіки, за винятком Праги, потрапили під Ціль 1 – Проведення першого періо-

ду після вступу в ЄС і були заповнені через 5 робочих програм, а саме:

1. Оперативна програма промисловості та бізнесу. Під керівництвом Міністерства промисловості і торгівлі у співпраці з виконавчим агентством CzechInvest, Czechtrade і Czech Energy Agency, спрямована на сприяння розвитку ділового середовища, співробітництва і конкурентоспроможності чеських компаній. Бюджет програми склав 347,8 млн євро. Допомога була надана у вигляді грантів або пільгових кредитів на Czech-Moravian Guarantee and Development Bank. Основним джерелом фінансування оперативної програми був Європейський фонд регіонального розвитку.

2. Спільна Регіональна оперативна програма (SROP) стала важливим документом, який узагальнив проблеми в семи регіонах за межами Праги. Акцент був зроблений на забезпечення збалансованого і стійкого економічного розвитку регіонів на основі ініціатив громадського, некомерційного і приватного секторів. Головними претендентами фінансування були адміністрації муніципалітетів або регіонів, іншими отримувачами допомоги були також некомерційні організації, малі та середні підприємці. Міністерство регіонального розвитку, як орган управління програмою по 5-ти пріоритетах, отримало понад 454 млн євро, з них 151 млн були виділені на ремонт доріг.

3. Оперативна програма розвитку інфраструктури. Основні напрями програми – поліпшення стану довкілля й поліпшення транспортної інфраструктури. Пріоритети в галузі управління транспортною політикою були вироблені під керівництвом Transport Czech Republic, а пріоритети в галузі управління екологією були під керівництвом European Regional Development Fund. Проекти, що реалізуються в рамках цієї програми, були профінансовані Європейським фондом регіонального розвитку.

4. Оперативна програма розвитку сільських районів і сільського господарства у Стратегії багатofункціональної оперативної програми базується на основі аналізу економічної та соціальної ситуації в сільському господарстві та сільській місцевості. Основне зусилля було спрямовано на підвищення конкурентоспроможності сільського господарства і зміцнення сільських районів. Заходи, що фінансуються органом управління Міністерства сільського

господарства під керівництвом філії Європейського фонду асигнувань і гарантій.

5. Оперативна програма розвитку людських ресурсів під керівництвом Міністерства праці та соціальних питань, як органу управління в розподілі фінансів і реалізації проектів. Спрямована на досягнення високого і стабільного рівня зайнятості на основі наявності кваліфікованої робочої сили та конкурентоспроможності підприємств. Заявники, підприємці, некомерційні організації, освітні організації, асоціації отримали 422,4 млн євро, які були розділені, наприклад, на підготовку і перепідготовку кадрів, працевлаштування безробітних людей. Основним джерелом фінансування є Європейський соціальний фонд. Ці програми призначені для всіх регіонів, за винятком Праги ¹²².

III. Оцінка витрат на адаптацію законодавства Словацької Республіки до законодавства ЄС в межах Угоди про асоціацію.

Найважливіший для євроінтеграції документ – Угоду про асоціацію між ЄС та його членами і Словацькою Республікою був підписаний у Люксембурзі 4 жовтня 1993 р.

За даними Європейської комісії допомога у зв'язку з приєднанням Словаччини до Євросоюзу від інших держав (членів ЄС) у 2004 р. склала 625 млн євро, витрати у сфері внутрішньої безпеки відповідно до Шенгенської угоди склали 62 млн євро, у сфері охорони навколишнього середовища та екології з 2007 – 2015 рр. витрати складуть 750 млн євро, у сфері агропромислового комплексу – 87 млн євро, у сфері адаптації стандартів ЄС для підтримки бізнесу складуть 2,5 млрд євро.

Витрати у зв'язку з реформою в галузі охорони здоров'я в період 2002 – 2006 рр. склали 190 млн євро ¹²³.

¹²² Charvatova D., Charvat Z. The Importance and Use of European Structural Funds in the Czech Republic // World Academy of Science, Engineering and Technology . – 2 009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.waset.org/journals/waset/v25/v25-86.pdf>.

¹²³ European Union Extraordinary European Council Lisbon 23–24 March : Presidency Conclusion, Brussels European Council, European Union.

У 2006 р. ЄС була надана допомога в розмірі 1 млрд євро для зупинки реактора атомної електростанції в Ясловску-Богунці.

Витрати на перехід до альтернативних засобів опалення та перехід на раціональне використання енергоносіїв і енергозбереження становили 400 млн євро.

Всього за перші 5 років перебування в ЄС Словаччина отримала допомогу в розмірі майже у 8 разів більше, ніж річний бюджет країни¹²⁴.

IV. Оцінка витрат на адаптацію законодавства Польщі до законодавства ЄС в межах приєднання до Європейського Союзу.

16 грудня 1991 р. Польща підписала Угоду про асоціацію з Європейськими Співтовариствами, яка вступила у силу 1 лютого 1994 р., згідно якої розпочався процес адаптації права, інституцій, що потребував значних фінансових витрат.

Втім у рамках ЄС держави-кандидати під час підготовки до вступу до ЄС отримують допомогу з відповідних фондів. Так, у 1990 – 1999 рр. допоміжні фонди програми «ФАРЕ» («Phare» – «Poland – Hungary: Action for Restructuring of Economies») для Польщі становили понад 2 млрд євро. На 2000–2006 рр. бюджет підтримки «ФАРЕ» був визначений у розмірі 1,56 млрд євро. Згідно з «Новою орієнтацією» «ФАРЕ» 70 % коштів були призначені на інвестиційні проекти, а 30% – на проекти, що стосуються інституційного розвитку. У 2000 р. Польща отримала в рамках «ФАРЕ» рекордну суму 484 млн євро, у 2001 р. – 468,5 млн євро, а у 2002 р. – 451,7 млн євро, і 459,5 млн євро у 2003 р. На 2004 р. нової програми «ФАРЕ» вже не було, проте виділені на 2003 р. фонди повинні були бути передані протягом дворічного періоду і витрачені в річний термін.

Крім того, існує програма «ІСПА» (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession), яка є інструментом структурної політики на етапі, що передусє вступу до ЄС, і є націленим на підтримку широкомасштабних інвестицій в екологію і транспорт. Бюджет програми «ІСПА» для десяти країн-кандидатів до ЄС у 2000 –

¹²⁴ Министерство экономического развития РФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ved.gov.ru>.

2006 рр. був встановлений у розмірі 1 млрд 40 млн євро на рік. У 2000 – 2004 рр. Польща отримала з фондів «ІСПА» кошти загальним обсягом 1,4 млрд євро (екологічні і транспортні проекти).

Програма «САПАРД» є черговим інструментом фінансової підтримки для країн-кандидатів в ЄС. Її завдання – підтримати модернізацію сільського господарства та розвиток села. У 2000-2003 рр. Польща отримала майже 700 млн євро. З 2000 р. і в подальшому Польща щорічно отримувала допомогу для вступу в ЄС до 1 млрд євро. У період 1990 – 2003 рр. Польща отримала близько 5,8 млрд євро в рамках ФАРЕ, ІСПА і САПАРД.

1 травня 2004 р. Польща стала членом ЄС. Після вступу до ЄС вона могла користуватися різними фондами ЄС, асигнованих для його членів. На копенгагенській зустрічі у 2002 р. було прийнято рішення, що Польщі буде відкритий доступ майже до 13,5 млрд євро в період 2004 – 2006 рр. у рамках цільових структурних фондів, прямих виплат та інших програм¹²⁵.

Вбачається за можливе розглянути досвід Польщі щодо витрат, які були спрямовані на імплементацію як вимог Угоди про асоціацію, так і тих, що обумовлені набуттям членства в ЄС в окремих галузях промисловості.

IV.1. Оцінка витрат на адаптацію до вимог законодавства ЄС у сільськогосподарській сфері.

Під час підготовки до набуття членства в ЄС тільки незначна кількість м'ясопереробних підприємств відповідала стандартам ЄС. Обсяги необхідних перетворень на багатьох підприємствах включали модернізацію технологій, транспортні лінії й технічну інфраструктуру. Приблизно 1400 заводів не могли досягти стандартів ЄС. Витрати на модернізацію м'ясної промисловості були оцінені у 2000 р. Міністерством сільського господарства та розвитку сільської місцевості і складали 4 млрд польських злотих (приблизно 950 млн євро). Дослідження показало, що після 2004 р. щорічні інвестиції на приведення у відповідність м'ясної промисловості до

¹²⁵ Сотрудничество с международными организациями (официальная справочная информация) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.polska.ru/polska/ekonomika/info_wspol.html.

вимог законодавства ЄС досягнуть 1,4 млрд польських злотих (300 млн євро)¹²⁶.

Крім того, очисні споруди не відповідали стандартам ЄС. Було підраховано, що з 67 існуючих тільки 25 здатні досягти стандартів ЄС. Інвестиційні внески на модернізацію очисних споруд були оцінені у 370 млн злотих (87 млн євро)¹²⁷.

Після приєднання до ЄС за період 2004 – 2008 рр. сільські місцевості отримали 10 387,321 млн євро тільки прямих витрат (як з ЄС, так і з національного бюджету).

З приєднанням Польщі до ЄС кошти фондів для адаптації до стандартів ЄС стали доступними згідно Програми розвитку сільських районів (Rural Development Programme (PROW)) у період 2004 – 2006 рр. Приблизно 651 млн євро з фондів було витрачено на адаптацію ферм до стандартів ЄС. У 2004 – 2007 рр. капітальні витрати на сільське господарство виросли на 70%. Інвестиції у будівництво інфраструктури збільшилися у зазначений період з 844 млн злотих (199 млн євро) до 1430 млн злотих (340 млн євро).

У період 2007 – 2013 рр. було виділено 1,37 млрд євро на диверсифікацію сільської економіки.

У 2003 р. у продовольчому секторі спостерігалось зростання інвестицій в результаті необхідності приведення виробництва у відповідність з європейськими стандартами і побоювань щодо значної конкуренції після входу на європейський ринок. Капітальні витрати у 2003 р. зросли на 15% з подальшим зростанням на 10% у наступних роках, і досягли рівня 6 – 7 млрд злотих (1,6 млрд євро). Спочатку деякі інвестиції були спрямовані на будівельні роботи, пов'язані із приведенням інфраструктури у відповідність до стандартів європейського співтовариства. Згодом зазначені кошти були витрачені на придбання відповідного обладнання, тобто модернізацію виробничого потенціалу та підвищення його ефективності.

¹²⁶ [Restructuring and Modernization of Food Sector and Rural development 2004–2006 : National development plan (Ministry of Agriculture and Rural Development). – Warsaw, December 2002. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.minrol.gov.pl/eng/content/view/full/18575>.

¹²⁷ Costs and Benefits of Poland's Membership in the European Union. – Centrum Europejskie Natolin. - Warsaw, 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.natolin.edu.pl/pdf/rozne/Costs_and_benefits.pdf.

Найбільшу фінансову підтримку продовольча промисловість отримала з фондів САПАРД та Сільськогосподарської секторальної оперативної програми (Agricultural Sector Operational Programme ASOP), що дозволило успішно імплементувати стандарти європейського співтовариства. До середини 2008 р. кошти із зазначених фондів склали 3,2 млрд злотих (710 млн євро), з яких САПАРД надав 1,9 млрд злотих (403 млн євро) та з ASOP – 1,3 млрд злотих (307 млн євро). Дані кошти склали 21,1% інвестицій у так звані чутливі сектори (включаючи фруктовий та овочевий сектори) і приблизно 10% інвестицій, що були вкладені у всю харчову промисловість (2003 – 2008 рр.)¹²⁸.

IV.2. Будівництво та модернізація транспортної інфраструктури.

Найбільші витрати очікувалися для транспортних компаній у секторі автомобільного транспорту, що включає в себе пасажирський транспорт і транспорт для перевезення вантажів.

Під час підготовки до вступу в ЄС було встановлено, що адаптація транспортних засобів до вимог ЄС спричинить значне збільшення операційних витрат. У результаті транспортні компанії, особливо які працюють на внутрішньому ринку, стануть банкрутами. Частина витрат буде покладено на транспортні компанії вже після приєднання до ЄС.

Очікувані основні наслідки у зазначеному секторі:

1. Втрата значної частини потенційного доходу.
2. Створення додаткових витрат через здійснення так званих «пустих перевезень» (коли транспортний засіб повертається з місця призначення не завантаженим).
3. Витрати внаслідок втрати польськими транспортними компаніями можливостей здійснювати каботажні перевезення у сфері міжнародних автомобільних перевезень нараховуватимуть приблизно 12,65 євро щорічно для 1-ого транспортного засобу, що

¹²⁸ 5 years of Poland in the European Union: report by the Office of the Committee for European Integration (Prepared in Department of Analyses and Strategies Office of the Committee for European Integration). – 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ms.gov.pl/resource/25af1269-1587-432e-8662-bf744fa31ad1:JCR>].

складатиме більше ніж 550 *млн* польських злотих (130 *млн* євро) на рік.

Втрачений прибуток компаній – 800 *млн* польських злотих (190 *млн* євро) на рік.

Для подолання негативних наслідків таких реформ необхідно буде декілька років¹²⁹.

Після вступу Польщі до ЄС у період 2004 – 2006 рр. близько 4,8 *млрд* євро було виділено з бюджету ЄС на транспортну інфраструктуру у Польщі (див. табл. 4). Ця сума не охоплює інвестиції на інфраструктуру місцевих доріг. Таке фінансування включає кошти наступних фондів:

Фонд гуртування (Cohesion Fund);

Європейський фонд регіонального розвитку, що використовується для Транспортної секторальної оперативної програми (Sectoral Operational Programme Transport (SOPT), Комплексної регіональної оперативної програми (Integrated Regional Operational Programme (IROP) та Транскордонної програми співробітництва INTERREG, в якій Польща бере участь.

Таблиця 4

Транспортні інвестиції з фондів ЄС на транспортну інфраструктуру

Фонд	Обсяги фінансування (<i>млн</i> євро)
Фонд гуртування (Cohesion Fund)	2,783
Європейський фонд регіонального розвитку, що використовується для Транспортної секторальної оперативної програми (SOPT)	1,025
Комплексна регіональна оперативна програма (IROP - 1)	768
Комплексна регіональна оперативна програма (IROP - 1)	168
Транскордонна програма співробітництва INTERREG IIIA	Приблизно 40
Всього	4 744

У період 2007 – 2013 рр. більша частина інвестицій виділяється згідно з Оперативною програмою з інфраструктури та навко-

¹²⁹ Costs and Benefits of Poland's Membership in the European Union. – Centrum Europejskie Natolin., Warsaw, 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.natolin.edu.pl/pdf/rozne/Costs_and_benefits.pdf.

лишнього середовища (Operational Programme Infrastructure and Environment (ОПІЕ), що фінансується з Фонду гуртування та Європейського фонду регіонального розвитку. Дані кошти спрямовані переважно на дорожню інфраструктуру (58%) та залізничну (25%) (див. табл. 5).

Таблиця 5

Витрати фондів ЄС згідно з програмою ОПІЕ за видами транспорту

Вид транспорту	Обсяги витрат (млн євро)
Автомобільний	11 104,4
Залізничний	4,863
Міський	2,014
Водний	606,8
Повітряний	403,5
ін.	432,2
Всього	19 423

Дані Міністерства Польщі з інфраструктури.

Крім того, інвестиції у транспортну інфраструктуру були заплановані відповідно до 16 регіональних програм (близько 4,4 млрд євро). Більш того, 660 млн євро були виділені згідно Оперативної програми розвитку Східної Польщі.

Програмні документи на період 2007 – 2013 рр. передбачають загальну суму 24,5 млрд євро в бюджеті ЄС для інвестицій, спрямованих на розширення транспортної інфраструктури, тобто близько 3,5 млрд євро на рік. Для порівняння: у період 2004 – 2006 рр. всього виділено 4 млрд, тобто по 1,8 млрд євро на рік¹³⁰.

IV.3. Адаптація законодавства у сфері юстиції та внутрішніх справ.

Під час переговорів щодо членства Польщі ЄС зайняв позицію, що країна, яка приєднується до ЄС, має повністю прийняти законодавство ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ. Жодних перехідних періодів не встановлювалося. Отже, вимоги законо-

¹³⁰ 5 years of Poland in the European Union: report by the Office of the Committee for European Integration (Prepared in Department of Analyses and Strategies Office of the Committee for European Integration). – 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ms.gov.pl/resource/25af1269-1587-432e-8662-bf744fa31ad1:JCR>].

давства ЄС у зазначеній сфері Польща зобов'язана була імплементувати.

Фінансові витрати на імплементацию законодавства ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ є одними з найвищих. Яскравим прикладом є імплементация вимог ЄС у сфері прикордонного контролю. У результаті набуття Польщею членства в ЄС її кордон, наприклад, з Україною та Білорусією вже набув статусу зовнішнього кордону ЄС.

Виконання вимог ЄС щодо прикордонного контролю вимагало значних інвестицій на підготовку кадрів. Було оцінено, що нова система польського прикордонного контролю вимагатиме 18 000 службовців. Крім того, значні інвестиції необхідні для інфраструктури (митниці), обладнання (засоби спостереження, транспорт, спеціальна техніка, зв'язок та інформаційні технології) тощо. Польща отримала кошти ЄС, які були витрачені на наймання і підготовку службовців, а також на зазначене обладнання. Одне із джерел фінансування - Шенгенської фонд, який виділив більше 313 млн євро. З цієї суми – 133 млн євро було витрачено тільки на Шенгенську інформаційну систему. Крім того, Польща також отримала допомогу від Фонду зовнішнього кордону – 78 млн євро на 2007 – 2013 рр.¹³¹

IV.4. Адаптація законодавства у сфері захисту навколишнього середовища.

Польща зіткнулася з випробуваннями в імплементации Директиви «Про якість атмосферного повітря та більш чисте повітря для Європи». Для того, щоб повністю імплементувати її вимоги, необхідно застосувати значну кількість заходів з метою запровадження моніторингу, інформування, звітності та управління якістю

¹³¹ 5 years of Poland in the European Union: report by the Office of the Committee for European Integration (Prepared in Department of Analyses and Strategies Office of the Committee for European Integration). – 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ms.gov.pl/resource/25af1269-1587-432e-8662-bf744fa31ad1:JCR>.

повітря, а також створення належної інфраструктури, а це, у свою чергу, оцінюється у 24,4 *млн* польських злотих (5,7 *млн* євро)¹³².

Згідно з дослідженнями Світового банку інвестиційні внески в польську сільськогосподарську інфраструктуру внаслідок імплементації Нітратної Директиви (91/676/ЄЕС щодо захисту водних ресурсів від забруднення нітратами від сільськогосподарських об'єктів) складатимуть 2,6 – 3,3 *млрд* дол. США. Середні обсяги витрат на 1 ферму – 6 тис. дол. США.

Крім того, у країнах ЄС є декілька правових актів, що регулюють правила захисту навколишнього середовища в сільському господарстві, а також підтримку його екологізації. Найбільш важливими з них є – Постанова Ради 2092/91/ЄС «Про екологічне землеробство і маркування сільськогосподарських і харчових продуктів», а також Постанова Ради 2078/92/ЄС «Про методи сільськогосподарського виробництва, сумісні з вимогами захисту навколишнього середовища та розвитку сільських територій». Дослідження показали, що прямі витрати на гармонізацію у сфері екологізації сільського господарства складатимуть 40 *млн* євро протягом 2000 – 2004 рр. З цієї суми 2 *млн* євро відносяться до прийняття нових нормативно-правових актів. Ці витрати в подальшому будуть включати 28 *млн* євро на створення Центрального агентства з екологізації сільського господарства, яке здійснює свою діяльність на загальнонаціональному рівні, та його представництв на рівні держав і муніципалітетів¹³³.

На підставі наведеного вище можна зробити наступні **висновки**:

1. Адаптація законодавства Угорщини, Словаччини, Чехії, Польщі до законодавства ЄС потребувала значних коштів, витрачених як за рахунок бюджетів зазначених держав, суб'єктів госпо-

¹³² 5 years of Poland in the European Union: report by the Office of the Committee for European Integration (Prepared in Department of Analyses and Strategies Office of the Committee for European Integration). – 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ms.gov.pl/resource/25af1269-1587-432e-8662-bf744fa31ad1:JCR>.

¹³³ On the institutional assessment of scenarios, policy options and their effectiveness: Report final version (Warsaw University Department of Economics), 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ii.a.cnr.it/big_file/EUROCAT/publications/EUROCAT%20WD37.pdf.

дарювання зазначених країн, так і за рахунок різноманітних інституцій ЄС, іноземних інвесторів.

2. Можливим варіантом зменшення фінансового навантаження на Україну є найширше залучення можливостей програм органів ЄС, фондів, метою діяльності яких є допомога східноєвропейським країнам на шляху адаптації національного законодавства до законодавства ЄС з різних напрямів.

Таблиця 6

Загальна оцінка витрат на адаптацію законодавства країн східної Європи до законодавства ЄС

Польща		
Період	Стаття витрат	Сума витрат (Євро)
1	2	3
З моменту підписання Угоди про асоціацію з Європейськими співтовариствами до набуття членства в ЄС (1991 – 2004 рр.)	Фонд програми “ФАРЕ” (“Phare” - “Poland - Hungary: Action for Restructuring of Economies”) на підготовку до набуття членства в ЄС	3,56 млрд
	Фонд програми “ІСПА” (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession) на підготовку до набуття членства в ЄС	1,4 млрд
	Фонд програми "САПАРД" на підготовку до набуття членства в ЄС	700 млн
Після набуття членства в ЄС (2004 – 2013 рр.)	Сільське господарство	8 млрд
	Продовольча промисловість	1,6 млрд
	Модернізація транспортної інфраструктури	34,3 млрд
	Сфера юстиції та внутрішніх справ	391 млн
	У сфері захисту навколишнього середовища	33 млрд
		Всього – приблизно 83 млрд євро Кількість населення за 1991–2013 рр. – 38,5 млн осіб Витрати на душу населення – 2153 Євро

1	2	3
Чехія		
З моменту підписання Угоди про асоціацію з Європейськими співтовариствами до набуття членства в ЄС (1994 – 2004 рр.)	Сільське господарство (програма “ФАРЕ”) (1999 – 2001 рр.)	7,4 <i>млн</i>
	Транскордонне співробітництво (програма “ФАРЕ”) (1999 – 2001 рр.)	9,813 <i>млн</i>
	Економічна та соціальна згуртованість (програма “ФАРЕ”) (1999 – 2001 рр.)	7,916 <i>млн</i>
	Енергетика та транспорт (програма “ФАРЕ”) (1999 – 2001 рр.)	1,2 <i>млн</i>
	Навколишнє середовище (програма “ФАРЕ”) (1999 – 2001 рр.)	15,95 <i>млн</i>
	Внутрішній ринок (програма “ФАРЕ”) (1999 – 2001 рр.)	3,2 <i>млн</i>
	Юстиція та органи внутрішніх справ (програма “ФАРЕ”) (1999 – 2001 рр.)	6,275 <i>млн</i>
	Соціальні питання (програма “ФАРЕ”) (1999 – 2001 рр.)	3,937 <i>млн</i>
	Фонд програми ISPA, яка спрямована на сприяння щодо вступу до ЄС	4,16 <i>млн</i>
	Фонд програми SAPARD (Спеціальна програма по сільському господарству і розвитку сільських районів), яка спрямована на сприяння вступу в ЄС	2 <i>млрд</i>
	Фонд програми “ФАРЕ” (2000–2006 рр.)	9,360 <i>млн</i>
	Фонд програми “ФАРЕ” (1990–1999 рр.)	476 <i>млн</i>
	Кредити Європейського банку реконструкції та розвитку у 2000 р. на підготовку до вступу у ЄС	64 <i>млн</i>
Після набуття членства у ЄС (2004–2013 рр.)	Фонд оперативної програми промисловості та бізнесу, яка спрямована на сприяння розвитку ділового середовища, співробітництва та конкурентоспроможності чеських компаній	347,8 <i>млн</i>

1	2	3
	Спільна Регіональна оперативна програма (SROP), яка спрямована на забезпечення збалансованого і стійкого економічного розвитку регіонів на основі ініціатив громадського, некомерційного і приватного секторів	454 <i>млн</i>
	Оперативна програма розвитку людських ресурсів, яка спрямована на досягнення високого і стабільного рівня зайнятості на основі наявності кваліфікованої робочої сили та конкурентоспроможності підприємств.	422,4 <i>млн</i>
	У сфері охорони навколишнього середовища	4 <i>млрд</i>
		Всього – приблизно 8 <i>млрд</i> євро Кількість населення за 1994–2013 рр. – 10,3 <i>млн</i> осіб Витрати на душу населення – 776 євро
Словаччина		
З моменту підписання Угоди про асоціацію до вступу в ЄС (1993 – 2004 рр.)	Допомога від держав-членів ЄС у зв'язку з імплементацією Словаччини до Євросоюзу	625 <i>млн</i>
	Витрати у сфері внутрішньої безпеки	62 <i>млн</i>
2002 – 2006 рр.	Витрати на реформування системи охорони здоров'я	190 <i>млн</i>
2006 р.	Допомога для зупинки реактора атомної електростанції	1 <i>млрд</i>
2007 – 2015 рр.	Витрати у сфері охорони навколишнього середовища	750 <i>млн.</i> та 50 <i>млн</i> щорічно (1,15 <i>млрд</i>)
	Агропромисловий комплекс	870 <i>млн.</i>
	Адаптація стандартів ЄС для підтримки бізнесу	2,5 <i>млрд</i>
		Всього: приблизно – 6,4 <i>млрд</i> євро Кількість населення – 5,5 <i>млн.</i> осіб Витрати на душу населення – 1163,6 євро
Угорщина		
З моменту підписання Угоди про асоціацію між УР та ЄС до моменту вступу (1991 – 2004)	Фінансова підтримка з боку ЄС для процесу підготовки до інтеграції	1,3 <i>млрд</i>

1	2	3
1996 – 2002 рр.	Витрати здійснення заходів та освоєння капіталовкладень Національної програми захисту навколишнього середовища	9,7 млрд
З моменту вступу до ЄС (2004 – 2013) 2004 – 2006 рр.	Субсидії ЄС у межах програми «Національного плану розвитку»	2 млрд
2006 р.	Дотації ЄС для розвитку	1 млрд
2007 – 2013 рр.	Програма JASPERS (Спільна допомога для підтримки проєктів в європейських регіонах)	6,2 млрд
	Витрати на імплементацію Директиви щодо міських стічних вод	4,3 млрд та 200 млн (5,5 млрд)
	Витрати на реалізацію Національного плану розвитку «Нова Угорщина»	25,3 млрд
		Всього – 51 млрд євро Кількість населення за 1991–2013 рр. – 10 млн осіб. Витрати на душу населення – 5100 євро.

Всього витрат на адаптацію законодавства 4 країн східної Європи до законодавства ЄС – 149 млрд євро.

Населення 4 країн – 65 млн осіб.

Витрати на душу населення серед 4 країн – 2290 євро.

Отже, для України з населенням у 45,5 млн осіб **потенційні витрати** на адаптацію її законодавства до законодавства ЄС **можуть скласти** – 2290 x 45 500 000 x 1,5 (структурний фактор стану соціальної інфраструктури, зношеності основних фондів України у порівнянні з країнами східної Європи, з якими проводилося порівняння) = **156,292 млрд євро**.

Розглянуті в роботі дані мають попередній оглядовий характер, потребують подальшого опрацювання й додаткового вивчення.

Наукове видання

**РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ВИБОРУ
УКРАЇНИ: ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ,
МОЖЛИВІ РИЗИКИ ТА НАСЛІДКИ**

Брошура

Українською мовою

Відповідальний за видання В.П. Журавський
Редактор В.П. Журавський

Інститут економіко-правових досліджень НАН України
83048, м. Донецьк, вул. Університетська, 77
Тел. (062) 311-42-88

Підп. до друку 03.12.2013. Формат 60 x 84/16. Папір друк. № 3.
Офс. друк. Ум. друк. арк. 10,8. Обл.-вид. арк. 11,6. Тираж 120 прим.
Замовлення № 1320.
Друк різнографічний. ІЕП НАН України.
83048, Донецьк, Університетська, 77.